

Jussi Liski

Tsiu-tsi-diusta Takatukkaan, Pyrpylöistä Pam-pamiin

Kumpulan aikuisten bändileiri 2008 -2014

Metropolia Ammattikorkeakoulu

Musiikkipedagogi (AMK)

Musiikin tutkinto

Opinnäytetyö

23.9.2016

Tekijä Otsikko Sivumäärä Aika	Jussi Liski ”Tsiu-tsi-diusta Takatukkaan, Pырpylöistä Pam-pamiin – Kumpulan aikuisten bändileiri 2008 -2014 93 sivua + 2 liitettä 23.9.2016
Tutkinto	Musiikkipedagogi (AMK)
Koulutusohjelma	Musiikin tutkinto
Suuntautumisvaihtoehto	Soitonopettaja
Ohjaajat	Lehtori Jukka Väisänen Lehtori Martti Vaari FT Minna Huotilainen FM Riitta Hämäläinen
<p>Olen opinnäytetyössäni tutkinut aikuisten harrastepohjaisen bändisoiton opettamista, käyttäen tutkimuksen pohjana Kumpulan aikuisten bändileireiltä vuosien 2008 ja 2014 väliltä saatuja kokemuksia.</p> <p>Leireille voi osallistua ilman mitään aiempaa soittokokemusta. Myöskään nuottien tai sointumerkkien tuntemista ei edellytetä. Tällaista matalan kynnyksen bändisoittoa ei juurikaan opeteta muualla, eikä siitä näin ollen ole tehty tutkimuksiakaan. Pohjimmiltani halusin vastauksen kysymykseen; "Voiko soittotaidottomille aikuisille opettaa menestyksellisesti bändisoittoa yhden viikonlopun aikana ja millä keinoin?"</p> <p>Keskeiseen rooliin leireillä nousi monikanavainen opetus: kuinka esittää asioita visuaalisesti, auditiivisesti ja kinesteettisesti. Sen käyttöä olen tarkastellut erilaisten esimerkkien kautta.</p> <p>Opinnäytetyö sisältää myös kuvauksia oppilaiden omista notaatio- tai muistiinmerkitsemistavoista sekä keinoista hahmottaa rytmiä.</p> <p>Olen lisäksi kartoittanut tällaisen bändileiritoiminnan seurauksia: bändileireille osallistuneiden musiikkiharrastuksen jatkumista leirien jälkeen.</p> <p>Toivon, että tekemäni havainnot inspiroivat muita opettajia kehittämään matalan kynnyksen elämyspohjaista opetusta aikuisille.</p>	
Avainsanat	Monikanavaisuus, innovatiivisuus, avoimuus uudelle

Author Title	Jussi Liski Band Camp for Adults in Kumpula, Helsinki 2008 -2014
Number of Pages Date	93 pages + 2 appendices 23 September 2016
Degree	Bachelor of Music Education, Bachelor of Music
Degree Programme	Music
Specialisation Option	Bass Guitar Teacher
Supervisors	Jukka Väisänen, MMus Martti Vaari, MMus Minna Huotilainen, PhD Riitta Hämäläinen, MA
<p>This study explores new ways of communication between teachers and students in a situation where traditional notated sheet music cannot be used.</p> <p>The students at these band camps had very different musical backgrounds. Some had studied classical music for years while others had hardly played any instrument at all. The study points out the differences and similarities in learning between these two type of students when playing in a band together.</p> <p>There is also a survey that shows how the music making process of the participants continued after the band camps.</p> <p>I have included some photos and illustrations of the ways the band camp attendants used to memorize and understand the instructions they were given by the teachers about how to play the pieces they were supposed to learn.</p> <p>The teachers at the band camps have provided some useful information about the pedagogical inventions they have made during the teaching process.</p> <p>I hope that my study benefits the readers in two ways: primarily the readers will acquire information about the band camp project and secondly other teachers might be encouraged to develop their own ways of teaching, possibly using these guidelines I have described.</p>	
Keywords	Multi-channel teaching, innovativeness, open minded approach

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Bändiopetuksen historia Suomessa	5
2.1	Suomen ensimmäinen bändileiri	5
2.2	Klaus Järvinen – mies, joka toi rummut musiikkiluokkiin	5
2.3	Säännöllisestä bändileiritoiminnasta Oulunkylän Pop ja Jazzopistoon	6
2.4	Bändisoitto aikuisten harrastuksena	7
2.5	Aikuisten harrastepohjainen bändiopetus Suomessa	8
3	Erityisryhmät bändiopetuksessa	10
3.1	Erityisryhmiä: Soittotaidottomista aikuisista kuuloimplanttilapsiin	10
3.2	Kokemuksiani erityisryhmistä	11
3.3	Kumpulan Lasten Bändileiri: Eri ikäisiä, eri taitotasoisia	11
3.4	Syntymäkuurot kuuloimplanttilapset: Ensimmäistä kertaa soittamassa	12
3.5	Lähiöprojekti: Erityisluokka ja oppimisvaikeuksien haasteet	14
3.6	Yritysten työhyvinvointipäivä: Samassa bändissä asemasta riippumatta	16
4	Käsityksiä oppimisesta ja monikanavainen musiikinopetus	17
4.1	Käsityksiä oppimisesta ja musiikin oppimisesta	17
5	Monikanavaisuus musiikinopetuksessa: Monia opettamisen tapoja	19
5.1	Mitä on monikanavaisuus?	20
5.2	Yksityiskohtia vai kokonaisuuksia?	21
5.3	Monikanavaisuus musiikinopetuksessa	22
5.4	Oppimistyylien mukainen huilunopetus	23
5.5	Erilaiset oppimisen tavat pianonsoitossa	24
6	Ei-nuottipohjaiset tavat ja erilaiset notaatiot	25
6.1	Resonaari ja värikkäät kuvionuotit: Erityistavat notaatioihin	25
6.2	Kehorummutus	28
6.3	Suzuki-menetelmä	28
7	”Soittotaidottomien” aikuisten bändileirit Kumpulassa	29
7.1	Lähtökohta ja tausta	29
7.2	Aikuisten bändileiri käytännössä	31

7.2.1	Jopa 3-4 instrumenttia	31
7.2.2	Nopeasti yhteissoittotilanteeseen	32
7.2.3	Haasteena tilat	33
7.2.4	Ei valmista metodia	35
7.2.5	Suuri kysyntä	35
7.3	Osallistumismäärät ja –kerrat	36
7.4	Ikä- ja sukupuolijakauma	38
7.5	Leiriläisten aiempi soittotausta, nuotin- ja sointujenlukutaito	39
7.5.1	Klassiset soittotunnit taustalla	40
7.5.2	Vähän kitaraa rämpytellyt	40
7.5.3	Ei soittotaustaa	40
7.5.4	Muutamalla kokemusta	40
7.6	Leiriläisten nuotin- ja sointujenlukutaito	41
7.6.1	Nuotinlukutaito	41
7.6.2	Sointujenlukutaito	42
7.7	Leiriläisten osallistumisen motiivit	42
7.7.1	Halu kokeilla bändisoittoa	42
7.7.2	Kipinä tutulta tai lapselta	43
7.7.3	Musiikkiharrastuksen elvytys	43
7.7.4	Sosiaaliset tekijät	43
7.7.5	Itsensä voittaminen	44
8	Leiri: Käytäntö ja havainnot opettamisessa	44
8.1	Hahmottamisen tavan ja yhteisen kielen löytäminen	44
8.2	Kielenkäyttö opetuksessa: käytäntö ja havainnot	45
8.3	Lavalla oleminen ja yhdessä soittaminen	47
8.4	Leiriläisten omat näkemykset musiikin hahmotuksesta ja notaatiosta	49
8.4.1	Monia tapoja	50
8.4.2	Visuaaliset hahmottamisen tavat	50
8.4.3	Auditiiviset hahmottamisen tavat	61
8.4.4	Kinesteettiset tavat	64
8.5	Leiriläisten omat näkemykset rytmin hahmottamisen tavoista	65
9	Opettajien kokemuksia ja havaintoja	70
9.1	Yleisiä havaintoja	70
9.2	Kielisoittimet: Yleistä	72
9.3	Kitaran soitto: nauhanumerosysteemi ja äänipiirrokset	72
9.4	Basson soitto: Sanalliset kompit, huomio soittoasentoon näytettäessä	73
9.5	Koskettimien soitto: näyttämällä, värien avulla, ”avosoinnuilla”	76

9.6	Rumpujen ja perkussioiden soitto: sanallistamista, kehorummutusta ja kompin melodiaa	79
9.7	Laulu: Konkreettiset mielikuvat ja malli auttavat, kun laulaminen pelottaa	80
9.8	Leiriläisten soittotraumat	82
9.9	Opettajan rooli ohjaajana onnistumiseen	83
10	Loppukonsertti osana leiritoimintaa	84
11	Leiriläisten kokemuksia leiristä	88
11.1	Parasta yhteissoitto ja lehmänhermoiset opettajat	88
11.2	Soittimien funktiot	88
11.3	Musiikkiopistoahdistus hälveni	88
11.4	Heittäytyminen ja hauskanpito	89
11.5	Lisää musiikkityylejä	89
12	Leiriläisten musiikkiharrastuneisuus leirin jälkeen	89
13	Loppusanat	90
	Lähdeluettelo	94
	Liitteet	94
	Liite 1. Kyselylomake	

1 Johdanto

- *Mikä on rumpusetti?*
- *Ne jutut, millä rumpuja lyödään.*

- *Mitä on rock?*
- *No en mä oikeen tiedä.*
- *Voitko vaikka sanoa joitain bändejä, joita kuuntelet?*
- *En mä kuuntele mitään bändejä.*

- *Tässä olis toi C-duuri.*
- *Älä puhu mulle mistään duureista tai soinnuista! Mä en ymmärrä!*

Olen toiminut ammattimuusikkona jo noin neljäkymmentä vuotta. Olen myös opettanut musiikkia miltei yhtä kauan sekä yksityisesti, bändileireillä että oppilaitoksissa. Opetin mm. basson- ja pianonsoittoa Pop & Jazz Konservatoriossa (1986-1988) sekä Kotkan musiikkiopistossa (1983 – 1985). Opetus oli tuolloin instrumenttikohtaista, nuottikuvaan nojaavaa yksityisopetusta. Itse olen saanut perinteisen musiikkikasvatuksen ja opin jo nuorena lukemaan nuottikirjoitusta melko sujuvasti, koska se oli ainut kommunikoinnin väline opettajan ja oppilaan välillä.

Keltaisessa laatikossa olevat esimerkit ovat keskusteluja bändisoittotunneilta oppilaideni kanssa. Olin opettanut pitkään ryhmiä, joissa oppilaat olivat pääsykokeiden kautta valikoituneita musiikin harrastajia tai tulevia ammattilaisia. Kaikilla oli testattu nuotinlukutaito ja soveltuvuus perinteisiin opetusmenetelmiin. Kaikilla oli yhteisesti sovittu kieli lähestyä musiikkia – ainakin siltä vaikutti.

Jokunen vuosi sitten jouduin aivan uudenlaisen pedagogisen haasteen eteen. Minua pyydettiin vuodesta 2007 alkaen vetämään useita erilaisia harrasteryhmiä niin lapsille kuin aikuisille, joissa perinteisiä opetustapoja tai nuottikirjoitusta ei voinut käyttää. Oppilainani oli seuraavanlaisia ryhmiä:

- 8-16-vuotiaan nuoret ja lapset, joista suurimmalla osalla ei ollut entuudestaan nuotin- tai soitujenlukutaitoa.

- Ala-asteikäisten erityisluokka, jossa monella oli erilaisia oppimis- ja keskittymisvaikeuksia.
- Syntymäkuurot, kuuloimplantin saaneet lapset, joille kuuloaisti oli uusi asia.
- Soittotaidottomat ja bändikokemattomat aikuiset.

Havaintoja näiden erityisryhmien opetuksesta käsittelem luvussa 3.

Törmäsin urani suurimpaan haasteeseen: Kuinka opettaa bändisoittoa oppilaalle, jolla ei ole minkäänlaista aiempaa soittokokemusta? Jouduin vakavasti pohtimaan sitä, voinko ylipäättään opettaa ihmisiä, jotka eivät tunne peruskäsitteitä kuten ”Mitä on rock”, ”Mikä on tahti tai sointu”, ”Mikä on matalin kieli” tai ”Mikä ihme C?”. Miten keksimme musiikin yhteisen kielen?

Vuodesta 2008 alkaen olin luomassa ja kehittämässä Kumpulän aikuisten bändileiritoimintaa, jossa törmäsin samoihin haasteisiin yhä uudelleen ja uudelleen uusien ryhmien myötä ja jouduin pohtimaan aihetta systemaattisemmin. Aikaisemmat kokemukset erityisryhmien osalta auttoivat hieman.

Heti alussa huomasin, että leirille osallistuvien taustat olivat kovin erilaiset, eikä opetettavia asioita voinut selittää millään yhdellä, yhteisellä tavalla niin, että kaikki oppilaat olisivat ymmärtäneet asian samoin. Leiritoiminnan synnystä ja alkuvaiheista on kerrottu luvussa 7.1.

Leireillemme osallistuneista vain muutama luki perinteistä nuottikirjoitusta tai käytti sitä merkitäkseen asioita muistiin. Tämä riippumatta siitä, oliko henkilö opiskellut aiemmin soittamista vai oliko hän täysin vasta-alkaja. Kun tarkasteli leiriläisten omia muistiinpanoja, alkoi saada käsityksen niistä moninaisista tavoista, jolla he musiikkia hahmottivat. Näitä tapoja saattoi käyttää heidän opetuksessaan. Ensin oli kuitenkin saatava oppilas ymmärtämään opeteltavat asiat ja hahmottamaan harjoiteltava kappale kokonaisuutena hänelle tutulla tavalla.

Seuraava haaste on luoda yhteinen kieli bändin eri jäsenten välille, jotta kaikki, erilaisista soittotaustoistaan huolimatta ymmärtäisivät asian samalla tavalla. Siis mennään monia eri reittejä kohti samaa päämäärää, mutta miten?

Bändisoiton opetusta on maassamme annettu eri muodoissa jo liki 50 vuotta, ja se on yleensä edellyttänyt oppilailta juuri nuotinlukutaitoa. Verrattuna musiikin instrumenttiopetuksen laajuuteen bändisoiton opetus on kuitenkin ollut Suomessa melko vähäistä. Aikuisille suunnattu harrastuspohjainen bändiopetus on ollut liki olematonta. Bändiopetuksen historiasta kerron opinnäytetyöni luvussa 2.1.

”Soittotaidottomien” aikuisten harrastepohjaisesta bändisoiton opetuksesta ei ole tehty tutkimuksia, joten päätin tehdä siitä opinnäytetyöni. Halusin vastauksen kysymyksiin:

- 1)** Kuinka löytää erilaisia tapoja opettaa soittotaidottomille aikuisille bändisoittamista?
- 2)** Pitääkö harrastepohjaisen soitonopetuksen edellyttää nuotinlukua ja teoriantuntemusta?
- 3)** Voiko monikanavaisen opetuksen avulla löytää vaihtoehtoisia tapoja kommunikoida opettaja-oppilas-tilanteessa tai bändin jäsenten välillä?
- 4)** Miten oppilas, joka ei käytä perinteistä nuottikirjoitusta merkitsee asioita muistiin eli luo tietoa itselleen helposti omaksuttavassa muodossa?
- 5)** Kumpulan aikuisten bändileirillä kysymykseen liittyi vielä aikamääre: Kuinka opettaa bändisoittoa soittotaidottomille yhden viikonlopun, yhteensä 12 tunnin aikana?

Kumpulan aikuisten bändileirin aikana jouduin myös pohtimaan paljon, mitä lopulta on ns. soittotaidottomuus? Leirillä saattoi olla henkilö, joka on laulanut vuosia kuorossa, mutta pop- ja rock-fraseeraus kuin myös mikrofonitekniikka ovat täysin tuntemattomia. Toinen henkilö on laulanut ammatikseen/puoliammatikseen bändissä, mutta ei koskaan soittanut esimerkiksi rumpuja. Lavakokemus ja laulumikrofonin käyttö ovat tuttuja, mutta rumpujen soitto, sen motoriset liikeradat ja komppien tuottaminen kaikkia neljää raajaa käyttäen on yhtä vaikeaa kuin henkilölle, joka ei ole koskaan soittanut mitään instrumenttia. Kolmas osallistuja on rämpytellyt nuorena kitaraa vuosia ja neljäs soittanut 10 vuotta klassista pianoa, mutta kummallakaan ei ole bändikokemusta. Viides leiriläinen saattoi olla henkilö, joka ei ole koskaan soittanut bändissä, eikä edes tiedä, miten bassoa soitetaan. Leirillä kaikki olivat samalla viivalla: bändisoittotaidottomia.

Tärkeää on muistaa, että soittotaidottomuus ei tarkoita epämusikaalisuutta. Aivotutkija Minna Huotilainen kuvailee Kumposti-lehdessä (1/2016, s.7) epämusikaalisuutta seuraavasti: ”Tieteellisesti epämusikaalisuus määritellään siten, että henkilö ei tunnista

musiikkikappaletta melodiasta, sanoista kylläkin, eikä nauti musiikin kuuntelusta.” Hänen mukaansa todellista epämusikaalisuutta on vain 1-5% väestöstä ja luvussa ovat mukana myös aivovauriopotilaat. Vastaavasti musikaalisuus tarkoittaa Huutilaisen mukaan sitä, että yksinkertaisesti nauttii musiikista.

Vaikka moni uskookin olevansa epämusikaalinen, kuten uskoi myös osa leirille osallistuneista, kyse on yleensä siitä, että ei ole soittanut tai laulanut bändissä.

Perinteisen käsityksen mukaan oppiminen on pysyvä ja kiinteä kyky. Tässä ajattelussa kaikkiin oppilaisiin sovelletaan samoja vaatimuksia ja opetustapoja. (*Kai Hakkarainen, 2007*) Hyvänä esimerkkinä tästä on klassinen pianonsoitonopetus. Sen sijaan, että nähtäisiin oppilaiden erilaisuudessa erilaisia vahvuuksia, tarkastellaankin vain heidän soveltuvuuttaan instituution, esimerkiksi musiikkioppilaitoksen normeihin. Silloin on helppoa luokitella oppijat menestyneisiin ja epäonnistuneisiin, riippuen siitä, kuinka hyvin he sopeutuvat instituution rakenteisiin. Sopeutuva on tällä metodilla yhtä kuin "lahjakas." Ihminen, jolle nämä oppimisen normit eivät sovellu, alkaa helposti epäillä omia kykyjään ja oppimistilanteesta tulee traumaattinen. Tämä johtaa usein soittoharrastuksen lopettamiseen, vaikka takana olisi jo usean vuoden soitonopiskelu.

Onko mahdollista, että institutionaalinen koulumalli pystyy käsittelemään oppilaiden erilaisuutta? Ihmisillä on hyvin erilaisia tapoja oppia, jolloin heitä pitäisi kohdella yksilöinä, eikä pakottaa "muottiin".

Hyvä oppimisympäristö sallii eri reittejä saman oppimistuloksen saavuttamiseksi. Osallistavassa, erilaisuuden huomioivassa opetusympäristössä keskeistä on dialogi opettajan ja oppilaan välillä. Tähän pyrittiin Kumpulan aikuisten bändileirillä.

Tämän opinnäytetyöni pohjana oleva tieto on kerätty vuosina 2008 – 2014 järjestettyjen bändileirien aikana sekä kyselytutkimuksella, joka lähetettiin kaikille bändileireille tuona aikana osallistuneille. Leireillä on valokuvattu leiriläisten omia muistiinmerkitsemistapoja ja pyydetty heitä selittämään niitä tarkemmin.

Koska tietoa on kerätty seitsemän vuoden aikana, voidaan puhua mikrohistoriallisesta, pitkittäistutkimuksenomaisesta opinnäytteestä, joka kertoo myös bändileirikonseptin kehityshistorian.

Tutkimukseni keskittyy oppimistapojen ja niiden seurannaisvaikutusten, kuten musiikkiharrastuksen jatkumisen laadulliseen mittaamiseen. Mukaan olen ottanut myös jonkin verran tilastotietoa muun muassa leirien osanottajamääristä ja osallistujien ikärakenteesta.

2 Bändiopetuksen historia Suomessa

2.1 Suomen ensimmäinen bändileiri

Bändileiritoiminnan epävirallisena alkusoittona Suomessa voidaan pitää kitaristi ja pedagogi Ilpo Saastamoisen Virroilla pitämää pop/jazzkurssia 7.-18.8.1967. Leirillä oli mukana kitaristeja, basisteja, pianisteja ja rumpaleita. Etupäässä osallistujat olivat 10 – 16 - vuotiaita nuotinlukutaidottomia poikia. Osallistujia oli kymmenkunta.

Suomen Jazzlitolle vuonna 1969 tekemässään selvityksessä Saastamoinen totesi, että pop- ja jazzmusiikin opetusta ei ollut maassamme ollenkaan. Saastamoinen ja Seppo ”Paroni” Paakkunainen laativatkin opetusministeriölle aiheesta muistion vuonna 1972 (Ilpo Saastamoisen kotisivut). Samana vuonna perustettiin Helsingin Oulunkylässä Pop/Jazzopisto Klaus Järvisen johdolla (Luopajarvi 2001,8).

2.2 Klaus Järvinen – mies, joka toi rummut musiikkiluokkiin

Vuonna 1936 syntynyt Klaus Järvinen valmistui Sibelius-Akatemian yleiseltä osastolta v. 1965 soittimenaan klarinetti sekä koulumusiikkiosastolta seuraavana vuonna. Jo opiskeluaikanaan toimiessaan tuntiopettajana, hän alkoi käyttää rumpusetiä koulun musiikinopetuksessa. Tätä vuonna 1964 käynnistynyttä kokeilua voidaan pitää järjestelmällisen bändimuotoisen rytmimusiikinopetuksen alkuna Suomessa.

Järvinen kertoo alun perin tulleensa opiskelukaverinsa avuksi pitämään kuria Helsingin Oulunkylän Yhteiskouluun (OYK). Jotta hän olisi keksinyt häiriköiville lapsille tekemistä, hän pani heidät soittamaan musiikkia ryhmässä. (Klaus Järvisen puhelinhaastattelu 11.6.2014)

Oulunkylän Yhtenäiskoulu oli rajun koulun maineessa. Ensimmäisinä rumpuina oli vain virvelirumpu ja yksi symbaali. Nämäkin varasti jossain vaiheessa lukion puolella veljensä Jussin kanssa opiskellut Eero Raittinen, kertoo Järvinen.

Eero Raittisen ohella myös toinen, jo edesmennyt rumpalilegenda Upi Sorvali oli Järvisen oppilaana, tosin vielä alakoulun puolella.

2.3 Säännöllisestä bändileiritoiminnasta Oulunkylän Pop ja Jazzopistoon

Oulunkylän Yhteiskouluun perustettiin myös big band : OYK Brass Band. Orkesterin saatua vuonna 1970 keikkakutsun Moskovaan, päätettiin taitoja hioa kesäleiriolosuhteissa Järvisen kesäpaikalla Mäntyharjulla. Tästä kumpusi idea valtakunnallisen bändileirin järjestämiseen. Tämä toteutui jo seuraavana vuonna. Leiri järjestettiin Sulkavalla heinäkuussa 1971. Leirin emäntänä toimi Klaus Järvisen vaimo Seija Järvinen ja yhtenä puuhamiehenä silloin jo ammattilaiseksi siirtynyt Upi Sorvali.

Leirille ei ollut pääsyvaatimuksia ja se oli ikärajaaton. Niinpä leiriläisissä oli niin nuoria kuin aikuisiakin, harrastelijoita ja keikkamuusikoita. Leiritoiminnasta tuli niin suosittua, että se on jatkunut tauotta tähän päivään asti. Järvisen mukaan Pop & Jazz Konservatorion kesäleireillä on edelleen samat pääsykriteerit ja sama välitön tunnelma kuin alusakin.

Ensimmäinen suomalainen rytmimusiikin koulutusta antanut oppilaitos perustettiin Klaus ja Seija Järvisen johdolla vuonna 1972. Se sai nimekseen Oulunkylän Pop ja Jazzopisto. Oppilaita oli ensimmäisenä vuonna 107. Opistoon oli pääsykoe, jossa hakijalle tehtiin sävelkulkujen ja rytmien toistamiseen perustuva musikaalisuustesti. Lisäksi kartoitettiin pyrkijän motorisia edellytyksiä soittimensa hallintaan. Nuotinlukutaitoa, saati musiikin teorian tuntemusta ei vaadittu. Tämä mahdollisti monentasoisten ja eri ikäisten hakijoiden pääsyn opinahjoon. Harrastelijoiden lisäksi esimerkiksi monet ammatikseen tanssimusiikkia soittavat hakeutuivat koulutukseen. Järjestettiinpä 1975 muusikoille myös työllisyyskursseja yhteistyössä Suomen Muusikkojen Liiton kanssa.

Pop ja Jazzopistosta kehittyi 1980-luvulla Helsingin Pop & Jazz Konservatorio, joka toimii edelleen tarjoten nuorten harrastepuolen lisäksi myös toisen asteen ammatillista

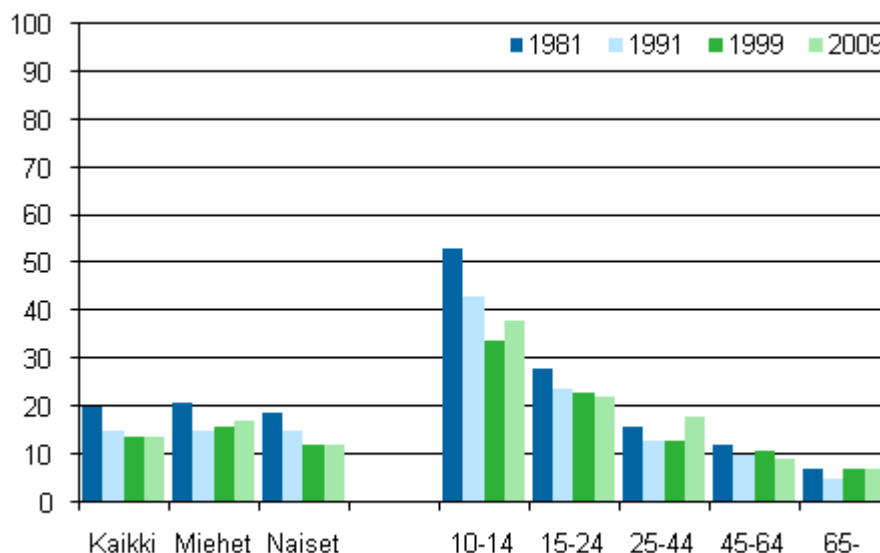
koulutusta aikuisille, myös näyttötutkintoina. Järvinen toimi tämän oppilaitoksen rehtorina vuoteen 1999 asti. Voidaan hyvällä syyllä sanoa, että suomalaisen rytmimusiikin opetuksen historia ja Klaus Järvisen historia ovat pitkälti sama asia.

2.4 Bändisoitto aikuisten harrastuksena

Tilastokeskuksen hyvinvointikatsauksen mukaan (Pääkkönen H, Hanifi R. 2012) suomalaisten ajankäytössä on tapahtunut merkittäviä muutoksia erityisesti 2000-luvun lopulla. Syinä katsauksessa mainitaan paitsi taloudellinen taantuma vuosina 2009-2010 ja sitä myötä osa-aikatoiden yleistyminen ja ylitöiden väheneminen. Suomalaisilla menee 2000-luvulla selvästi vähemmän aikaa töihin, kun taas harrastustoiminta lisääntyy yleisesti. Esimerkiksi viimeisen 10 vuoden aikana aikuisten konserteissa käynti on lisääntynyt huomattavasti. 1/3 väestöstä harrastaa jotakin taidealan harrastetta.

Soittaminen on Tilastokeskuksen ajankäyttötutkimuksen mukaan yksi suosituimpia harrastuksia. Soittoharrastuksen määrässä ei ole tapahtunut juurikaan muutoksia vuosien 1981 ja 2009 välillä, mutta kuten kuvio osoittaa, ikäryhmässä 25-44-vuotiaat, soittoharrastus on selvästi lisääntynyt vuonna 2009.

Taulukko 1. Soittaminen sukupuolen ja iän mukaan 1981, 1991, 1999 ja 2009



Lähde: Tilastokeskus, Suomen virallinen tilasto (SVT): Ajankäytön tutkimus: Kulttuuri- ja liikuntaharrastukset 1981-2009: Kulttuuriharrastukset

2000-luvun lopulle ajoittuvat suosittu aikuisten laulamista käsitelty tv:n viihdesarjat. K-70 (v. 2008) ohjelmaan kasattiin yli 70-vuotiaista eläkeläisistä kuoro, joka esitti rock-kappaleita. Ohjelman viimeinen jakso keräsi 528 000 katsojaa. Vuosina 2009-2011 esitettiin puolestaan Kuorosotaa neljän tuontantokauden verran. Ohjelmiin kerättiin eri puolilta Suomea amatöörilaulajia, ja kuoroja johti tunnettu suomalainen laulaja. Kuorot esittivät rockia, poppia ja heavyä.

Perinteiseen kuoro-ohjelmistoon rock-kappaleet eivät yleensä kuulu, mutta mahdollisesti em. ohjelmien myötä on syntynyt kuoroja, jotka toiminta perustuu nimenomaan rock-ohjelmistoon, esimerkkinä Nokian rock-kuoro.

*” Kuorosodan vanavedessä päätimme perustaa rock-kuoron. Ajattelimme, että se tavoittaisi myös sellaisia ihmisiä, jotka eivät tavalliseen kuoroon lähtisi.”
(Peippo 2011)*

Ohjelmat toivat esille sen, että vielä 70-vuotiaanakin voi harrastaa musiikkia, oppia uutta ja heittäytyä rock-kuvioihin, vaikka aikaisempaa kokemusta ei olisi. Kenties kuoroon on helpompi liittyä kuin bändiin. Hieman epävarmempi pystyy nojaamaan toisiin kun samaa ääntä laulavia on monia.

2.5 Aikuisten harrastepohjainen bändiopetus Suomessa

Tällä hetkellä oman kokemukseni mukaan aikuisten bändisoittoharrastus on selvästi kasvussa. Esimerkiksi Kumpulan aikuisten bändileirille on kulloinkin jonoa, eivätkä kaikki halukkaat mahdu mukaan. Suosio on kasvanut tasaisesti vuodesta 2008 lähtien. Bändisoittamisen alkeita kysytään nykyisin melko usein työpaikkojen TYHY-päiviin.

Erityisesti pääkaupunkiseudulle on syntynyt Kumpulan Kylätilyyhdistyksen ohella muutamia tahoja, jotka ovat jo reagoineet kysyntään ja tarjoavat harrastepohjaista bändiopetusta aikuisille matalan kynnyksen periaatteella.

Pääsääntöisesti aikuisten harrastepohjainen bändiopetus on kuitenkin vähäistä. Esitellen muutamia musiikkikouluja, joissa annetaan aikuisten harrastepohjaista bändiopetusta.

Musiikkikoulu Rytmiomena Lohja

Rytmiomenassa on aikuisille tarkoitettu K50 - bändikoulu. Se on tarkoitettu aikuisille, jotka ovat kiinnostuneita yhtyesoitosta. Ryhmiin otetaan eri soitinten harrastajia sekä laulajia.

Varsinaista ikärajaa ei ole - kun tuntee itsensä aikuiseksi on hyvä. K50 on tarkoitettu myös ikäihmisille. Ryhmään voi osallistua taitotasosta riippumatta.

Roihupellon Bändikoulu

Roihupellon bändit koostuvat noin viidestä oppilaasta ja soitinvaihtoehtoina ovat rummut, basso, kitara, koskettimet ja laulu. Bändit muodostetaan iän ja soittokokemuksen mukaan. Opetuskertoja on lukukauden aikana yhteensä 15. Lisäksi bändit saavat halutessaan osallistua bändikoulun studioäänityspäivään sekä esiintyä Roihurock -konsertissa.

Kallion musiikkikoulu

Kallion musiikkikoulu on tarjonnut jo 25 vuoden ajan musiikkitoimintaa lapsille ja nuorille. Syksystä 2014 alkaen koulu ulotti tarjontansa klassisesta rytmimusiikkiin ja lapsista aikuisiin.

- *Siitä lähdetään, mistä oppilas lähtee. Oppilaan lähtötason mukaan käytetään eri välineitä. Bändisoittamisessa ei ole kauhean olennaista, osaako lukea nuotteja, kertoo bänditoiminnasta vastaava opettaja Nazera Ketrussi.*

Tällä hetkellä koulun aikuisopiskelijoiden ikä vaihtelee 18-vuotiaista noin 50-vuotiaisiin. Opettajat ovat kaikki ammattilaisia, myös muusikkoina.

Jukolan Musiikkikoulu Nurmijärvi

Jukolan Musiikkikoulun aikuisten bändiklubilla tutustutaan bändisoittimiin matalalla kynnyksellä. Etsitään paras ja mielenkiintoisin soitin sekä soitetaan biisejä bändinä. Kursseille voivat osallistua kaiken tasoiset soittajat.

Musaamo, Espoo

Musaamon bändiopetus sopii harrastajille, jotka hallitsevat jo jonkin verran omaa soitinta. Aivan aloittelijat pääsevät bändisoittoon mukaan Bändikerhossa. Soittimen hallintaa voi hioa myös Musaamon soitinopetuksessa. Musaamoon opettajan ohjaukseen voi tulla jo olemassa oleva koko bändi. Bändit pääsevät näyttämään taitonsa yleisön edessä Musaamon järjestämällä keikoilla. Yläikärajaa bändisoittoon ei ole.

3 Erityisryhmät bändiopetuksessa

3.1 Monenlaisia ”erityisryhmiä”: Soittotaidottomista aikuisista kuuloimplanttilapsiin

Sanalla ”erityinen” tarkoitetaan yleensä henkilöitä, joiden on vaikea osallistua esimerkiksi perinteiseen liikuntaan, musiikinopetukseen tai muuhun aktiviteettiin sairauden, vamman tai muun toimintakykyä alentavan tekijän takia.

Aspa-säätiö edistää mielenterveyskuntoutujien ja vammaisten yhdenvertaisuutta ja osallisuutta yhteiskunnassa. Aspa-säätiö määrittelee sivuillaan käsitteen ”Erityisryhmä” seuraavasti

” Erityisryhmä on käsitteenä monisisältöinen. Se viittaa ryhmään, jossa on jotain erityistä. Erityisryhmä ei ole niinkään erityinen ryhmänä vaan ryhmä ihmisiä, joiden ominaisuuksissa on jotain erityistä. Mikä sitten määrittää ne ominaisuudet, joiden perusteella ihminen luokitellaan kuuluvaksi erityisryhmään?

Erityinen on aina erityistä suhteessa johonkin toiseen. Erityistä ei ole olemassa ilman tavallista, normaalia. Mutta missä kohden menee normaalin ja erityisen raja? Riittääkö erityisen määritelmäksi esimerkiksi se, että se on ominaisuus, jota enemmistöllä ei ole? ”

Perinteisen nuottipohjaisen musiikinopetuksen kannalta katsottuna voitaisiin siis vastaavasti pitää musiikkioppilaitosten oppilaita ja muutoin musiikin formaalia kieltä hallitsevia ”normaaleina ja tavallisina”. Formaalia musiikkikieltä hallitsemattomat taas olisivat näin ”erityisryhmä”, jonka toimintakyky (musiikinsoittokyky) olisi alempi. Tässä tapauksessa ”erityisryhmä” ei kuitenkaan ole vähemmistö, vaan enemmistö väestöstä.

3.2 Kokemuksiani erityisryhmistä

Olen opettanut v. 2007 – 2015 bändisoittamista keskenään hyvin erilaisille ryhmille:

- aikuisille, joilla ei ole aikaisempaa bändisoittotaustaa ja joista osa soittaa ensimmäistä kertaa elämässään
- lapsille, jotka vasta aloittavat bändisoittamista
- edistyneemmille lapsille
- erityisluokkalaisille, joilla on monenlaisia oppimis- ja keskittymisvaikeuksia
- ryhmälle syntymäkuuroja lapsia, jotka ovat hiljattain saaneet kuuloimplantit ja opettelevat bändisoittoa.

Äkkiseltään voi vaikuttaa siltä, että em. ryhmillä ei ole keskenään mitään tekemistä. Kokemukseni on kuitenkin osoittanut, että yhdenkään ryhmän kanssa perinteisen ”musiikkiopistomainen” auditiivinen eli kuulokuvaan ja visuaalinen eli nuottikuvaan perustuva opetus ei toimi. Itselleni uutena asiana opin, että myös tuntoaistimus voi olla keskeinen osa musiikin oppimista. Ylipäätään kinesteettiset tavat oppia unohdetaan usein.

Kaikista näistä erityisryhmistä saamani opetuskokemukset ovat avanneet silmäni uusille oppimisen ja musiikin hahmottamisen tavoille. Ne ovat osaltaan olleet pohjana Kumpulan aikuisten bändileirin konseptille. Mielestäni jokainen bändisoittoa oppimaan tuleva ryhmä on lopulta erityisryhmä, jossa ei voida soveltaa vain yhtä lähestymistapaa soiton oppimiseen.

3.3 Kumpulan Lasten Bändileiri: Eri ikäisiä, eri taitotasoisia

Helsingin Kumpulassa olen ollut vetämässä lasten bändileiritoimintaa vuodesta 2007 alkaen säännöllisesti. Leirien muoto ja käytettävät tilat ovat samat kuin aikuisten leireillä, joihin tämä koko tutkimukseni pohjaa. Lasten leirit olivat myös kimmoke myöhemmille aikuisten bändileirille.

Lasten leiriläiset ovat iältään 10 - 16 vuotiaita. Lapsia ei valikoitu leirille, eikä heidän osaamistaan testattu ennakoon. Opettajilla ei ollut ennakoon tietoa lasten soittotautasta.

Jotkut olivat koulussa tai kaveripiirissä saaneet jonkinlaiset taidot bändisoittimien käsittelyssä, mutta mukana oli myös lapsia, jotka pitivät ensimmäistä kertaa jotain soitinta kädessään. Osa osasi seurata kappaletta nuoteista tai sointumerkeistä, jotkut seurasiivat sanoista laulajien tapaan. Monella ei ollut ennakkoon mitään tapaa merkitä ylös soitettavaa musiikkia. Kunkin lapsen kohdalla etsittiin erikseen hänelle omin tapa hahmottaa musiikkia.

Leirin bändikokoonpanot vaihtelivat biiseittäin, kiinteitä bändejä ei ollut. Näin samassa ryhmässä saattoi soittaa 16-vuotias kitaristi, joka oli jo taidoiltaan edistyneempi, samaikäinen rumpali, joka soitti rumpuja ensimmäistä kertaa ja 10-vuotias kosketinsoittaja, joka ei lukenut nuotteja. Leirien osanottajat kannustavat toisiaan, eivätkä ikäerot ja erilaiset taitotasot haitanneet soittaessa. Opettaja valitsi kullekin omaan taitotasoon sopivan soittimen, joka oli oleellinen osa bändikokonaisuutta.

Esiintymiseen ja lavalla käyttäytymiseen kiinnitettiin leirillä erityistä huomiota: Mikkiteknikka, biisin käyntiin laskeminen, biisin lopun näyttäminen, esiintyminen yleisölle.

Havaintoja:

- Eri ikäiset ja -tasoiset soittajat voivat helposti soittaa samassa bändissä.
- Lapsilla oli keskenään hyvin erilaiset tavat hahmottaa opeteltavia kappaleita: Nuotinlukutaitoa ei välttämättä tarvittu.
- Musiikin formaalin kielen hallinta ei kertonut lapsen/nuoren musiikillisesta lahjakkuudesta.

3.4 Syntymäkuurot kuuloimplanttilapset: Ensimmäistä kertaa soittamassa

Pitäjänmäen kuurojen koululla olen vetänyt päivän mittaisia bändipajoja v. 2011-2012. Monet lapsista olivat syntymästään saakka kuuroja, mutta kuuloimplantin avulla kuuloaistin saaneita. Kokeilu oli uusi, eikä kellään ollut etukäteistietoa siitä, miten syntymäkuuroista kuuleviksi muuttuneet hahmottavat musiikkia ja miten bändisoittamista pitäisi heille opettaa.

Parhaaksi metodiksi osoittautui monikanavainen opetus, mutta huomioida vielä erikseen se, että lapsilla ei ollut entuudestaan muistijälkiä kuulokuvakokemuksista ja he olivat epävarmoja uuden kuuloaistinsa suhteen. Mukana oli viittomakielen hallitseva opettaja, joka oli apuna opetustilanteissa selittämässä lapsille heidän äidinkielellään minun ohjeitani. Vaikka he olivatkin nyt kuulevia, heillä oli pulmia puheen tuottamisessa ja ymmärtämisessä ja monet suomen kielen käsitteet olivat vieraita.

Havaintoja:

- Rytmityttö näyttää selkeästi kädellä ja kulloisenkin soittimen sisääntulo kapellimestarin tapaan.
- Rytmityttö voi harjoitella vaikkapa pöytärummutuksen avulla, ennen kuin otetaan varsinaiset instrumentit käteen. Tällöin kuulo- ja näköhavainnot toimivat toistensa tukena.
- Laulaminen on erityisen vaikeaa ihmisille, joilla on vaikeuksia puheentuottamisessa. Ehdotin esitettäväksi kappaletta, jonka keskeinen kertosaäkeä oli " Ei oo kioskillä nakkeja". Opin, että kyseinen lause on poikkeuksellisen vaikea, koska sanoissa on eri ääntämisalueille sijoittuvia äänteitä.
- Tuntoaisti on monille kuulovammaisille tärkeä havainnoinnin keino: basisti voi tuntea vahvistimen värähtelyn jalkaansa vasten ja näin hahmottaa soittamansa äänet ja rytmin.

Kaiken kaikkiaan työskentely kuuloimplanttilasten kanssa ei lopputulokseltaan eronnut muista opettamistani lapsiryhmistä. Yhteisten kommunikaatiotapojen löytäminen vain oli hieman haasteellisempää. En esimerkiksi ollut aikaisemmin käyttänyt tuntoaistia musiikin opetuksen tukena.

3.5 Lähiöprojekti: Erityisluokka ja oppimisvaikeuksien haasteet

Pop & Jazz Konservatorio tekee bändipajatyötä useilla Itä-Helsingin kouluilla Lähiöprojektinsa puitteissa. Itse olen ollut mukana kevästä 2014 alkaen. Ohjasin kolmea alasteikäisten bändiä Puotilassa. Lapset olivat vapaaehtoisesti harrastamaan tulleita, musiikista kiinnostuneita ja kulttuuritaustaltaan erilaisia.

Yksi Puotilan ala-asteen bändeistä oli erityisluokka. Mukana opetuksessa oli kerralla koko erityisluokka ja bändipajani korvaa heille yhden musiikkitunnin. Bändipaja ei siis ollut heille valinnainen. Mukana oli erityisopettaja sekä yksi tai kaksi avustajaa. Monella ryhmäläisellä vaikutti olevan erilaisia oppimisvaikeuksia ja keskittymisvaikeuksia, mutta minulla bändipajan vetäjänä ei ollut niistä virallista tietoa.

Tuntien alussa oli levottomuutta. Saadakseni kaikkien huomion ja kaikki osallistumaan toimintaan, aloitin joka tunnin pöytärummutuksella. Soitin ensin rytmikuvion, jossa lauloin molempien käsien osuudet (oikea = bum, vasen = tsak) ja ryhmä toisti sen. Tämä metodi on lainattu Musiikkikoulu Resonaarin opettajalta Markku Kaikkoselta. Vähitellen vaikeutin kuvioita. Toisinaan opettelimme rytmikuviot ja kappaleen tempon kävelemällä. Huomasin pian, että kaikki luokassa olivat selvästi musikaalisia ja heillä oli hyvä rytmitaju. Kaikki pysyivät koko ajan mukana ja levottomuus hävisi.

Ennen kuin siirryimme bändisoittimiin, opettelimme pöytärummutuksen avulla rytmikuvion, joka on keskeinen kulloinkin harjoiteltavassa kappaleessa. Emme käyttäneet nuotteja, vaan suurin osa lapsista oppi näytöstäni matkimalla. Kosketinsoittajista jotkut merkitsevät vesiliukoisella merkkauksella näyttämäni äänet suoraan koskettimiin. He eivät tieneet, mikä tai missä on C tai E, vaan merkitsivät esimerkiksi numeroina soitettavien koskettimien järjestyksen.

Kun ryhmässä on paljon keskittymisvaikeuksia, vetäjällä on oltava selkeä ja jäsennelty käsitys tunnin kulusta ja treeni on pidettävä vaihtelevana esimerkiksi soittimia vaihdellen. Lapset keskittyvät vain soittaessaan ja silloin ei juuri voi pitää taukoja harjoitteiden välillä. Keskittyessään he soittivat kuitenkin pitkään improvisoimalla ja tekivät myös

omia kappaleita. Yhden oppilaan keskittymistä auttoi selvästi se, että hän oli selin muuhun bändiin, siirsi kosketinsoittimen ikkunan ääreen ja katsoi soittaessaan ulos ikkunasta.

Ohjaajana havaitsin, että kannattaa laittaa itsensä likoon ja osallistua aktiivisesti soittamiseen esimerkiksi laulamalla mukana ja pitämällä hyvää tunnelmaa yllä. Uskon, että lapset mielsivät minut enemmän ryhmää vetäväksi muusikoksi kuin opettajaksi. Minuun lapset suhtautuivat positiivisemmin kuin opettajiin.

Positiivisen palautteen antaminen on ensiarvoisen tärkeää aina. Vielä tärkeämpää se on silloin, jos henkilöillä on oppimisvaikeuksia, eikä onnistumisen kokemuksia ehkä ole tullut kouluaineissa.

Havainnot:

- Kinesteettiset keinot auttavat rytmin oppimista ja lieventävät levottomuutta.
- Matkiminen eli näyttämisen kautta oppiminen nousi tärkeään rooliin.

3.6 Yritysten työhyvinvointipäivä: Samassa bändissä asemasta riippumatta

Tilauksesta olen vetänyt v. 2012 alkaen yritysten työntekijöilleen järjestämiä bändipajoja osana yritysten työhyvinvointipäiviä. Osallistujat ovat siis tällöin aikuisia, eikä osallistujien soittotaustasta ei ole tietoa ennakkoon. Lähtökohtaisesti suurin osa ei ole koskaan soittanut bändissä tai mitään instrumenttia ja aikaa on yleensä yhdessä esitettävän biisin esitykseen vain muutama tunti.

Tällaiset tilanteet luovat oman haasteensa, varsinkin jos ne tulevat osallistujillekin yllätyksenä kuten usein työhyvinvointipäivinä on.

Opettajalla täytyy olla ennakkoon varastossa muutama eri vaikeustasoinen biisi, sekä yksi erittäin helppo kappale. Yleensä vetäjiä on vastaavissa tilanteissa kaksi.

Tilannetta lähestyttiin siten, että soitimme osan mahdollisesti harjoiteltavaa biisiä osallistujille ja tarkkailimme samalla heidän reaktioitaan. Jos joku näytti kiinnostuneelta tai sanoi biisin jälkeen haluavansa kokeilla kyseistä instrumenttia, saattoi soitinvalinnan aloittaa tästä. Rohkeampien esimerkin ja opettajan kannustamina loputkin osallistujat löysivät soittimensa tai ilmoittivat haluavansa laulaa.

Soittimia ja laulajia kannattaa vaihdella, jos ehditään harjoitella useampia kappaleita. Bändisoiton pienimpienkin osatekijöiden merkitystä kokonaisuuden kannalta on hyvä korostaa. Tällöin kukaan ei luule, että esimerkiksi kitarakomppi on paljon tärkeämpi, kuin tamburiinin back beat - soitto.

Jos joukossa on selvästi jo pitemmälle ehtineitä musiikinharrastajia, voi heidän osaamistaan käyttää tukemaan ensikertalaisten soittoa. Toisaalta kaikille täytyy tarjota uusia haasteita - kaikkien on hyvä kokeilla kaikkia bändisoittimia ajan sallimissa puitteissa.

Myös yrityksen sisäinen hierarkia on herkkä asia - opettajan on kohdeltava kaikkia työntekijöitä tasapuolisesti, eikä antaa kenellekään erityiskohtelua, vaikka tämä olisi bändipajan tilannut johtaja. Parhaimmillaan onnistunut yritysbandipaja lujittaa ryhmätyöskentelyhenkeä sekä antaa onnistumisen kokemuksia.

*” Minulle on koko ikäni sanottu, että olen epämusikaalinen ja rytmittämätön. Jo puolen tunnin harjoittelun jälkeen osasin soittaa kappaleen kertosäkeen sekä bassolla että pianolla. Lisäksi lauloin sujuvasti muiden mukana. ”
(Nainen n. 60 v., TYHY-päivänä ensimmäistä kertaa bändisoittamassa)*

Havainnot:

- Aikuiset hakevat bändisoittamiselta onnistumisen kokemuksia.
- Aikuiset suhtautuvat bändisoittamiseen emotionaalisesti ja osin pelokkaasti.

4 Käsitteitä oppimisesta ja monikanavainen musiikinopetus

Tässä pääluvussa esittelen erilaisia käsitteitä musiikin oppimisesta ja oppimisesta yleensä.

4.1 Käsitteitä oppimisesta ja musiikin oppimisesta

Erilaisia oppimiskäsitteitä on monenlaisia. Opinnäytetyötäni varten olen tutustunut joihinkin niistä ja pohtinut oppimisen teorioiden toteutumista osana bändileiritoimintaa.

Konstruktivismissa oppiminen nähdään aktiivisena tiedon rakentamisen prosessina. (Pylkkä) Hyvä opettaja luo oppimisympäristöjä, joissa oppilas on itse vastuussa oppimisestaan. Kumpulän aikuisten bändileireillä tällaiset oppimisympäristöt syntyivät automaattisesti, kun kokoonpanojen sisällä jokainen oli vastuussa omasta roolistaan ja sen vaikutuksesta kokonaisuuteen.

Kokemuksellisessa oppimisessa ovat lähtökohtana oppijan tarpeet ja motivaatio. Bändileireille osallistuvilla nämä olivat melko selkeitä, kun tarpeena oli oppia bändisoittoa ja motivaatio oli jo olemassa heidän ilmoittautuessaan leirille. Kokemuksellisessa oppimisessä huomioidaan myös oppijan aiempi tieto ja kokemukset. Bändileirikontekstissa nämä tarkoittivat useimmilla sitä, osasiko lukea nuotteja / sointumerkkejä tai oliko soittanut jotain soitinta aiemmin.

Professori Kai Hakkarainen puolestaan tarkastelee artikkelissaan ”Itseään ylittävä oppiminen” (2007) oppimista kolmen vertauskuvan kautta. Nämä samat vertauskuvat ovat

sovellettavissa opinnäytetyöni ytimenä olevien aikuisten bändileirien oppimisprosessiin, silloin kun perinteistä nuottipohjaista soitto-ohjeistusta ei käytetä.

1. Tiedon hankinta: Leiriläinen saa opettajalta ohjeet, kuinka harjoitettava kappale tulisi soittaa.

2. Osallistuminen: Leiriläinen on osa bändiä, jossa hänen soitteensa on suhteessa muiden soittajien tekemiseen, muodostaen interaktiivisen oppimistilanteen.

3. Tiedon luominen: Selviytyäkseen bändisoittotilanteesta leiriläisen on prosessoitava saamaansa tietoa ja luotava itselleen soveltuva tapa merkitä muistiin kappaleen rytmi, harmonia ja rakenne.

Tiedon luominen on näistä kolmesta mielestäni mielenkiintoisin ja opinnäytetyöni aiheen kannalta tärkein. Tätä tiedon luomisen prosessia eli esimerkiksi oppilaiden omaa ”nuottikirjoitusta” olen kerännyt ja kuvaillut laajemmin luvussa 8.4.

Perehdyin myös Barbara Prashnigin (2000) oppimistyyliin ja sitä kautta ns. monikanavaiseen musiikin oppimiseen ja opetukseen. Opinnäytetyössäni olen lajitellut oppilaiden omat tavat hahmottaa musiikkia ja merkitä ylös soitteita ja rytmiä karkeasti kolmeen kategoriaan Prashnigin käyttämien käsitteiden mukaan: visuaalisiin, auditiivisiin ja kinesteettisiin tapoihin. Avaan näitä käsitteitä tarkemmin luvussa 5.1.

Oppimistyyleistä on olemassa monia, usein päällekkäisiäkin tai ristiriitaisia teorioita. Omassa opinnäytetyössäni en ole yrittänyt jaotella oppilaitani tietyn oppimistyylin mukaisesti tai opettanut tietoisesti ”kinesteettisesti kinesteettisiä oppilaita”, vaan ainoastaan käyttänyt ko. termejä visuaalinen, auditiivinen ja kinesteettinen kuvaamaan oppilaan omaa tiedonhankintaa ja pyrkinyt tiedostamaan itse sen, että tapoja hahmottaa ja oppia on monia. Ohjaamani bändileiriläiset käyttävät erilaisia tapoja päällekkäin ja näiden tapojen keskinäiset suhteet vielä vaihtelevat, kun he siirtyvät instrumentista toiseen.

Albi Odendaal tutkii väitöskirjassaan ”Perceptual Learning Style as an Influence on the Practising of Instrument Students in Higher Music Education” (2013) sitä, voiko oppimistyyli-teoriaa soveltaa yliopistotasolla opiskelevien klassisten pianistien harjoitteluun

ja oppimiseen. Hän päätyy siihen tulokseen, että yksittäisten opiskelijoiden omassa oppimistavassa on enemmän vaihtelua kuin minkään tunnetun oppimistyylin sisällä olisi teoriassa sallittua. Niinpä kukaan tutkituista ei edusta yhtä tunnettua oppimistyyliä, vaan luo oman tapansa käyttäen useita eri aistikanavia ja oppimistyyliä.

Omana huomionani toteaisin, että kritiikistään oppimistyyliä kohtaan huolimatta, Odendaal kuitenkin havainnoi kuudella pianistilla hyvin monenlaisia erilaisia tapoja harjoitella pianonsoittoa. Todennäköisesti pitkä klassinen koulutus ja vaatimus perinteisen nuottikuvan osaamisesta ohjaa kaikkia soittajia valtavoiittoisesti visuaalisten, nuottisidonnaisten keinojen käyttöön. Mielenkiintoista on myös, että jotkut tutkimuksen pianisteista pyrkivät salaamaan kinesteettiset keinonsa, vaikkapa tahdin polkemisen jallalla, koska se ei kuulu klassisen musiikin esittämisperinteen estetiikkaan. (s. 104-106) Näin kinesteettisten keinojen käytön havainnointi oli selvästi vaikeampaa.

Olen opetustyössäni pyrkinyt korostamaan oppilaan omaa asiantuntijuutta omassa tavassaan oppia. Opettajan tehtävä on auttaa oppilasta jäsentämään oma tapansa, mutta olla kuitenkin turvallinen asiantuntija, joka käyttää kokemustaan vuoropuhelussa oppilaan kanssa soveltuvimman oppimistavan löytämiseksi. Kuten Taru Koivisto (2001) toteaa omassa lopputyössään, jossa hän kartoitti musiikinopettajien ja -oppilaiden erilaisia näkemyksiä oppimisen tavoista: Useimmat oppilaista eivät osanneet pohtia omaa osuuttaan oppimisessa. Oman oppimisen asiantuntijuuteen tarvitaan aluksi opettajan tukea.

5 Monikanavaisuus musiikinopetuksessa: Monia opettamisen tapoja ja oman oppimisen tiedostamista

Musiikki mielletään perinteisesti auditiiviseksi kokemukseksi. Käytämme kuitenkin monia aisteja hahmottaaksemme musiikkikokemuksen tai oppiaksemme uuden kappaleen. Siksi monikanavainen opetus on kokemukseni mukaan hyvä keino päästä parhaaseen oppimistulokseen.

5.1 Mitä on monikanavaisuus?

Muussa kuin musiikin opetuksessa puhutaan monipuolisen ja monikanavaisen oppimisen merkityksestä. Aksovaara ja Maunonen-Eskelinen kirjoittavat artikkelissaan (Oppimisen iloa tukeva oppimisympäristö, Jyväskylän ammattikorkeakoulu) pedagogisesta oppimisympäristöstä, joka käsittää opetuksessa käytetyt pedagogiset menetelmät ja käytänteet. He korostavat monikanavaisen oppimistilanteen merkitystä, joka synnyttää tehokkaamman muistijäljen oppijalle. Myös perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa (Opetushallitus 2014, 25-26) viitataan monikanavaisuuteen. Musiikinopetuksessa monikanavaisuutta ja erilaisia oppimisen tapoja on kuitenkin käytännössä huomioitu erittäin vähän.

Monikanavaisuudella tarkoitetaan sitä, että oppimiseen otetaan mukaan kaikki aistit: kuulo-, näkö-, tunto-, tasapaino (liike)-, maku- ja hajuaisti. Monesti puhutaan samassa yhteydessä oppimistyyleistä. Oppimistyyliutkijat Kenneth ja Rita Dunnin määrittelevät oppimistyylin seuraavasti: ”Oppimistyyllillä tarkoitetaan sitä tapaa, jolla ihmiset keskittyvät uuteen ja vaikeaan tietoon sekä omaksuvat, käsittelevät ja säilyttävät sitä muistissaan”. (Prashnig 2003, 29)

Barbara Prashnigin mukaan (Erilaisuuden voima – opetustyyli ja oppiminen, s. 29) ihmiset oppivat melkein mitä tahansa, jos he saavat oppia omalla tyylillään ja vahvuksiinsa hyödyntäen. Oppimistulokset ovat myönteisiä, oppijat tuntevat mielihyvää, motivaatio lisääntyy, eikä oppija koe turhautumista ja stressaantumista.

Kunkin yksilöllinen oppimistyyli koostuu monesta osatekijästä. Yksi vaikuttavista tekijöitä ovat aistikanavat: visuaalinen, auditiivinen, kinesteettinen ja taktilinen. (Prashnig 2003, 192; Erilaisten oppijoiden liitto)

Visuaalinen

- Oppii näkemällä, katselemalla, painaa asiat mieleen kuvina
- Muistaa missä kohtaa sivua jokin kuva oli, ei silti välttämättä sisältöä
- Kuvat, mielikuvat ja värit ovat tärkeitä.

Auditiivinen

- Kuulohavaintoon perustuva. Moni sanoo: ”Istuin tunnilla ja kuuntelin”.
- Muistaa puheen, keskustelut, äänensävyt.
- Hyötyy äänimateriaalista.
-

Kinesteettinen

- Kehon liikkeeseen ja kosketukseen perustuva oppiminen
- Hyvä fyysisissä asioissa
- Hyvä kehomuisti, joka auttaa palauttamana mieleen asioita
- Tykkää tehdä
- Aistii helposti ilmapiirin. Huono ilmapiiri ehkäisee oppimista.

Taktiilinen

- Käsin kosketteluun perustuva tiedon hankinta
- Muistiinpanot, koristelu, askartelu
- Käsin tehtävät asiat, omat kansiot ja portfoliot
- Keskittymistä auttaa, jos hypisteltävää.

5.2 Yksityiskohtia vai kokonaisuuksia?

Lisäksi oppijat voidaan jakaa karkeasti kahtia sen perusteella, lähestyvätkö he oppimista kokonaisuuden (holistinen) vai yksityiskohtien (analyttinen) kautta. (Prashnig 2006, 76-77 ; Erilaisten oppijoiden liitto)

Analyttinen

- Haluaa tietää yksityiskohtaisesti, mitä tuleman pitää
- Etenee yksityiskohdista kokonaisuuteen
- Tekee yhden asian kerrallaan, loppuun asti
- Tarkka, ei pidä epämääräisistä kysymyksistä
- Tarvitsee tietoja ja faktoja päätöksen tekoon.

Holistinen

- Haluaa tietää asiakokonaisuuden
- Kurssin runko etukäteen: mihin kaikki liittyy

- Haluaa tietää asian tärkeyden: ”Mitä hyötyä”
- Lukee artikkelista pääasian
- Liittää asiat henkilökohtaisiin kokemuksiin, tunnepitoiset päätökset
- Voi tehdä useita asioita yhtä aikaa
- Kokonaisuudesta yksityiskohtiin.

Monia muitakin seikkoja katsotaan kuuluvaksi oppimistyyliihin, mm. sosiaalisuus, asenne oppimiseen, vuorokaudenaika jne. (Prashnig 2003, 118), mutta musiikinopettajan kannalta edellä mainitut kaksi ovat ehkä kiinnostavimmat ja helpoiten käytäntöön sovellettavissa olevat seikat. Aistikanavista taas maku- ja hajuaistin huomiointi musiikinopetuksessa on mielestäni jokseenkin mahdotonta.

Oppimistyylien huomiointi ei luonnollisestikaan tarkoita sitä, että opetetaan erikseen visuaalisia oppijoita ja erikseen kinesteettisiä. Käytännössä oppimisen eri tapojen huomiointi tarkoittaa opetustilanteessa sitä, että huomioi erilaiset tavat oppia, opettaa monipuolisesti eri metodeja käyttäen ja tiedostaa myös opettajana omat mahdolliset heikkoutensa kuten esimerkiksi Merja Kopare (kohta 3.3.) heikkoutensa kinesteettisesti oppivien oppilaiden kanssa. Erilaisia oppimisen ja opettamisen tapoja ja niiden toteutuksia käytännön musiikinopetuksessa on mietitty ja sovellettu todella vähän.

5.3 Monikanavaisuus musiikinopetuksessa

Jotta saadaan musiikin oppijoille mielekkäitä oppimiskokemuksia, opettajille tarvitaan tietoa erilaisista oppimisen tavoista käytännössä. Tässä omia havaintojani ja pohdintojani erilaisista oppimisen tavoista musiikin oppimisessa. Havaintojeni pohjana olen käyttänyt edellisessä luvussa mainitsemiä oppimisen tapojen jaottelua.

Visuaalinen oppija

- Selkeä nuottikuva, jossa selkeä kappaleen rakenne kerralla nähtävissä
- Värimerkinnät auttavat
- Kuvat koskettimistosta tai tabulatuuri kitarassa ja bassossa, jollei tunne nuotteja tai tarvitsee muutoin tukea
- Selkeä näyttäminen: toisen käsien näkeminen
- Kuvionuotit tai muut värikoodit

Auditiivinen oppija

- Selkeä kuulokuva kappaleesta
- Opettajan soittama tai laulama esimerkki
- Oman soitteen äänittäminen ja sen kuunteleminen
- Rytmiä sanallistaminen ja laulaminen

Kinesteettinen

- Rytmin hahmottaminen tanssin, liikkeen, kehorytmien keinoin
- Käsien liikeratojen (piano ja kielisoittimet) ja kehon liikkeen korostaminen (rummut)
- Kehon liikkeellä voidaan korostaa äänen korkeuksia

Yksityiskohtien ja kokonaisuuksien kautta lähestyminen saattaa musiikintunnilla näkyä siten, että kokonaisuuksia hahmottava oppilas voi haluta ensin kokonaiskuvan biisin koko rakenteesta, kun taas yksityiskohtien kautta hahmottava voi haluta lähestyä kokonaisuutta biisin osa kerrallaan.

Parhaat oppimistulokset saavutetaan monipuolisella, monikanavaisella ja yksilön oppimistavat huomioivalla opetuksella.

5.4 Oppimistyylien mukainen huilunopetus

Klassisen soitonopetuksen puolella on kokeiltu pienimuotoisesti oppimistyyliä huomioon ottavaa opetusta. Merja Kopare (2007) on opinnäytetyössään tarkastellut oppimistyylien vaikutusta rytmien opettamiseen huilunsoitossa.

Kopare testasi joukon alkeistason oppilaita, joilla kaikilla oli ollut ongelmia rytmien oppimisen kanssa. Tavoitteena Kopareella oli löytää uusia opetusmenetelmiä. (Kopare 2007, 20.)

Kopare testasi tutkimiansa huiluoppilaiden oppimistyyliä ja jakoi heidät sattumanvaraisesti kahteen ryhmään. Hän opetti ryhmille rytmejä, käyttäen vuorotellen oppimistyylihin perustuvaa sekä "perinteistä" auditiivista (kuulo) ja visuaalista (nuotit) oppimista käyttävää menetelmää. Kopare havaitsi, että suurin osa hänen tutkimistaan oppilaista oppi muutoin kuin auditiivisesti.

Oppilas A: ... A:n nuotinlukutaidot eivät ole vielä kehittyneet kovin hyvin. Nuotien nimeäminen tuottaa hankaluuksia, eikä A pysty hahmottamaan rytmejä nuottikuvasta kovin hyvin. Myös korvakuulolta soittaminen tuottaa joskus hankaluuksia... Luulen, että A:ta auttaisi eniten rytmien kokeminen konkreettisesti kehon liikkeiden kautta. (Kopare 2007, 20.)

Oppilas B: ... Suulliset ohjeet unohtuvat usein, eikä B aina muista, mitä edellisellä tunnilla on puhuttu. Nuottikuvasta sävelet hahmottuvat melko hyvin, mutta rytmit eivät aina. Viime aikoina olemme harjoitelleet rytmejä kehorytmien avulla, ja niillä olemme saaneet aikaan merkittäviä tuloksia. Mielestäni B on vahvasti kinesteettis-taktiilinen. (Kopare 2007, 21.)

Oppilas D: ... D on vahvasti auditiivinen ja yrittää soittaa lähes kaiken korvakuulolta. Soitettavaan ohjelmistoon kelpaavat vain lyhyet ja melodiset tutut kappaleet, jotka on helppo soittaa korvakuulolta. D saattaa soittaa sujuvasti ja yhtäkkiä lopettaa, koska ei enää tiennyt, missä kohtaa hän meni – toisin sanoen soitti korvakuulolta siihen asti, kunnes ei enää muistanut, eikä osannut nuottikuvasta hahmottaa missä mennään. (Kopare 2007, 22.)

Oppilas E: ... Kappaleen etumerkit muistaakseen E haluaa ympäröidä kappaleen kromaattiset sävelet värikynin. Luulisin, että E on enimmäkseen visuaalinen oppija... (Kopare 2007, 22.)

Kopare testasi kaikkiaan kuusi oppilasta, joiden joukossa olivat kaikki oppimistyyliä edustettuna. Merkittävää on, että moni oppilas oli kuitenkin kinesteettis-taktiilinen. Perinteinen musiikinopetus ei huomioi juuri ollenkaan liikkeen kautta (kinesteettisyys) oppimista. Kopare testasi myös itsensä (2007, 31) ja totesi olevansa visuaalis-auditiivinen oppija. Kinesteettisten menetelmien, esimerkiksi kehorytmien käyttäminen on hänelle aina ollut hieman hankalaa. Huomioitavaa on siis, se, että opettajan omilla vahvuuksilla ja heikommilla alueilla on merkitystä opetuksessa.

Vaikka testattujen oppilaiden määrä oli pieni, Kopare havaitsi, että oppiminen tehostui, kun rytmejä opetettiin huomioiden kunkin oppilaan oppimistyyli. Oppilaat näyttivät kuitenkin vaihtavan oppimistyyliään tilanteen mukaan, jolloin kaikkia aisteja huomioon otava, vahvinta kanavaa painottava opetus osoittautui parhaaksi.

5.5 Erilaiset oppimisen tavat pianonsoitossa

Pianonsoitonopettaja Johanna Hasu (LukSitko 1/2011) on kartoittanut Jyväskylän yliopiston musiikkikasvatuksen laitokselle monikanavaisen, erilaisia oppimisen tapoja hyödyntävän opetuksen soveltuvuutta lukivaikeuksisten pianistien opettamiseen. Monista hänen mainitsemistaan tavoista hyötyvät myös muut kuin lukivaikeuksiset oppilaat.

Hasu kirjoittaa Luksitko - lehdessä julkaistussa artikkelissaan:

" Nuotinluvulla ja tavallisella lukemisella on paljon yhteisiä piirteitä, samoin kuin kielellä ja musiikillakin. Soittajalla lukivaikeus näkyy muun muassa nuotinluvun vaikeutena, mutta se on vain yksi oppilaan kohtaamista vaikeuksista. Ongelmia voi olla niin muistamisessa, käsien yhteen sovittamisessa kuin koskettimiston hahmotamisessakin. Lukihäiriöinen soittaja on usein myös ikätovereitaan hitaampi ja vaatii enemmän toistoa oppiakseen. Hän saattaa unohtaa nopeasti sen, mitä on juuri oppinut, ja hän saattaa mennä hyvin herkästi sekaisin soittaessaan."

Erilaisia oppimisvaikeuksia on väestöstä n. 20% ja lukivaikeutta n. 6-10%. (Erilaisten oppijoiden liitto). Moni lukivaikeuksien soittaja on joutunut koulussa kokemaan epäonnistumista ja huonommuutta. Soitonopettajan on hyvä tiedostaa tämä, ja pyrkiä siihen, että soittaminen tarjoaisi mahdollisimman paljon onnistumisen kokemuksia.

Opetuksen on oltava monikanavaista: oppilas oppii sekä näkemällä, kuulemalla että tuntemalla. Hasu nostaa esille mm. seuraavat keinot: malliksi soittaminen oppilaalle, vaikeiden kohtien tarkasti näyttäminen, kokeilu, miltä jokin ote tai liike tuntuu kädessä ja sen analysointi, mitä käsi soittaessa tekee. Lisäksi Hasu mainitsee värilliset lukikalvot apuvälineenä: nuotin päälle asetettavat kalvot auttava pitämään rivit suorassa, jos ne lukivaikeuden takia "hyppivät" silmissä. Muistamisen tueksi Hasu ehdottaa tarinoita tai muuta konkretiaa siitä, mitä kappaleen sisällä tapahtuu.

Hasun kokemukset monikanavaisesta opettamisesta vastaavat hyvin omia havaintojani bändileirikonseptin puitteissa kohtaamistani tilanteista.

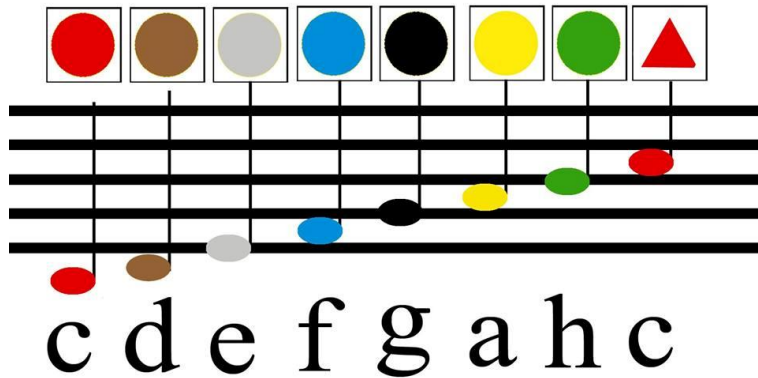
6 Ei-nuottipohjaiset tavat ja erilaiset notaatiot

6.1 Resonaari ja värikkäät kuvionuotit: Erityistavat notaatioihin

Helsingissä toimiva musiikkikoulu Resonaari on antanut bändisoitonopetusta vuodesta 1995 lähtien. Opetuksen apuna käytetään alunperin kehitysvammaisten tarpeisiin kehitettyjä kuvionuotteja.

Resonaarin toinen perustaja, musiikkiterapeutti Kaarlo Uusitalo aloitti kuvionuottikirjoituksen kehitystyön jo 1990-luvun alussa. Kuvionuotit eivät näytä nuottikirjoitukselta, mutta kirjoituksessa on kaikki sama informaatio kuin perinteisissä nuoteissa. Sävelet ilmaistaan eri väreillä ja oktaavialat eri kuvioilla. Kuvioina käytetään ristiä, palloa, neliliötä ja kolmiota, koska näiden neutraalien merkkien oma merkitys ei häiritse lukijaa

erikseen. Nuottien aika-arvot ilmaistaan eripituisilla palkeilla. Ylennys- ja alennusmerkit näytetään nuolilla ylös- tai alaspäin.



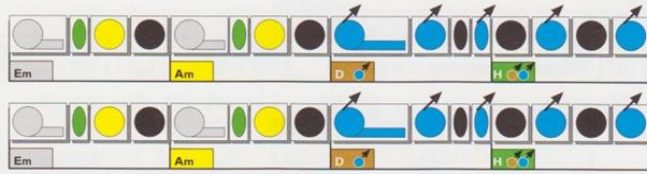
Kuvio 1. Kuvionuotit

Kuvionuotit mahdollistavat soittajan osallistumisen musiikkiin ja yhteissoittoon lähes heti. Kuvionuoteilla aloittaneen soittajan on myös halutessaan helppo siirtyä myöhemmin lukemaan perinteisiä nuotteja. Menetelmä on saanut mainetta myös ulkomailla ja on käytössä muun muassa Skotlannissa.

Olen käyttänyt kuvionuotteja osana omaa opetustani. En kuitenkaan ole rajannut kapaleiden merkitsemistä pelkästään kuvionuotteihin. Käytin kuvionuotteja yhtenä osana opetusta niiden osalta, joille se tuntui sopivan.

RAFAELIN ENKELI

Pekka Ruuska

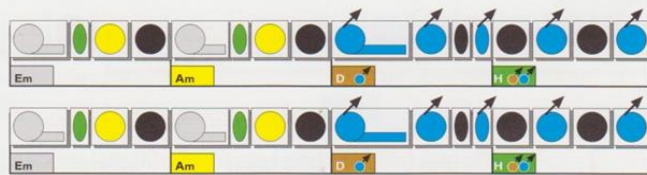


Em	Am	D	H
Hal-ki tuhannen	sa-vui-sen sa - lon -	gin nei - ti tans - sii	ga-sel-lin as-ke-lin.

Em	Am	D	H
Mul-la yl-lä on	har-maa jump-pe-ri	sain sen jou-lu-na	vai-mol-ta lah-jak-si.

G	D	C	H
Tä-mä neonsade	sil - mää kir - ve -	lee diesel le-mah-taa	yö kun ys-käi-see.

Em	Am	D	H
An-na mi-nul-le	ar - mah - duk-se-si	o - le mi - nul - le	Ra-fa-elin en-ke-li.



Em	Am	D	H
Huorat kuiskivat	port - ti - kon - geis -	taan u-jo poi-ka ei	sin-ne kat-so - kaan.

Em	Am	D	H
Ne si-ros - ti	nis-ko-jaan nik-saut -	taa äi-ti neu-voi et-tä	tui-jot-taa ei saa.

© BarkBoat Music Oy

Kuvio 2. Kappale "Rafaelin enkeli" kuvionuotein

6.2 Kehorummutus

Markku Kaikkonen, Resonaarin toinen perustaja on kehittänyt pöytä- ja kehorummutusta osana rytmiiikan opetusta. Pöytärummutuksessa kädet on nimetty nimillä ”bum” (oikea) ja ”tsak” (vasen). Näitä yhdistelemällä opitaan soittamaan ja laulamaan eri rytmejä vaivatta.

Kehorummutuksessa rytmit opetellaan mieltämään liikkeen avulla. Rytmikuvioiden oppimisen lisäksi myös motoriset valmiudet ja eri raajojen itsenäinen liikkuvuus kehittyvät. Tästä on hyötyä kaikessa soittamisessa.

Keho- ja pöytärummutuksen olen havainnut varsin tehokkaaksi keinoksi harjoitella soittavan kappaleen keskeiset rytmikuviot ennen varsinaista soittimiin tarttumista.

6.3 Suzuki-menetelmä

Suzuki-opetusmenetelmän kehitti japanilainen viulupedagogi Shinichi Suzuki (1898 – 1998). Se perustuu ajatukseen, jonka mukaan musiikkia voidaan opettaa samalla luonnollisella tavalla, jolla pienet lapset omaksuvat oman äidinkieltensä – kuuntelemalla ja matkimalla.

Suzuki-menetelmän tärkeä piirre on mm. soiva mielikuva musiikista, eivät nuotit. Nuotinluku aloitetaan vasta paljon myöhemmin ja tarkoituksena on saada musiikki osaksi lapsen luonnollista ympäristöä mahdollisimman varhain, jo 3-4-vuotiaan. Opetusta tapahtuu myös ryhmätunneilla, joilla eri-ikäiset lapset oppivat toisiltaan. Menetelmän pohjana on, että jokainen voi oppia. Pääsykokeita tai musikaalisuustestejä ei tarvita, vaan musiikillinen lahjakkuus kehittyy ympäristön vaikutuksesta.

Suzuki-menetelmä on kasvatustilosophia, joka tähtää lapsen kokonaisvaltaiseen kasvuun.

(Suomen Suzuki-yhdistys 2016, verkkodokumentti)

Suzuki-menetelmä sopii ennen kaikkea auditiiviselle oppijalle, myös aikuisille. Menetelmästä voidaan lainata aikuisten vasta-alkajien opetukseen matkiminen opetuskeinona, jota itsekin olen hyödyntänyt. Opettaja jakaa kappaleen pieniin osiin ja soittaa oppilaalle osan kerrallaan malliksi. Oppilas oppii kappaleen osa kerrallaan kuulomuistin pohjalta.

7 ”Soittotaidottomien” aikuisten bändileirit Kumpulassa



Kuvio 3. Kumpulan Kylätila Intiankadulla

7.1 Lähtökohta ja tausta

Helsingin Kumpulassa toimii aktiivinen asukasyhdistys Kumpula-Toukola Kylätilyhdistys. Yhdistys järjestää säännöllistä, monipuolista ja viikottaista harrastetoimintaa Kylätilyssä (asukastila) sekä lapsille että aikuisille.

Vuonna 2007 asukasyhdistys alkoi järjestää lasten bändileirejä alueen musiikista innostuneille lapsille, joissa olin mukana päävastuullisena opettajana ja kosketinsoittimista vastaavana opettajana. Kokemukset leireistä olivat hyviä. Lasten vanhemmat esittivät toiveen, että myös aikuisille olisi bändileirejä. Leiri päätettiin järjestää samalla konseptilla kuin lasten leiri. Osallistua voi ilman soittokokemusta, tavoitteena yhteissoitto. Aikuisten bändileiritoiminta alkoi Kumpulassa syksyllä vuonna 2009. Kullakin leirillä on ollut maksimissaan 20 osallistujaa.

Peruseriaatteet, jotka lasten leiriltä kopioitiin:

- Ei vaadita soittotaitoa ennakoon
- Ei vaadita nuotin- tai sointujenlukutaitoa ennakoon
- Ei keskitytä tarkkaan instrumenttiopetukseen, vaan biisien soiton oppimiseen pienelläkin soittotaidolla, yhteissoittoon ja elämykselliseen oppimiseen.
- Instrumenttiohjausta bassossa, koskettimissa, kitarassa, rummuissa, perkussioissa ja laulussa, tarvittaessa viulussa ja puhaltimissa
- Leirin kesto kaksi päivää
- Toisen päivän päätteeksi loppukonsertti

Lähtökohtana ja suurena haasteena oli, että leirille voisi osallistua sekä täysin ilman aikaisempaa soittokokemusta oleva henkilö että pidemmälle soittoharrastuksessaan ehtinyt. Kaikki eivät siis olleet entuudestaan täysin soittotaidottomia, mutta lähes kaikilta puuttui kokemus aikaisemmasta bändisoittamisesta.

Osallistujilta ei vaadittu minkäänlaista nuotinluku- tai sointulapunlukutaitoa ennakoon, eikä osallistujia valikoitu mitenkään. Moni leiriläinen saattoi siis istua ensimmäistä kertaa elämässään rumpusetin takana tai ylipäättään pitää jotain soitinta kädessään.

Tavoitteena leirillä ei ollut yksityiskohtainen instrumenttiopetus ja suoranainen soittamaan oppiminen, vaan nimenomaan yhteissoiton oppiminen ja hauskanpito. Tärkeinä oli siis enemmänkin bändisoittoelämyksen ja onnistumiskokemuksen antaminen pienelläkin soittotaidolla, kappaleiden soiton kokemuksellinen oppiminen.

Jotta bändisoittoelämys saavutetaan näin lyhyessä ajassa ja matalan kynnyksen periaatteella, opetusta ei voitu toteuttaa perinteisellä nuotti- ja teoriapohjaisella tavalla. On kohtuuton vaatimus, että soittoelämästä hakevalta henkilöltä edellytettäisiin, että hän oppisi jopa neljän eri instrumentin soiton perinteiset nuotinnus- ja merkintätavat yhden

viikonlopun aikana. Lähtökohtana täytyy olla oppilaan omat tavat hahmottaa musiikkia. Aina oppilas ei voi itse tietää, miten parhaiten oppii, vaan tarvitsee opettajan ohjausta löytääkseen oman tapansa.

Jos taas leirille otettaisiin vain valikoidusti oppilaita, jotka jo osaavat soittaa ja tuntevat nuotit sekä sointumerkit, matalan kynnyksen periaate osallistumiselle ei toteutuisi. Useimmiten klassisenkin taustan omaavat oppilaat oppivat bändisoittoa muilla keinoin kuin perinteisen nuottikuvan kautta. Oppilaat mieltävät bändisoiton perinteisiin klassisiin soittotunteihin verrattuna ”uudeksi leikiksi”, jossa on uudet säännöt.

7.2 Aikuisten bändileiri käytännössä

Leirin toteutustavaksi valittiin viikonloppuleiri kuten lapsillakin. Lapsilla leirin kesto viikonlopun aikana on kulloinkin lauantaina ja sunnuntaina klo 10.00 – 17.00. Aikuisilla päädyttiin tuntia lyhyempiin päiviin (11.00–17.00), koska oletettiin, että ihmiset eivät vapaa-aikanaan pysty keskittymään kauemmin uuteen asiaan. Kokemus kuitenkin osoitti myöhemmillä leireillä, että lauantain ensimmäinen tunti kului leiriläisten ja opettajien tutustumiseen. Lauantaipäivät päätettiin myöhemmillä leireillä aloittaa jo klo 10.

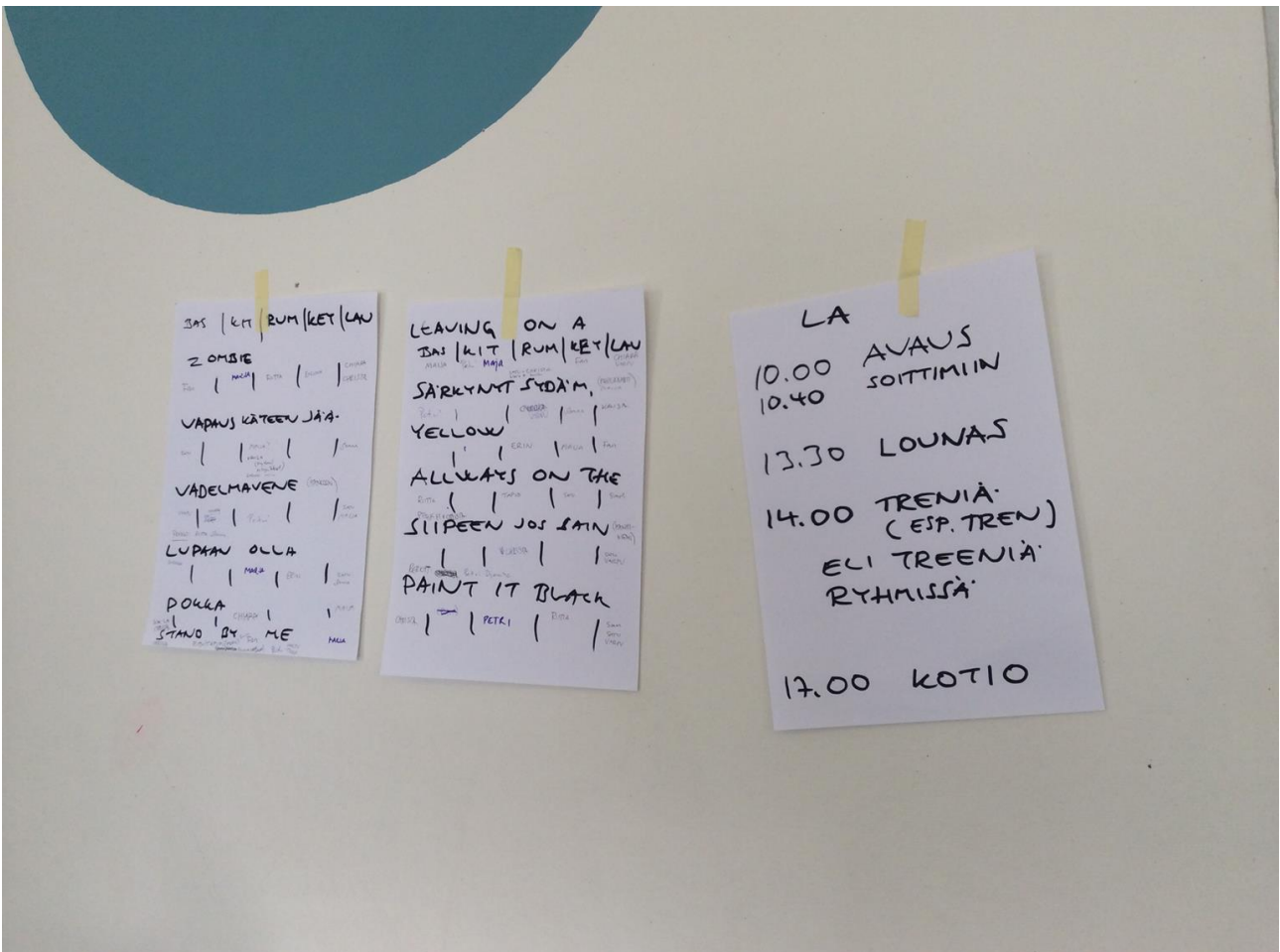
Leiri päättyy loppukonserttiin, jolloin biisien treenaamiselle on suurempi motivaatio. Sunnuntaina klo 16.00 esitetään kahden päivän aikana harjoiteltu ohjelmisto. Kaikkiaan harjoiteltuja kappaleita on 10-14 leirikohtaisesti vaihdellen ja osallistujamäärästä riippuen. Yleisöksi konserttiin kukin leiriläinen kutsui omia puolisoitaan, ystäviään, lapsiaan ja muita sukulaisia.

7.2.1 Jopa 3 - 4 instrumenttia

Käytännössä leirin rakenne järjestyi siten, että lauantai- ja sunnuntai-iltana tutustuttiin yhteisesti soitettaviin kappaleisiin kuuntelemalla ne nauhalta tai opettajien esittämänä. Samassa ”aamupiirissä” keskusteltiin oppilaiden mahdollisesti soittotaustasta tai instrumenttitoiveista. Vaikka ilmoittautumisen yhteydessä oli kysely etukäteen alustavasti osallistujien instrumenttitoiveita, kattavaa etukäteiskuvaa kunkin instrumentin soittajamäärästä ei ollut. Moni leiriläinen saattoi valita jopa 3-4 eri instrumenttia tai instrumentteja sekä laulun viikonlopun ohjelmakseen. Yhdessä instrumentissa pitäytyviä leiriläisiä oli vain murto-osa.

7.2.2 Nopeasti yhteissoittotilanteeseen

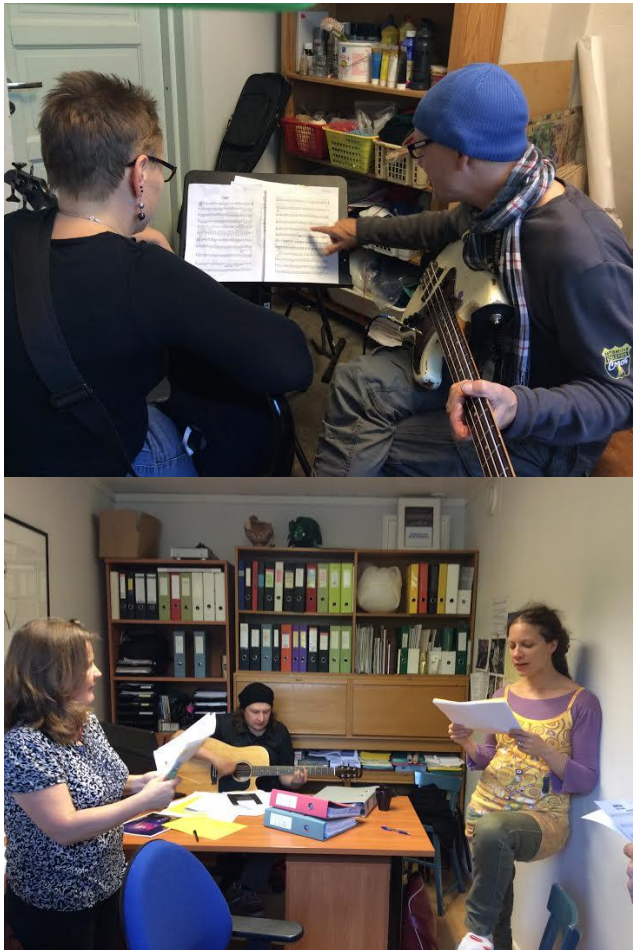
Aamupiirin jälkeen oppilaat jakautuivat muutamaksi tunniksi instrumenttiopetustiloihin. Aluksi kappaleet jaetaan soittajien kesken ja opettaja lähtee tutustumaan vuorotellen kunkin kanssa erikseen tämän soittokappaleeseen. Instrumenttiopetusta annetaan erillisissä basso-, kosketin-, kitara-, laulu- ja rumpuryhmissä, mutta pääpaino on yhteissoitossa. Bändiharjoitukset alkavat jo lauantai-iltapäivänä, jolloin suurin osa on ehtinyt katsoa omat osuutensa kertaalleen läpi opettajien kanssa. Käytännössä leiriläiset joutuvat jo hyvin lyhyen kappaleen läpikäynnin jälkeen yhteissoittotilanteeseen. Samaan aikaan kuin yhteissoittoharjoitusta vetää 1-3 opettajaa, loput oppilaista jatkavat kappaleiden läpikäyntiä henkilökohtaisessa instrumenttiopetuksessa opettajan kanssa.



Kuvio 4. Missä kappaleessa soitat ja mitä, selviää aikatauluineen seinältä.

7.2.3 Haasteena tilat

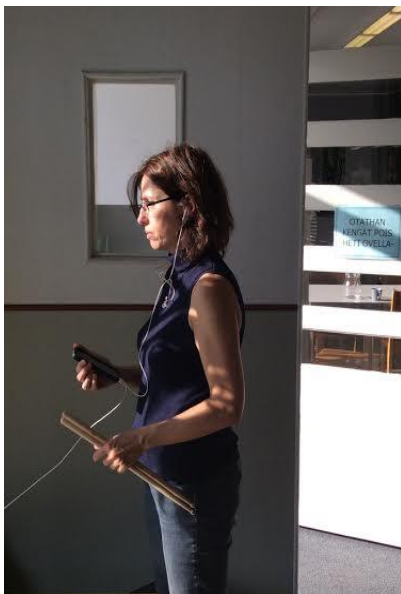
Oman haasteensa leireille asettavat Kylätilan tilat. Kylätilassa ei ole äänieristettyjä bändiluokkia, vaan käytössä ovat suuri sali (rumpalit ja bändit), keittiö (koskettimet), pieni toimisto (laulu), eteisaula (kitara ja bändit) ja askartelutarvikekomero, jossa basistit ovat harjoitelleet. Leiriläisiä tilat eivät ole haitanneet, vaan pikemminkin tuottaneet kekseliäitä ratkaisuja: Toisinaan laulajat treenaavat osuuksiaan jopa tuulikaapissa tai wc:ssä. Suuren salin takaosassa leiriläisillä on mahdollisuus kaikkien instrumenttien itsenäiseen harjoitteluun kuulokkeilla.



Kuvio 5. Bassokomero ja laulua Kylätilan toimistossa.



Kuvio 6. Kosketinsoittaja keittiössä (vasen kuva) ja kitara-aula (oikea kuva)



Kuvio 7. Keskittymistä tuulikaapissa

Leiriläisten ei ole välttämättä tarvinnut tuoda mukanaan omia soittimia, sillä kaikilla ei omia soittimia ole. Valmiina Kylätalossa on useampi kosketinsoitin, sähkörummut sekä rumpusetti, erilaisia perkussioita, vahvistimia, kitaroita ja bassoja.

7.2.4 Ei valmista metodia

Kuvatun kaltaiseen aikuisten bändileiritoimintaan ei ollut olemassa mitään valmista metodia. Jouduimme kehittämään sen itse ”lennossa”, osittain kokeilun, joskus myös erehdyksen, ja oppilaiden kanssa käydyn vuorokeskustelun kautta. Tilanne oli uusi opettajillekin ja pakotti miettimään uudenlaisia tapoja lähestyä musiikkia, soittamista ja opetusta.

Leirin opettajat olivat pitkän linjan ammattimuusikoita. Alkuperäinen syy on niinkin yksinkertainen ja vähemmän suunniteltu kuin että itse leirien ”rehtorina” ja pitkän linjan ammattimuusikkona tunnen pääasiassa toisia ammattimuusikoita. Kutsuin opettajiksi vanhoja bändikavereitani, sillä tunsin keikkaelämästä heidän kykynsä toimia ryhmässä. Osoittautui, että sattumasta liikkeelle lähtenyt ratkaisu oli toimivampi kuin uskoimme. Monilla leiriläisillä oli ennestään traumaattisia kokemuksia perinteisestä soitonopetuksesta.

Kun ohjaajat olivat muusikoita, eivät leiriläisten silmissä niinkään opettajia, leiriläiset kokivat tilanteen rennompana ja ohjaajat helpommin lähestyttävänä.

Alkuperäinen työtapa suunnitellut opettajakunta olivat itseni lisäksi Mikko Tohkanen (laulu), Pille Peltonen (basso) ja Timo Seppänen (kitara). Opettajina ovat pitkään olleet myös Markus Raivio ja Jarkko Lepistö (rummut) sekä Pauli Halme (kitara). Lisäksi leireillä on käynyt opettajina Juha Björninen (kitara), Heikki Hänninen (kitara), Juha Lanu (kitara), Jartsa Karvonen (rummut), Leevi Leppänen (rummut) ja Juha Räsänen (rummut). Nuorekkaan tuulahduksen opettajistoon on tuonut Sibelius-lukion musiikkiluokkainen ja Pop & Jazz Konservatoriossa opiskeleva Saara Hämäläinen (laulu). Hän on itse ollut vuosia Kumpulän Lasten bändileiriläisiä ja tuntee läpikotaisin bändileirien historian.

7.2.5 Suuri kysyntä

Aluksi leirejä oli vain yksi lukukaudessa: keväällä ja syksyllä. Leirien suosio kuitenkin kasvoi ja pian tuli ajankohtaiseksi järjestää lukukaudessa kaksi rinnakkaista leiriä, joilla on eri osallistujat. Keväällä 2010 oli tarvetta jopa kolmelle rinnakkaiselle leirille. Nykyisin lähes joka leirille on jonotuslista eli kysyntää olisi enemmän kuin pystymme järjestämään.

Valtaosa osallistujista oli aluksi alueen (Kumpula, Toukola ja Käpylä) asukkaita, varsinkin lasten bändileiriläisten vanhempia. Alueella on vahva yhteisöllinen yhdessä tekemisen perinne ja suurin osa leiriläisistä tuntee toisensa ennakkoon. Se lienee vaikuttanut osaltaan leirien mutkattomaan ilmapiiriin. Sittemmin leireille on tultu myös muualta, mutta tunnelma on yhä pysynyt rentona.

Vuosien saatossa opettajille on kertynyt runsaasti kokemusta eri musiikkitaustoista tulevien aikuisten opettamisesta. Se on tuottanut paljon havaintoja erilaisista tavoista hahmottaa, nuotintaa ja opettaa musiikkia. Metodia on kehitetty vuosien aikana ja kehitetään yhä. Leiriläisiltä saatu palaute on ollut tässä apuna. Palautehetki leirin jälkeen on monille tärkeä osa leiriä. Asiat ovat tuoreessa muistissa ja ryhmässä uskaltaa helpommin sanoa myös mahdolliset negatiiviset kokemukset.

Kevääseen 2014 mennessä aikuisten leirejä on jo ollut 19 ja niillä yhteensä 140 eri leiriläistä. Oma kyselykartoitukseni koskee kevääseen 2014 osallistuneita, vaikka leiritointi on jatkunut senkin jälkeen, ja uusia oppilaita tullut.

7.3 Osallistumismäärät ja -kerrat

Kartoitin aikuisten bändileiriosallistujien taustoja kyselylomakkeella, jonka lähetin sähköpostitse keväällä 2014 kaikille vuosien varrella osallistuneille. Tarkempia vastauksia sain kaikkiaan 55 kpl, jotka ovat pohjana myöhemmin käsiteltäville aiheille kuten leiriläisten motiivit ja soittotaustat.

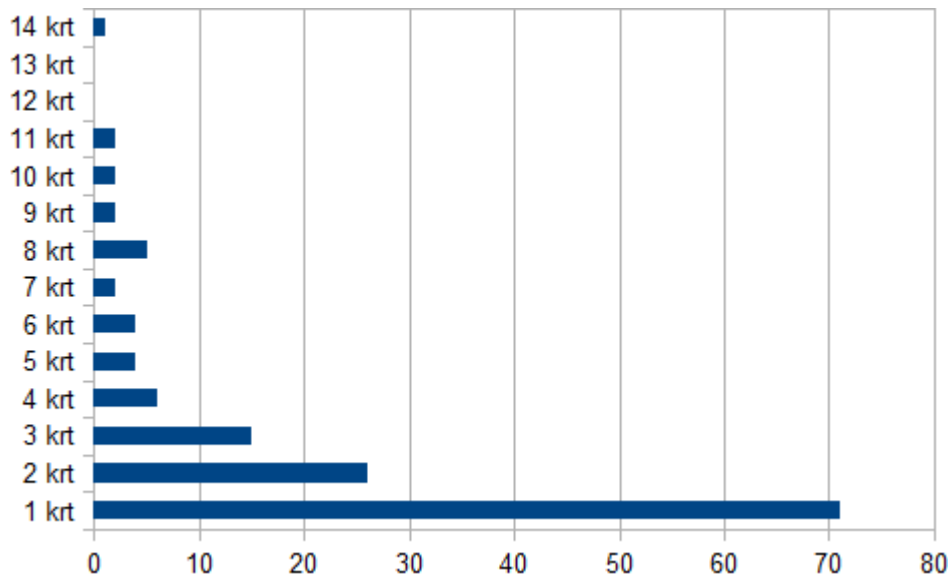
Kaikista 140 osallistujasta on kuitenkin olemassa perustiedot.

Kumpulan aikuisten bändileirille osallistuneita välillä syksy 2009 - kevät 2014 on ollut kaikkiaan 140. Heistä kertaluontoisia osallistujia on ollut 71 kpl.

69 henkilöä on puolestaan osallistunut bändileiritointiaan useammin kuin yhden kerran seuraavasti:

Taulukko 2.

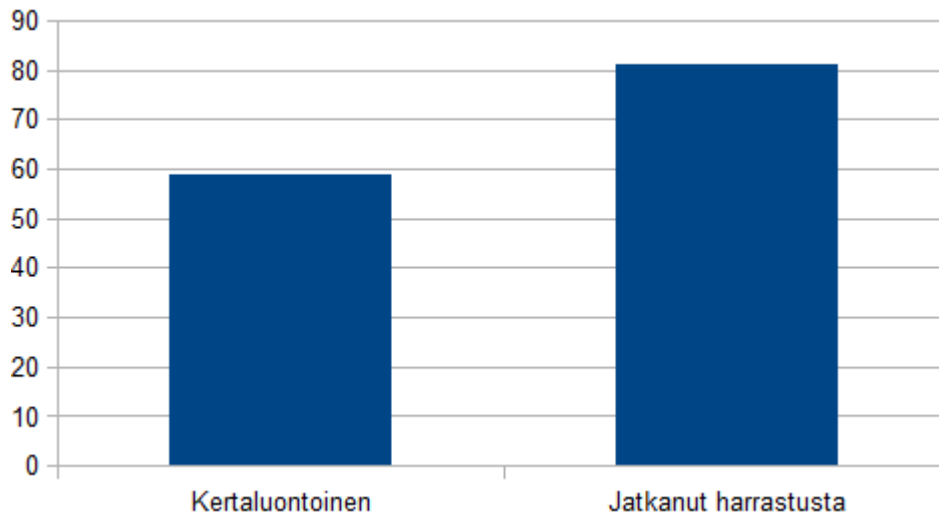
2 kertaa	26 kpl
3 kertaa	15 kpl
4 kertaa	6 kpl
5 kertaa	4 kpl
6 kertaa	4 kpl
7 kertaa	2 kpl
8 kertaa	5 kpl
9 kertaa	2 kpl
10 kertaa	2 kpl
11 kertaa	2 kpl
12 kertaa	0 kpl
13 kertaa	0 kpl
14 kertaa	1 kpl

Taulukko 3. Osallistumiskerrat leirille

Vain yhden kerran leirille osallistuneista 12 henkilöä on kuitenkin jatkanut leirin jälkeen bändiharrastusta Kumpula-Toukola Kylätilyyhdistyksen järjestämässä säännöllisessä bändikerhossa, joka syntyi jatkeeksi leiritoiminnalle ja joka kokoontuu kerran viikossa tai joka toinen viikko. Näin puhtaasti kertaluontoisten osallistujien määrä on 59 henkilöä (n. 42,1% kaikista) ja bändiharrastusta jatkaneiden osuus on 81 (57,8%).

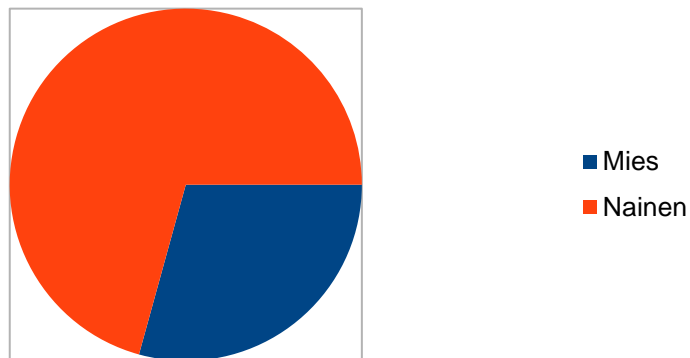
Kaikkiaan osallistujista 48 henkilöä (34,2% kaikista) jatkoi harrastusta säännöllisissä bändikerhoissa.

Taulukko 4. Kertaluontoinen osallistuminen/Musiikkiharrastuksen jatkuminen leireillä tai bändikerhossa



7.4 Ikä- ja sukupuolijakauma

Kaikkiaan 140 leiriläisestä 41 on miehiä (29,28%) ja naisia 99 (70,71%). Kyselyyn vastanneista (55 henkilöä) miehiä on 12 ja naisia 43.

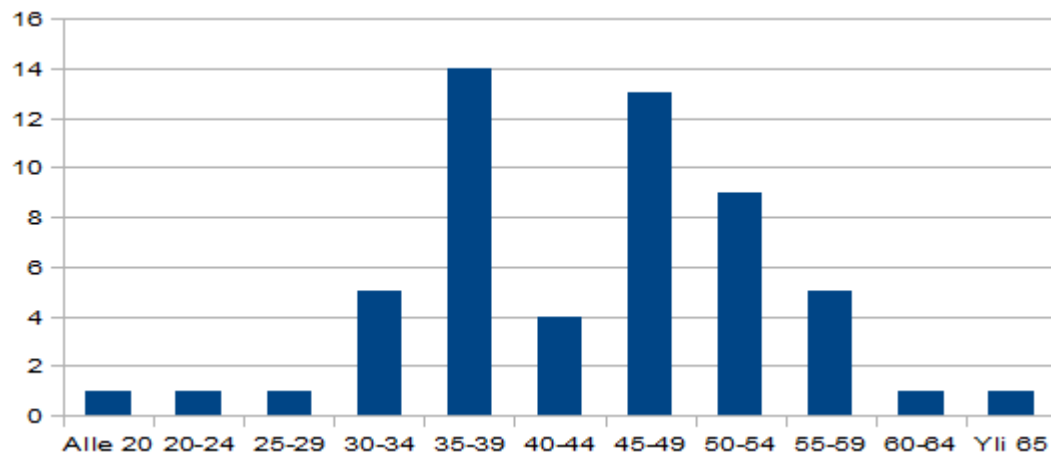


Kuvio 8. Osallistujien sukupuolijakauma

Ikätietoja ei ole saatavilla kaikista 140 osallistujasta, ainoastaan kyselyyn vastanneiden 55 kpl osalta. Kyselyyn vastanneiden ikäjakauma:

Taulukko 5.

Alle 20:	1
20-24:	1
25-29:	1
30-34:	5
35-39:	14
40-44:	4
45-49:	13
50-54:	9
55-59:	5
60-64:	1
65- enemmän:	1

Taulukko 6. Leiriläisten ikäjakauma

Osallistujien ikäjakauma peilaa osittain Tilastokeskuksen tutkimusta aikuisten harrastamisesta (Suomen virallinen tilasto (SVT), Ajankäyttötutkimus: Kulttuuri- ja liikuntaharrastukset 1981-2009: Kulttuuriharrastukset), jonka mukaan soittoharrastus on vuonna 2009 kasvanut erityisesti ikäluokassa 25-44v. Kylätilan bändileireillä vahvasti edustettuina oli kuitenkin myös ikäluokka 45-59v.

7.5 Leiriläisten aiempi soittotausta, nuotin- ja sointujenlukutaito

Aikuisten bändileirille osallistuneista erottuu aikaisemman musiikkitaustan perusteella kolme ryhmää.

7.5.1 Klassiset soittotunnit taustalla

Suurin osa osallistujista (Vastaajista 24 kpl) on niitä, joilla on aika pitkä soittotuntihistoria klassiselta puolelta joko yksityistunneilta, musiikkiopistosta ja yhdellä osallistujista jopa konservatoriosta. Harrastuksen kesto vaihtelee 4-15 vuoden välillä, mutta poikkeuksetta harrastus on nuoruusvuosien jälkeen katkennut. Soittimina osallistujilla on ollut valtavuoroisesti piano (14 kpl). Viulua on soittanut vastaajista 7 kpl, klassista kitaraa ja klarinettia 2 kpl kumpaakin, käyrätorvea, trumpettia, huilua ja konserttikannelta kutakin 1 kpl vastanneista. Lisäksi kuoroharrastuksesta kertoo muutama vastaajista.

Aikaisempaa soittokokemusta omaavista vain muutama mainitsee kokeilleensa aikaisemmin bändisoittamista.

7.5.2 Vähän kitaraa rämpytellyt

Toiseksi suurin on ”Itse vähän kitaraa rämpytellyt”- ryhmä eli pääsääntöisesti itseopiskellen soittaneet (Vastaajista 14 kpl). Heistä moni on soittanut itsekseen vuosia, silti bändikokemus puuttuu.

”Olen soitellut kitaraa teini-ikästä lähtien eli yli 45 vuotta ja aina toivonut saavani soittaa orkesterissa. Nyt bändileirien (2 kertaa) myötä siihen avautui mahdollisuus.”

7.5.3 Ei soittotaustaa

Soittotaustaa lainkaan tai juuri lainkaan ei ollut 7 kpl vastaajista. Tämä luku on kuitenkin huomattavasti suurempi, jos asiaa tarkastellaan instrumentin valinnan näkökulmasta. Edellä mainitut klassista pianoa soittaneet tai kitaraa rämpytelleet saattoivat leirillä soittaa kokonaan heille vierasta instrumenttia ensimmäistä kertaa.

7.5.4 Muutamalla kokemusta

Vain kahdella vastaajista on aikaisempaa bänditaustaa vahvasti. 1 on soittanut aikaisemmin bändissä, pääasiassa ilman ohjausta, toinen ohjatusti, mutta harrastusluontoisesti viihdeorkesterissa .

Lisäksi yksi vastaajista on keikkaileva puoliammattilainen ja yksi musiikin ammattilainen kevyen musiikin puolelta. Bändileirillä kyseiset kaksi ammattilaista eivät saaneet

soittaa omaa varsinaista instrumenttiaan, vaan soittivat heille entuudestaan tuntematonta soitinta eli olivat verrattavissa ainakin osittain aloittelijaan.

7.6 Leiriläisten nuotin- ja soitujenlukutaito

7.6.1 Nuotinlukutaito

Vastaajista kertoo nuotteja lukevansa 18 kpl. Heistä yksi mainitsee nuottien lukutaidon myös negatiivisena asiana laulaessaan.

”Laulamisessa olen valitettavan vahvasti takerruksissa nuotteihin - esteeksi asti. Mikäli nuotit ovat edessä, laulan kuorotyttönä nuotteja, enkä kuuntele musiikkia.”

Kolme vastaajista kertoo lukevansa teoriassa nuotteja aiemman soittimensa osalta, mutta silti käyttävänsä bändileirillä toista tapaa:

”Käyrätorvea soitin aina nuoteista, mutta nykyään kitaraan pääsen mukaan soitin tulapuilla ja erikoisimmat soinnut lunttaan otetaulukosta tai pyydän jonkun sen näyttämään.”

Vastaavasti vastaajista seitsemän kertoo lukevansa nuotteja vain hitaasti tai käyttävänsä mieluummin bändileirillä oppisessaan omia notaatiotapojaan tai pyrkii muutoin välttämään nuotteja.

Vastaajista 20 ei lue lainkaan nuotteja tai vain erittäin vähän.

Ottaen huomioon, että 24 vastaajista on pitkä klassinen soittotuntitausta, silti moni heistä lukee nuotteja vain huonosti tai ei lainkaan. Moni ei halua edes nähdä nuotteja leiriopetuksessa.

Oheiset luvut perustuvat leiriläisten itsensä arvioon omasta nuotinlukutaidostaan. Opetajan havaintona, että noin puolet niistä, jotka kertovat lukevansa nuotteja hyvin, lukevat kuitenkin esimerkiksi aika-arvot, isommat intervallit ja kappaleen rakenteen huonosti. Esimerkiksi segno- ja coda-merkit ovat suurimmaksi osaksi tuntemattomia – niihän ei klassisessa soitonopetuksessa käytetä.

7.6.2 Sointujenlukutaito

Sointuja lukee vastaajista 22, kun taas 26 vastaajaa mainitsee, että ei lue joko sointuja lainkaan tai erittäin vähän. Merkittävää on, että moni jopa konservatorio- ja musiikkiopistotasolla opiskellut kuuluu jälkimmäiseen ryhmään. Sointumerkeistä soittoa ei selvästikään ole käytetty klassisessa soitonopetuksessa.

Monet heistä, jotka oman arvionsa mukaan lukevat sointumerkkejä, merkitsevät kuitenkin soinnun yksittäiset äänet sointumerkin viereen. Sointumerkkejä lukevatkin pyrkivät soittamaan soinnuista yleensä vain peruskäännöksen. Logiikka sointukäännösten tekemiseen puuttuu pääsääntöisesti kaikilta muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta.

Yksi vastaajista mainitsee, että ei aluksi tuntenut sointuja lainkaan, mutta on vuosien saatossa bändileireillä oppinut tunnistamaan joitain perussointuja bassolla. Aluksi hänellä oli näytössä omat merkintätavat, mutta kiinnostus sointuihin lähti henkilön omasta aloitteesta. Tällä hetkellä hän soittaa osittain sointulapuista, osittain omilla merkintätavoillaan. Kyseisellä leiriläisellä on yli 10 vuoden kokemus klassisen pianon soitosta. Leirillä hän soittaa basson ohella koskettimia. Koskettimissa hän ei kuitenkaan tunne lainkaan sointuja ja puhe soinnuista saa hänet ahdistumaan ja turhautumaan, jopa kiu-kustumaan.

7.7 Leiriläisten osallistumisen motiivit

Kyselylomakkeessani kysyin leiriläisten motiivia osallistua Kumpulan aikuisten bändileirille. Motiiveita osallistujilla oli monenlaisia, jotka eivät kaikki liittyneet suoraan musiikin harrastamiseen, vaan pikemminkin elämyshakuisuuteen, itsensä voittamiseen ja hauskanpitoon. Nämä motiivit on syytä huomioida, jos aikuisille järjestetään bändiopetusta.

7.7.1 Halu kokeilla bändisoittoa

Suurimpana ryhmänä erottuivat ne, jotka yksinkertaisesti halusivat kokeilla bändisoittoa, vailla minkäänlaista kokemusta siitä. Tämän kategorian sisältä löytyi ihmisiä, joilla ei ollut mitään aiempaa soittotaustaa sekä toisaalta jo pitkään klassista musiikkia opiskelleita. Huomattavaa oli, että molempien ääripäiden edustajat pitivät itseään yhtäläillä soittotaidottomina. He kertoivat halunneensa nähdä, onko heistä oppimaan bändisoittoa.

"Halusin saada selville, voiko ennestään epämusikaalinen oppia soittamaan edes jotenkin."

"Soittotaidottomuus ja bändisoittokokemuksen puute on aina poltellut mieltä." (vastaaja soittanut 10 vuotta klassista pianoa)

7.7.2 Kipinä tutulta tai lapselta

Toinen selvästi erottuva kategoria oli jonkun tutun suosituksesta leirille osallistuneet. Yleensä tämä suosittelija oli itse jo ollut aiemmin bändileirillä. Myös lasten leirien loppukonserttien seuraaminen sai monet innostumaan osallistumaan aikuisten leirille.

"Kuulin kavereilta, että oli ollut kivaa. Tykkään laulaa ja rakastan musiikkia. Kerrottiin, ettei tarvitse osata mitään. Kynnys oli matala."

"Osallistuin ensimmäiselle leirilleni, koska olin nähnyt, miten kivalta ja toimivalta lasten bändileirit vaikuttivat."

7.7.3 Musiikkiharrastuksen elvytys

Eräs melko yleinen motiivi osallistua bändileirille oli oman, kerran jo sammuneen musiikkiharrastuksen uudelleen elvyttäminen.

"Tykkään musiikista, soittamisesta ja laulamista. Harmittaa vähän, kun elämästä meni niin monta vuotta tässä välissä soittamatta ja laulamatta."

"Halusin kokeilla, miltä soittaminen tuntuisi lähes 30 vuoden tauon jälkeen."

7.7.4 Sosiaaliset tekijät

Uusien sosiaalisten verkostojen löytäminen ja uusiin ihmisiin tutustuminen oli monelle leiriläiselle tärkeää.

"Halusin päästä kokeilemaan uusia soittimia ja vähän laulamistakin. Ja ennen kaikkea hengaillemaan hyvässä porukassa."

"Ekalla kerralla idea tuntui hauskalta, hauskaa olikin ja sitten siitä tuli tapa. Ensimmäisessä leirissä oli hauskanpitoa vanhojen ja uusien kavereiden kanssa."

7.7.5 Itsensä voittaminen

Moni aiemmassa soitonopiskelussaan traumatisoitunut tai turhautunut lähti leirille voittoaakseen omat pelkonsa uusien haasteiden edessä. Varsinkin esiintyminen ensimmäistä kertaa yleisön edessä miellettiin itsensä voittamisena. Opettajana oli hienoa seurata tätä vapautumisen prosessia, joka voi tapahtua niinkin lyhyessä ajassa kuin yhdessä viikonlopussa.

"Yhdessä soittaminen ja itsensä voittaminen tuottavat suurta mielihyvää."

"Jokaisessa loppukonsertissa on saanut kokea itsensä ylittämisen tunteen."

8 Leiri: käytäntö ja havainnot opettamisessa

Tässä luvussa kerron niistä käytännön haasteista, joita opettaja kohtaa Kumpulan aikuisten bändileireillä. Lisäksi pureudutaan ongelmien ratkaisuun tutkimukseni tuottamalla malleilla.

8.1 Hahmottamisen tavan ja yhteisen kielen löytäminen

Yhden leirin aikana minulla voi olla parhaimmillaan jopa kahdeksan kosketinsoitinoppilasta. On ensiarvoisen tärkeää selvittää erikseen kunkin oppilaan kanssa, mikä on se musiikin kieli, jota oppilas ymmärtää: nuotit, soinnut vai jokin aivan muu tapa? Mikäli nuotit eivätkä soinnut kumpikaan toimi kommunikaation kielenä, lähdetään yhdessä pohtimaan niitä keinoja, millä tavalla oppilas muistaa omat osuutensa soitettavassa kappaleessa.

Osittain tiedonhankinta oppilaan ennakko-osaamisesta onnistuu keskustelun kautta, mutta yhtä tärkeää on opettajan havainnointi soitosta. Oppilaan oma käsitys soittotaidostaan ja nuotin- ja sointujen lukutaidostaan ei välttämättä vastaa todellisuutta. Lisäksi klassisen soittotuntitaustan saaneet oppilaat ovat usein kaukana bändisoittamisen todellisuudesta ja ovat liian kiinni nuotissa. "Osaan lukea nuotteja" ei siis automaattisesti takaa harrastelijan kohdalla mutkatonta bändisoittamista. Monesti tutun soittimen lähestyminen uudella soittotyylillä on klassisille soittotuntisoittajille jopa hankalampaa

kuin ensi kertaa soittoa kokeileville, joilta puuttuvat ennakoasenteet soittamista, soitinta ja notaatiota kohtaan.

Oppilaan aikaisempi soittotausta, pitkäkään, ei myöskään kerro kaikkea. Uuden soittimen edessä voi esimerkiksi pitkään viulua soittanut olla täysin aloittelija.

Yhteisen kielen ja oikean opetustavan löytäminen vie paljon aikaa, monesti enemmän kuin itse kappaleen oppiminen. Usein oppilaalle itselleenkin ei ole selvää, millä tavoin hän lopulta soittamista parhaiten hahmottaa.

Vaikkakin vuoropuhelu ja havainnointi on aikaa vievää, on se välttämätön prosessi harastepohjaisessa aikuisopetuksessa, jos halutaan antaa oppilaille onnistumisen kokemuksia. Oikean opetustavan löytyminen palvelee sekä oppilasta että opettajaa, varsinkin ja vielä enemmän, mikäli oppilas osallistuu myös seuraavalle leirille.

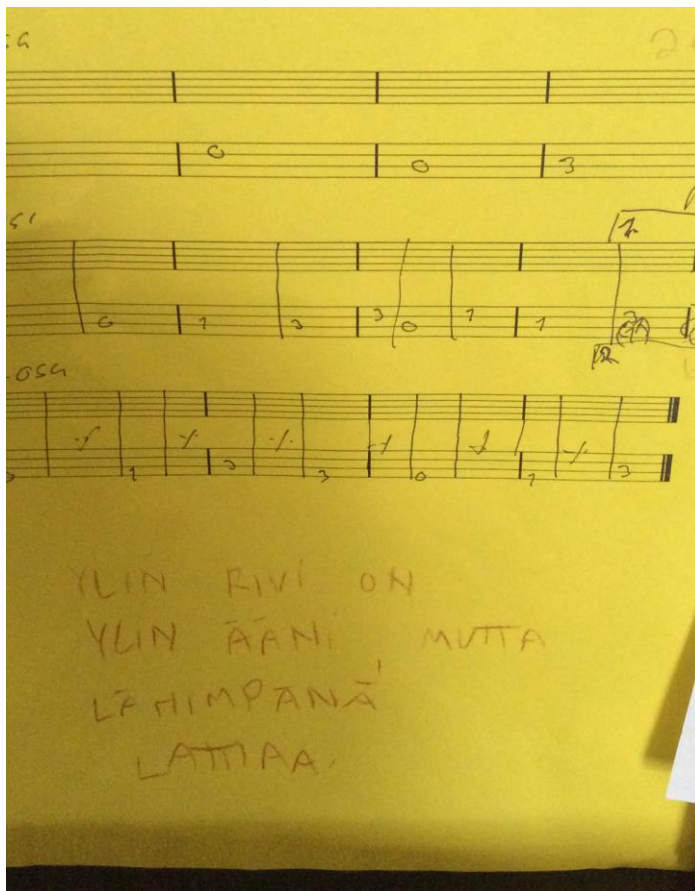
8.2 Kielenkäyttö opetuksessa: käytäntö ja havainnot

Aikuisten bändileirillä korostui selkeän ja yhtenäisen kielenkäytön merkitys opetuksessa. Kun suuri osa oppilaista ei tunne nuotteja tai lue sointuja, ei voida käyttää ”Lähdetään riffistä” tai ”Hypätään codaan”.

Pelkästään kertosäkeen ja säkeistön käsitteet tuottivat ongelmia. Opettajien tulee muistaa, että soitettavan kappaleen osista käytetään aina yhdenmukaisia termejä. Joko puhutaan A-osasta tai säkeistöstä, B-osasta tai kertosäkeestä, mutta ei molemmilla termeillä sekaisin. Laulajilla on edessään usein vain sanat, jolloin on syytä selvittää, mitkä osat vastaavat soittajien termejä. Käytännössä laulajille usein kerrottiin sanat, joilla esimerkiksi B-osa alkaa.

Samoin oleellista oli selvittää kaikille yhteisesti, mitä tarkoittavat vaikkapa tahti tai riffi. Tärkeää oli myös selvittää soittimen eri osat, erityisesti rumpujen osalta. Ei voida neuvoa soittamaan tai kuuntelemaan ”haisua”, ellei oppilas tiedä, mikä on haisu.

Bassossa ja kitarassa puolestaan törmättiin korkean ja matalan ongelmatiikkaan. Kokeamaton oppilas, jolle instrumentti on täysin uusi, mieltää matalimmaksi kieleksi lähimpänä lattiaa olevan ja korkeimmaksi lähimpänä itseään olevan. Huomasimme pian, että kannattaa käyttää mieluummin termejä paksuin ja ohuin kieli.



Kuvio 9. Oppilaan oma muistutus nuotissa: Ylin rivi on ylin ääni, mutta lähimpänä lattiaa

Vastaavasti dynamiikasta puhuttaessa on selvitettävä, mitä tarkoittaa lujempaa ja hiljempää. Moni aloitteleva bändisoittaja mieltää, että lujempaa on sama kuin nopeammin tai hiljempää on hitaammin soittamista.

Rytmistä puhuttaessa tulee selvittää käsitteet tempo ja sen muuttaminen, tahattomasti tai tahallisesti. Esimerkiksi ohje ”Älä kiilaa” (Tempon tahaton nopeuttaminen) ei juuri-kaan hyödytä oppilasta, ellei ohje samalla sisällä tietoa siitä, kuinka soittaa ja kuinka kiilaamista vältetään. Lähinnä vääränlainen ohjeistus aiheuttaa hämmennystä, turhautumista ja ärtymystä oppilaissa.

8.3 Lavalla oleminen ja yhdessä soittaminen

Kun kappaleita on treenitiloissa ja eri ryhmissä harjoiteltu, ollaan kokonaan uuden haasteen edessä, kun on aika nousta esiintymislavalle. Varsinkin klassisen taustan omaavalle soittajalle kaikki sähköinen tekniikka lavalla on uutta ja selvästi vähän pelottavaa.

Esiintymiskoulutuksen aluksi esitellään lyhyesti laitteet ja niiden toiminta. Ensimmäisenä kytketään kitarat vahvistimiin, opetellaan säätämään kitara- ja bassovahvistimien äänenvoimakkuutta sekä käyttämään sävynsäätimiä. Kosketinsoittimista opetellaan vaihtamaan eri soundeja ja käyttämään niitä halutulla tavalla. Esimerkiksi urkusoundeissa tutustutaan karaktääriseen ”Leslie”-efektiin. Rummuista käydään läpi perusasiat, kuten virittäminen ja telineiden säätö soittajan omiin tarpeisiin sopiviksi. Toki opettajat auttavat konserttitilanteissa näissä asioissa.

Kaikille leiriläisille ja erityisesti laulajille neuvotaan, miten laulumikrofoniin lauletaan. Lähtökohtaisesti monella on muutoin taipumuksena laulaa mikrofoniin liian kaukaa. Kerrotaan myös kierto – eli feedback-ilmioistä ja siitä, miten sen voi välttää.

Lavalla opetellaan kuuntelemaan muita bändin soittajia ja laulajia. Tämä on erityisen tärkeää, koska lavalla olevat monitorikaiuttimet (joista soittajat yleensä kuulevat laulut, kosketinsoittimet ja vaikkapa akustiset kitarat) voivat vääristää bändin luonnollista balanssia, jos niitä ei osata käyttää oikein. Usein laulaja saattaa sanoa, ettei kuule itseään, vaikka monitorikaiutin olisi liiankin lujalla. Usein näissä tapauksissa, tarkistettuani kuuntelemalla tilanteen, vähennän monitorin äänenvoimakkuutta. Yleensä kysyessäni, onko nyt parempi, laulaja sanoo kuulevansa itsensä paremmin. Ongelma on siis usein siinä, että kokematon leiriläinen kuulee, mutta ei osaa kuunnella itseään monitorikaiuttimista.

Samoin ongelmana on selvästi toisten instrumenttien kuuntelu. Opettajan on melko turha ohjeistaa kuuntelemaan kitaraa tai rumpuja, sillä ensimmäistä kertaa bändisoittoa kokeilevalla aikuisella ei ole mitään valmiuksia kuunnella toisia soittajia ja erottaa yksittäisiä soitteita, sillä oma suoritus vaatii keskittymistä ja teknisesti kaiken huomion. Jos

kaikki energia menee siihen, että löytää bassosta oikean äänen oikeaan aikaan, oppilas ei kykene kuuntelemaan muita. Tällöin on tärkeää, että opettaja pystyy muutoin näyttämään rytmin tai kappaleen kohdan, mikäli oppilas ei kuulemalla hahmota, missä kohtaa mennään. Näin on suurimmassa osassa tapauksista. Osa oppilaista löytää ”hukkuneen” kohdan kuullessaan tutut sanat vaikkapa kertosäkeestä, mutta eivät kaikki.

”Ympyröin eri osat (A-osa, kertsit jne) eri väreillä. Kirjoitan sanojen alut eri osien alkuun, jotta löydän takaisin laulun perusteella, jos eksyn matkalla.”

The image shows a handwritten page of musical notation for the song "YKSINÄINEN KAUPUNKI". The page is organized into sections, each with a color-coded letter (A or B) in a box. The sections are:

- INTRO** (C | E | FG | C)
- A** (pink box) **MÄÄNÄPÄÄ**: C | E | FG | C, F | CA_m | FG | C
- A** (pink box) **PILLOPÄIKKÄ**: C | E | FG | C, F | CA_m | FG | C
- A** (pink box) **KAUPUNKIIN**: C | E | FG | C, F | CA_m | FG | C
- A** (pink box) **YLI VIEREISI**: C | E | FG | C, F | CA_m | FG | C
- B** (green box) **YKSINÄISEN KAUPUNKIIN**: F | Em | FG | C⁷, F | Em | D | G_F E_D
- A** (pink box) **HETKEN ONNEA**: C | E | FG | C, F | CA_m | FG | C
- A** (pink box) **SOLO**: C | E | FG | C, F | CA_m | FG | C
- B** (green box) **YKSINÄISEN KAUPUNKIIN**: F[#] | Em[#] | FG | C, F | Em | D | G_F E_D
- A** (pink box) **MINEN VIERAS**: C | E | FG | C, F | CA_m | FG | C, F | CA_m | FG | C

Lyrics are written below the chords. Some sections have additional notes like "SOLOON C_F - sooloon sooloon" and "INTRO".

Kuvio 10. Värikoodi ja iskusanat käytössä.

Kun tekniset ongelmat on selätetty ja on aika esittää harjoiteltu kappale, opetellaan kolme tärkeää seikkaa:

- Musiikki alkaa aina hiljaisuudesta – ei aloiteta, ennen kuin kaikki on valmista.
- Rumpali opettelee laskemaan kappaleen käyntiin selkeästi ja ääneen: 1, 2, 1,2,3,4.
- Joku, yleensä kappaleen solisti, näyttää selkeän käsimerkin, kun kappaleen sovitut viimeiset tahdit (yleensä neljä viimeistä) käynnistyvät. Silloin ei kenenkään tarvitse jännittää, muistaako lopun. Ei haittaa, vaikka merkki olisi väärässä paikassa, kunhan kaikki lopettavat yhtä aikaa. Tässäkin on pieni haasteellisuus: Kaikki oppilaat eivät kuitenkaan kykene havainnoimaan käsimerkkiä omaan soitteeseen keskittyessään, sillä esimerkiksi kokematon basisti tuijottaa koko soiton ajan sormiaan, eikä kykene nostamaan katsettaan kesken kaiken. Näille oppilaille merkinä on yksinkertaisesti rumpujen soiton loppuminen.

8.4 Leiriläisten omat näkemykset musiikin hahmotuksesta ja notaatiosta

Kyselylomakkeessa tiedustelin leiriläisten omia näkemyksiä siitä, kuinka he hahmottavat musiikin ja notaation. Vastausvaihtoehtojen lukumäärää ei oltu rajattu, joten vastaaja saattoi tuoda esille useamman tavan. Suurin osa vastaajista mainitsikin useamman eri tavan. Huomionarviosta on, että hahmottamisen ja notaation tavat saattoivat vaihdella samalla henkilöllä instrumentista riippuen. Henkilö saattoi soittaa vaikkapa koskettimia sointumerkeistä, mutta bassoa vain näyttämisen pohjalta tuntematta äänien nimiä.

Tyypillistä oli se, että nuottejakin lukeva oppilas käytti täysin toista tapaa hahmottaa notaatiota silloin kun soitti itselleen uutta instrumenttia.

” Niiden instrumenttien hahmottamisiin, joihin kosken leirillä ensi kertaa, käytän vähemmän nuotteja: piirrän itselleni bassosta oman soittoviivaston. Bassotabsit ovat minulle päinvastoin; piirrän viivaston niin, että se on samoin päin kuin basson otetaulukossa se minulle vaikuttaa olevan (eli E on silloin ylimpänä, koska se on ylin kieli)”

8.4.1 Monia tapoja

Hahmottamisesta ja notaatiota voidaan jakaa karkeasti kolmeen kategoriaan: Visuaaliset tavat, auditiiviset tavat sekä kinesteettiset tavat, joita kutakin voidaan pilkkoa tarkemmin alalajeihin.

8.4.2 Visuaaliset hahmottamisen tavat

Jaoin leiriläisten mainitsevat visuaaliset tavat kolmeen kategoriaan:

- Perinteinen nuotinmukainen hahmotus
- Kuvakarttapohjainen hahmotus: Otelauta, sointutaulukko, tabulatuuri
- Omatekoiset nuotit
- Muut visuaaliset keinot: värit, kuvionuotit, videot jne

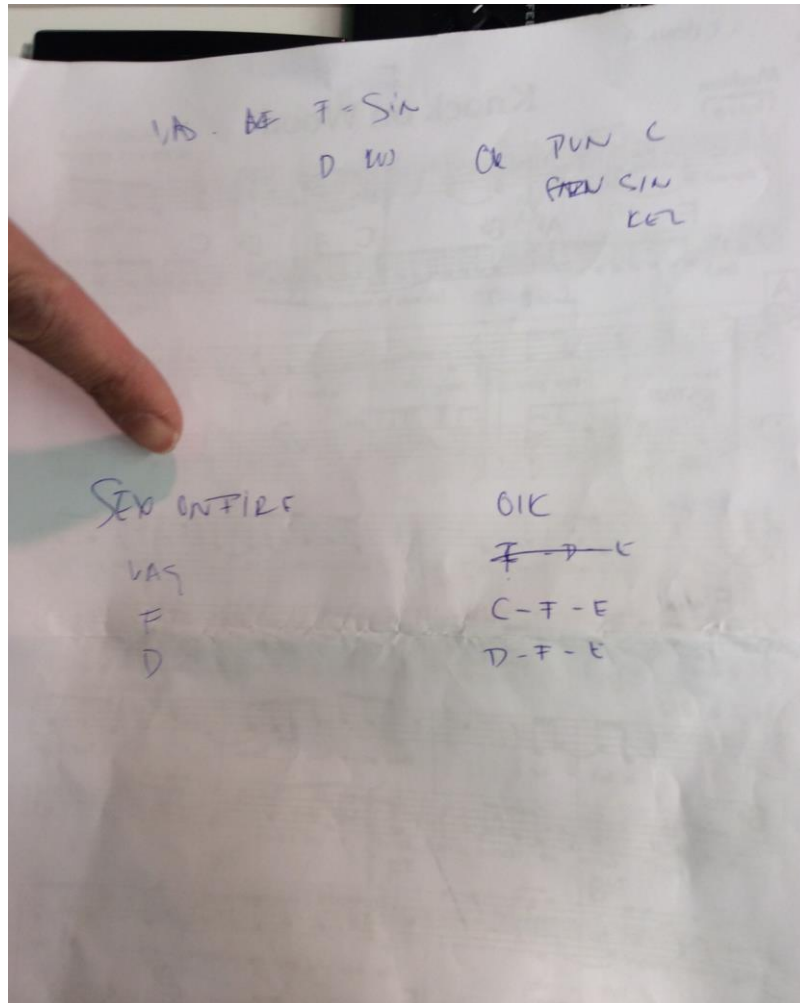
Nuotinmukaisen hahmotuksen mainitsee vastaajista 24 kappaletta, mutta heistä ainoastaan kolme mainitsee nuotinmukaista hahmotuksen ainoana hahmotuksen keinoon soittoon. Yksi heistä mainitsee vastauksessaan ”ikävä kyllä ainoa keino”. Yksi vastaajista mieltää musiikin nuottiasteikon mukaan, mutta siirtää sen mielessään kanteleen kielille. Kokemukseni mukaan, arvio nuotinlukutaidosta koskee todennäköisesti oppilaiden omaa harjoittelua ja oppilailla on taipumuksena yliarvioida omia kykyjään. Bändisoitossa nuottien seuraaminen ei suurimmalta osalta onnistunut omasta arviosta huolimatta.

Kuvakarttapohjaisen hahmotuksen (otelauta, sointutaulukko, tabulatuuri) mainitsee vastaajista niin ikään 24 kappaletta. Heistä osan kohdalla (3 kpl) kyseessä kyseessä on kuitenkin osittain itse keksitty tabulatuuri tai otelautakuva.

Muut visuaaliset keinot mainitsee vastaajista 6. Keinoina ovat esimerkiksi värilliset kuvionuotit tai muutoin värien käyttö. Lisäksi mainitaan soitettavan instrumentin (keyboard) hallintapaneelista löytyvät visuaaliset muistikeinot sekä malliksi näyttämisen ja Youtuben opetusvideot. Eräs vastaajista käyttää laulaessa ohutta ja paksua viivaa kuvaamaan voimakkuutta. Muita visuaalisia keinoja käyttivät erityisesti ne oppilaat, joilla ei ollut minkäänlaista aikaisempaa soittokokemusta.



Kuvio 11. Värikkäät kuvionuotit koskettimistolla.



Kuvio 12. Oppilas käyttää aluksi värillisiä kuvionuotteja oppimisen tukena: Ylhäällä punainen (Pun) = C, sininen (Sin) = D ja keltainen (Kel) = A. Oppilas tuntee pianon valkoiset koskettimet ja kääntää lopulta värit ääniksi.

ZOMBIE

4/4 | Em | C | G | D ||

Laske Hi ään

Kuvio 13. Oppilaan oma kosketinnuotti kertoo vahvasti visuaalisesta hahmotustavasta. Jokaisesta soinnusta on piirretty pianon koskettimiston kuva ja sijoitettu sointu sille. Todennäköisesti eri sointukäännökset on merkitty eri värein.

Kuvio 14. Värikoodeja laulunoteissa.

Kuvio 15. Värikoodeja laulunoteissa.

Sex on Fire maajo

Intro ① - | - | - | - | Da-Da | D | D | D | D

② Da-Da | F | F | F | F | D | D | D | D

A ③ Da-Da | F | F | F | F | D | D | D | D

④ Da-Da | F | F | F | F | D | D | D | D

B ⑤ Da-Da | F | F | F | F | ^{Fire}D | D | B | B

A2 ⑥ Da-Da | F | F | F | F | D | D | D | D

⑦ Da-Da | F | F | F | F | D | D | B | B

B ⑧ Da-Da | F | F | F | F | ^{Fire}D | D | B | B

⑨ Da-Da | F | F | F | F | ^{Fire}D | D | B | B

A2 ⑩ Da-Da | F | F | F | F | D | D | D | D

B ⑪ Da-Da | F | F | F | F | ^{Fire}D | D | B | B

B ⑫ Da-Da | F | F | F | F | ^{Fire}D | D | B | B

B ⑬ Da-Da | F | F | F | F | ^{Fire}D | D | B | B

B ⑭ Da-Da | F | F | F | F | ^{Fire}D | D | B | B

B ⑮ Da-Da | F | F | F | F | ^{Fire}D | D | B | B

Fine ⑯ F

Kuvio 16. Bassonuotti on kirjoitettu alusta loppuun karttamaiseksi kuvaksi ilman kertauksia. Soittaja pystyy seuraamaan kappaletta visuaalisesti rivi riviltä tarvitsematta palata taaksepäin. Kappaleen eri osat on merkitty värikoodilla.

Jolene

Intro

1-2 3-4 1-2 3-4

kieli 2 kieli 1 | kieli 2 kieli 1 x 2

1.Kertsi (B-osa)

1-2 3-4 1-2 1-2 3-4

Kieli 2 1 pyrpylä 2 kieli | 1 pyr K1 | K2 K1

1-2 3-4

K2 K1 x 2

1.Säkeistö (A-osa)

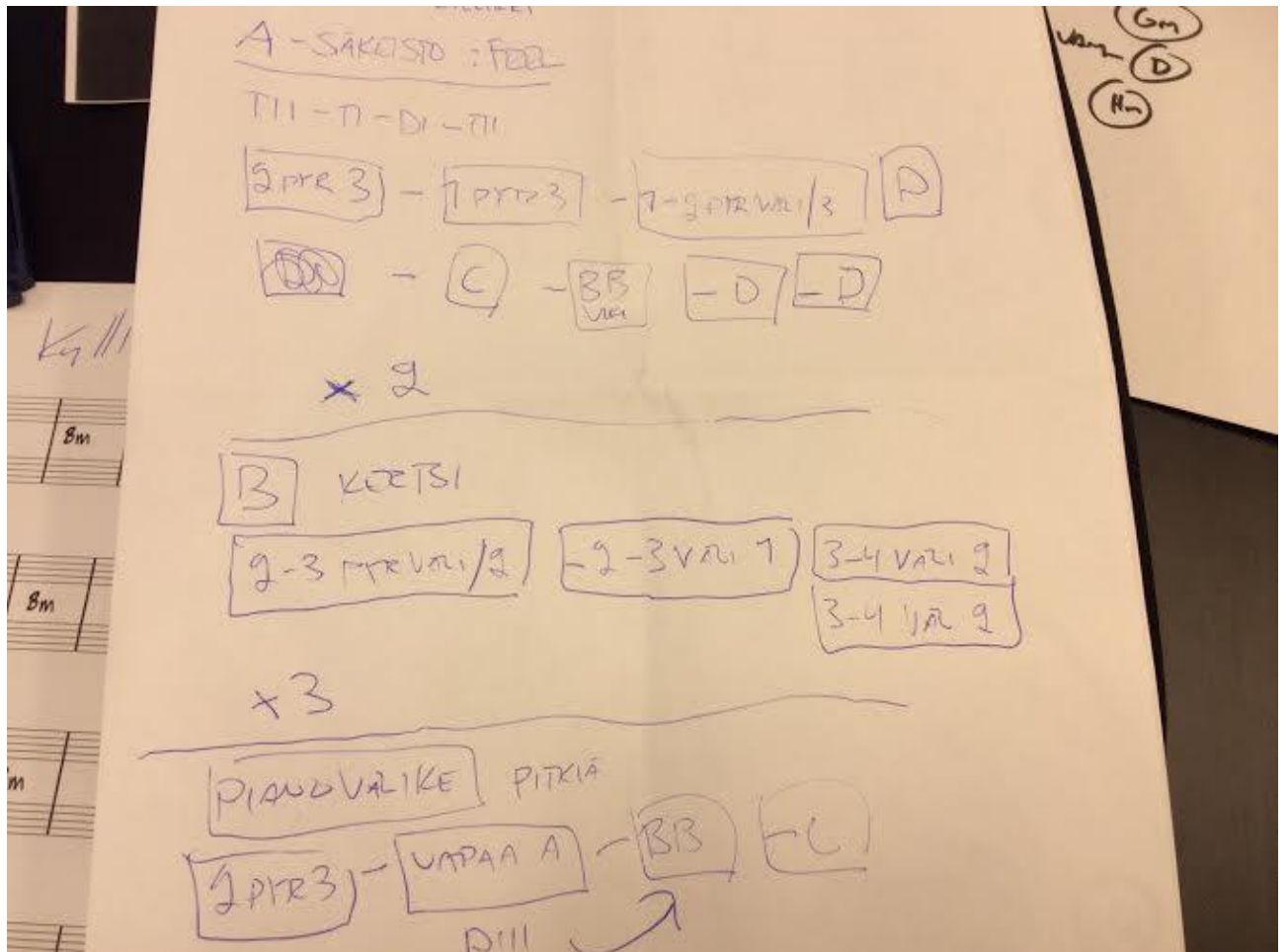
1-2 3-4 1-2 3-4 1-2

K2 1Pyr K2 | 1Pyr K1 K2 | 1Pyr K1

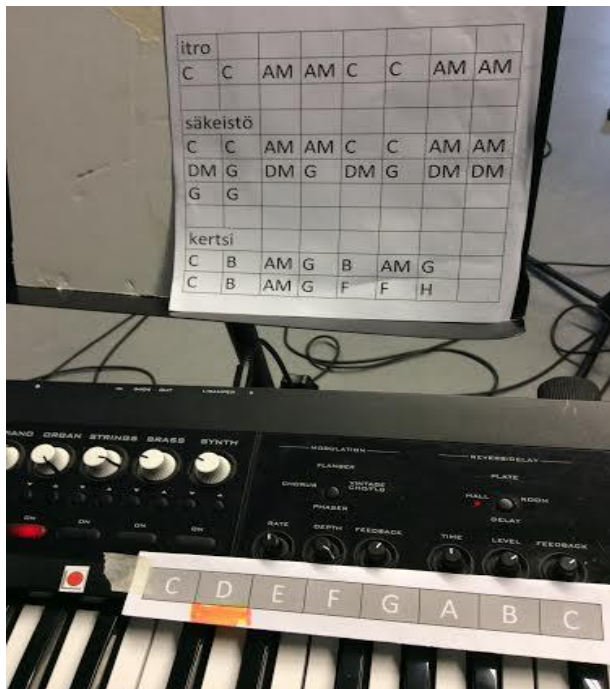
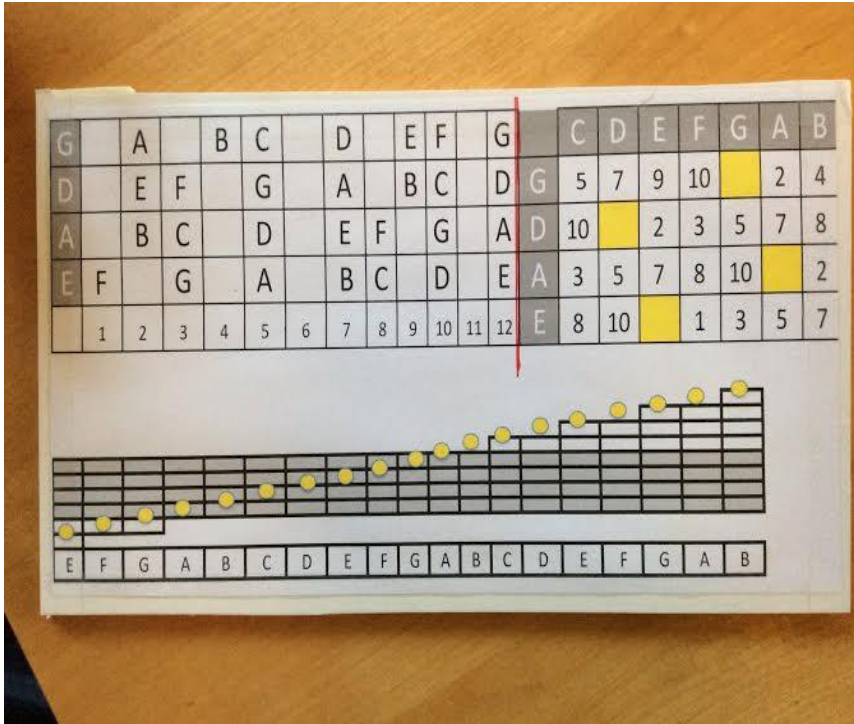
3-4 1-2 3-4 1-2 3-4

K3 | K2 K1 | K2 K1 x 4

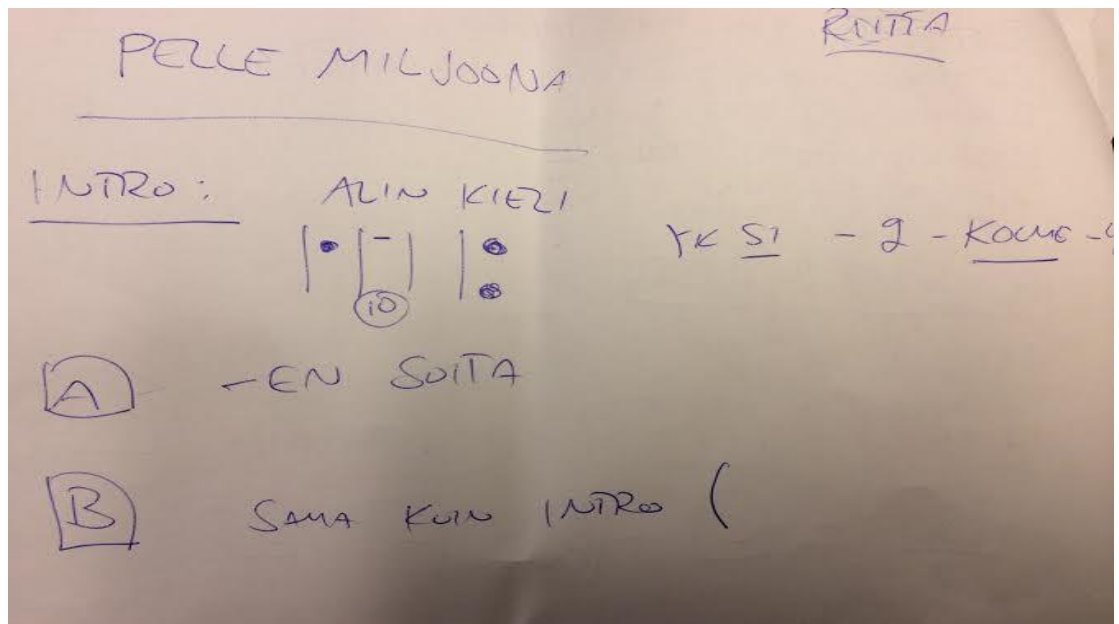
Kuvio 17. Bassonuotti. Oppilas ei tunne basson ääniä nimeltä. Hän on itse nimennyt äänet ja numeroinut kielet paksuuden mukaan: E = 1, A = 2 jne. Pyr tarkoittaa otelautamerkkejä, joita oppilas kutsuu ”pyrpylöiksi”. Hän laskee ”pyrpylät” vasemmalta oikealle, esim. 1Pyr K2 tarkoittaa 1. otelautamerkkiä kielellä nro 2 (=A) eli C-ääntä. Tahdin iskut on kirjoitettu yläpuolelle ja biisin osissa käytetään värikoodia.



Kuvio 18. Edellisen, ”pyrpylöitä” käyttävän oppilaan bassonuotti n. 2 vuoden kuluttua edellisestä kuvasta. Oppilas on oppinut tunnistamaan osan soinnuista niiden varsinaisilla nimillä (C, D, A), mutta merkitsee edelleen osan soinnuista pyrpylämerkinnöillä. Bb:n sijainnista soittaja on hieman epävarma ja merkitsee Bb:n oheen ”vika”. Se tarkoittaa että oppilas soittaa Cn ja D:n A-kieleltä ja mieltää Bb:n ”samassa rivissä (=samalla kielellä) viimeiseksi kohdaksi ja kauimmaksi itseltään”, kuten hän itse selittää. Bb:n kohdalla kuvastuu myös kinesteettisyys. Oppilaalle on selvästi merkitystä sillä, mihin suuntaan käsi liikkuu ja hän ilmeisesti mieltää bassonsoittoa myös liikkeen kautta.

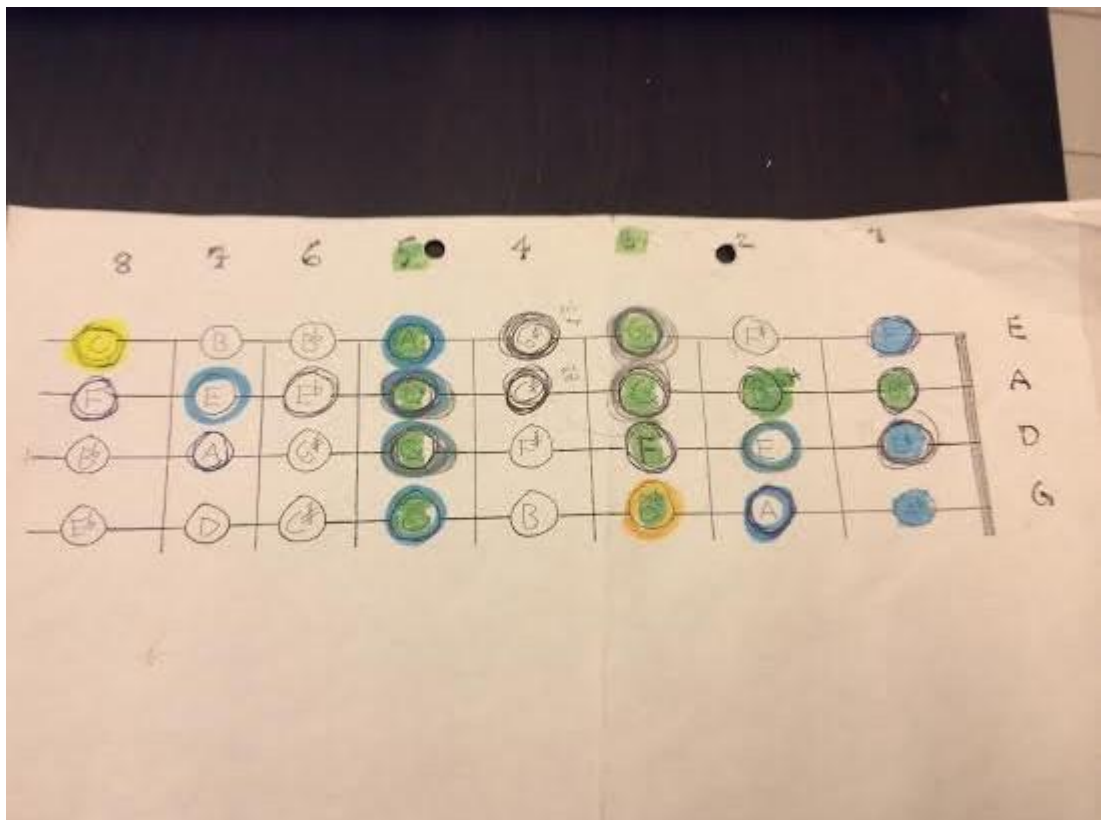


Kuvio 20. Kuvassa yllmpänä oppilaan oma kaavio sille, miten hän löytää minkäkin äänen bassosta. Oppilas on tottunut käyttämään kaavioita ja tekemään niitä työssään. Kaaviomainen esitys on hänelle luontaista. Sama systeemi on käytössä myös koskettimissa. Oranssilla hän on merkinnyt itselleen tärkeän äänen, jota hänen oli muutoin vaikea löytää: D.



57

Kuvio 21. Kitaranuotti. Oppilas ei ole ennen soittanut kitaraa, eikä tunne kitarasointuja. Hän soittaa komppia yhdellä kielellä ja merkitsee paikan piirroksella ja numerolla. Numero 10 tarkoittaa kymmenettä nauhaa. Alin kieli tarkoittaa oppilaille ohuinta eli lattiaa lähinnä olevaa E-kieltä.

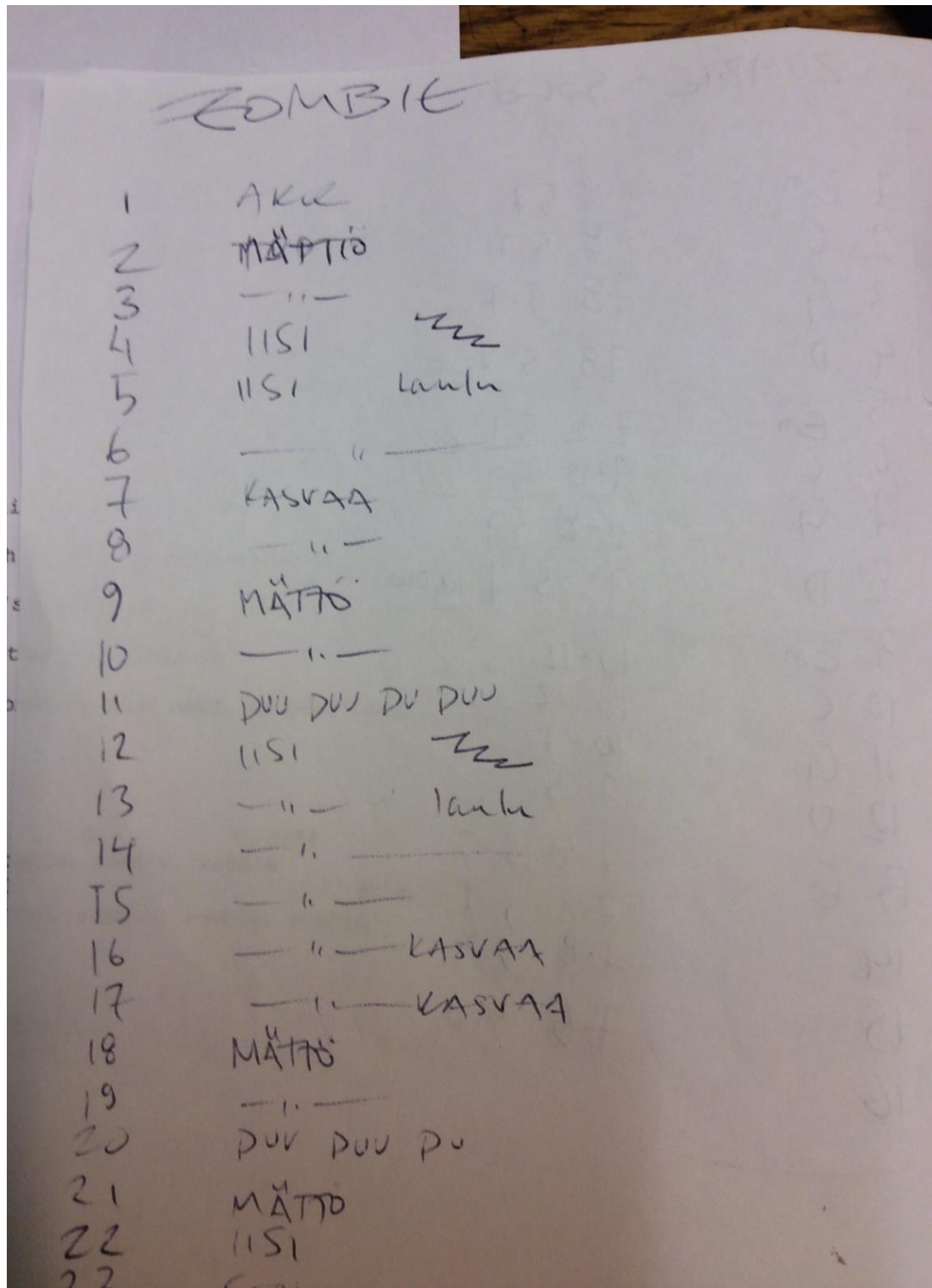


Kuvio 22. Basistin oma kaavio basson kaulalta löytyvistä äänistä. Eri värit kuvaavat sitä, missä aikajärjestyksessä soittaja on oppinut eri äänet ja se auttaa häntä muistamaan. Vihreät ovat aikaisimmin opittuja, keltainen edustaa viimeksi opittua.

8.4.3 Auditiiiviset hahmottamisen tavat

Auditiiiviset tavat (kuulemalla) mainitsee 29 vastaajista. Heistä muutama (3 kpl) korostaa sanallistamista kuulemisen tukikeinona. Osa saattaa tehdä kappaleesta kartan myös sen tunnelmien mukaan ei miltä mikäkin osa kuulostaa ja keksiä osioille omia nimiä: iisi, liru, mättö jne.

Opettajan huomiona mainittakoon, että suurin osa auditiiivisista hahmottajista hahmottaa kyllä kuulemalla kappaleen osien eroavaisuuden ja melodian, mutta yksittäisten sointujen tai bassokulkujen kuuleminen ei onnistunut juuri keneltäkään omasta arviosta huolimatta.



Kuvio 23. Rumpalin nuotti, jossa eri osien erot kuvailtu tunnelmien ja osittain rytmien (duu-duu-du-duu) mukaan.

PIKKU PÖKS

knock F⁷ on wood
 (ibs./pn./gtr.) (tap notes of chords)

F A^b B^b

1 I'm not super-er
 2 NOORI LASEU

C E^b C C B^b A^b

B TÖNG - TÖNG - TÖNG - TÖNG TÖÖ - TÖÖ / TÖÖ

G⁷ +4 A⁷ +4 B^{b7} +4 B^{b7} A⁷No
 (horns, octaves) D.S. al Coda (no repeat)

PAA - PAA

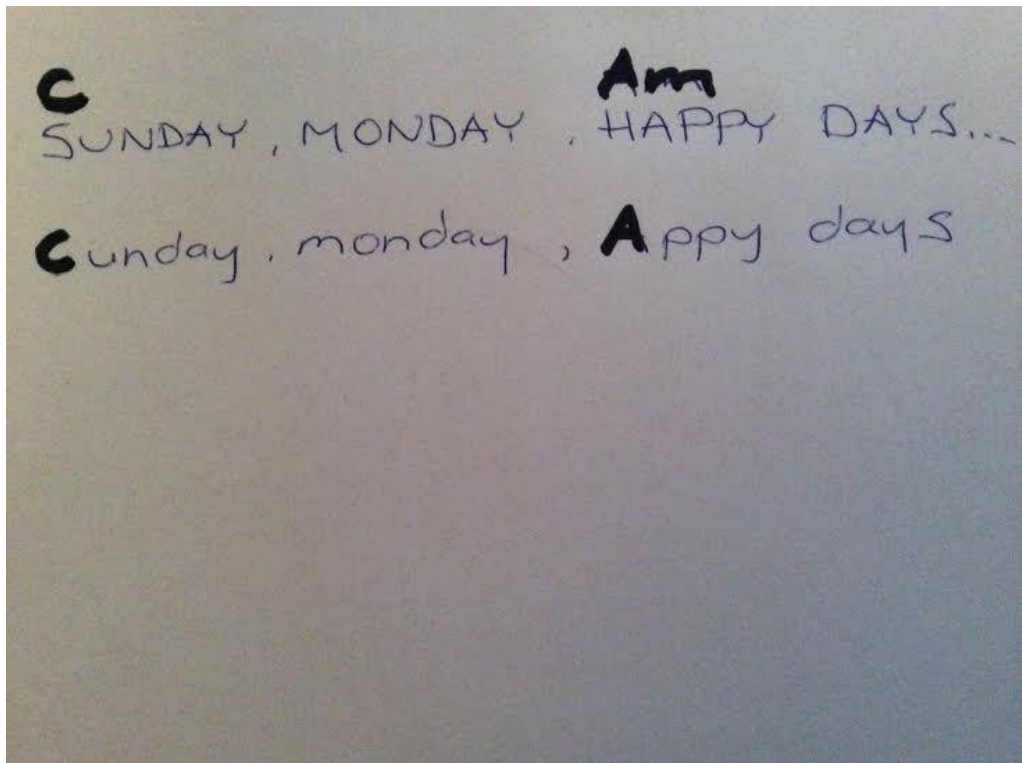
Oh... yeah think I bet-ter knock, (knock, knock) on wood Think I bet-ter
 F⁷ B^{b7} F⁷ B^{b7}
 (horns, top note of chords) Vamp & fade

Second verse:
 I'm not superstitious about ya.
 but I can't take much

Third verse:

PÖKS

Kuvio 24. Rytmin osalta sanallistettu bassonuotti. Oppilas lukee sointujen pohjasävelet, mutta sanallistaa rytmit käyttäen omia termejään (auditiivinen keino): Pikku pöks kuvaa lyhyttä aksentti-iskua ja sen jälkeistä taukoa. Töng Töng kuvaa jatkuvaa kahdeksasosarytimiä, Paa- Paa puolestaan kuvaa harjoituksissa sovittua, synkopoitua rytmikuviota, joka ei näy nuotti kuvassa.

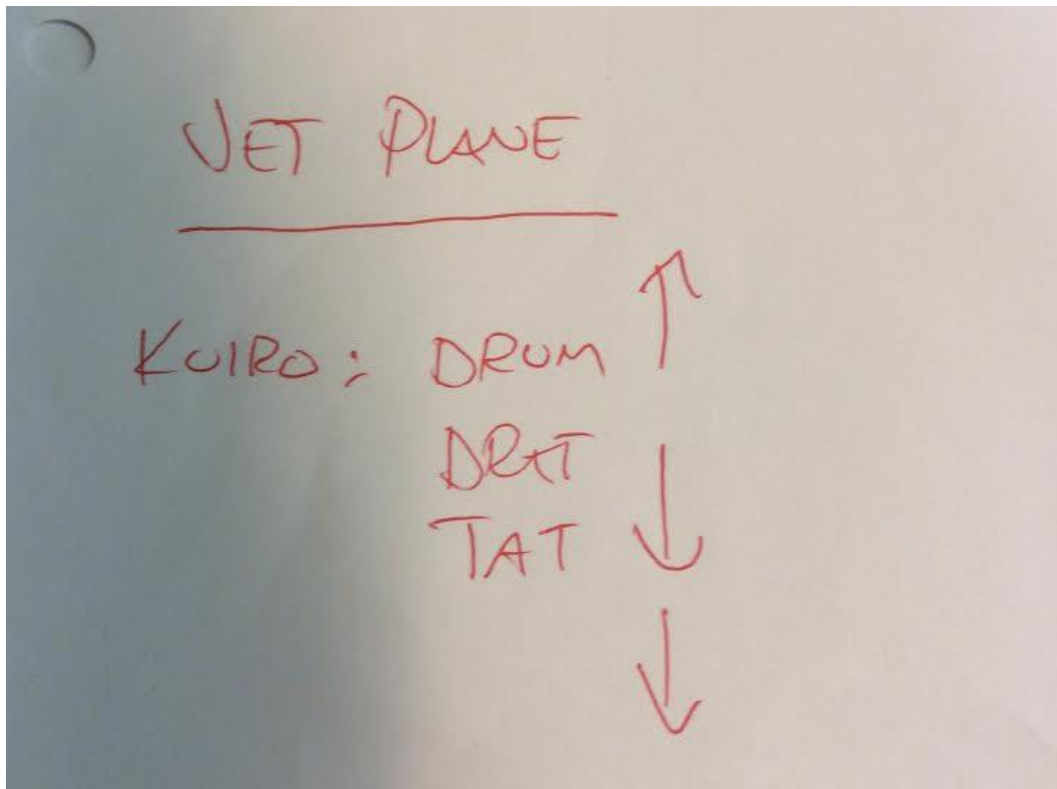


Kuvio 25. Ylhäällä soitunuotti, jossa sanat ja reaalisoinnut. Alla oppilaan oma muistisääntö soinnuille. Hän vääntää biisitekstin sanat alkamaan soinnun perussävelen kirjaimella ja sanallistaa itselleen siis soinnun sanaväännöksenä.

8.4.4 Kinesteettiset tavat

Tekemisen, liikkeen ja tuntumisen nimeää hahmotuskeinoikseen vastaajista 8. Keinoina mainitaan:

- tanssi
- liikemuisti
- ”soiton suuntaan liikkuminen” eli esimerkiksi keyboardia soittaessa oikealle kun soitettavat äänet liikkuvat ylöspäin
- näyttäminen-matkiminen
- tiettyjen nuottien kiinnittäminen tiettyihin kehon osiin.



Kuvio 26. Oppilaan oma nuotti Quirolle. Nuotissa näkyy toisaalta rytmin sanallistaminen (auditiivinen keino), toisaalta soiton ja liikkeen suunta (kinesteettinen keino). Kyseinen oppilas käyttää muutoinkin liikettä ja tanssiaskelia runsaasti rytmin ja sävelkorkeuksien hahmottamiseen. Voidaan päätellä, että hänelle juuri tanssikuviota muistuttavat ja sekä soiton että vartalon liikettä kuvaavat nuolet ovat kaikkien oleellisin informaatio.

Tuntoaistin käyttö musiikin hahmotuksessa yllätti vastauksissa ehkä eniten. Sen mainitsi vastaajista kaksi: Tietyt soinnut tai rytmit tuntuvat fyysisesti eri kohdissa kehoa.

Vastaavaan olen törmännyt ainoastaan opettaessani kuuloimplanttilapsia.

”Tietyt nuotit tuntuvat eri paikoissa, ja ne myös laulan eri suuntiin. Kaksiviivaiset nuotit heitän kitalaen kautta ohimolohkoon, keski-C:stä alaspäin roikkuvat solisluiden kohdalla. Ja konsonantit yleensä etuhampaiden takana, varsinkin jos äänien on oltava kirkkaita”.

”...kehossa kineettisesti liikkeen kautta joskus, esim. rytmi-iskut tuntuvat fyysisesti jossain kohtaa kehoa.”

8.5 Leiriläisten omat näkemykset rytmin hahmottamisen tavoista

Leiriläiset kertoivat kyselyssä omista tavoistaan hahmottaa rytmiä, ja vastaaja saattoi mainita kerralla useampia tapoja.

Auditiiviset tavat nousivat johtavaksi tavaksi hahmottaa rytmiä.

Kuulemalla kertoi hahmottavansa rytmiä 40 vastaajista. Heistä kuitenkin 25 mainitsi tarvitsevänsä hokemia eli rytmin sanallistamista tai mallirytmisiä kuulon tueksi. Opettajana uskon, että todellisuudessa harva leiriläinen hahmottaa rytmiä pelkästään kuulemalla, vaan hokemia ja mallirytmisiä tarvitsevien määrä oli huomattavasti omaa ilmoitusta suurempi.

RIITÄ

LENNY = ALWAYS ON - - -

ns, PIR 0 → 1

Kuvio 27. Bassonuotti, johon oppilas on sanallistanut soitettavat rytmit. Töng-tö-töng kuvaa ns. lippukomppia ja töng-töng suoraa kahdeksasosanuotteja.

4 RIFFI
 If you like to gamble,
 I tell you I'm your man,
 You win some, lose some,
 It's all the same to me, RIFFI

The pleasure is to play,
 it makes no difference what you say, RIFFI
 I don't share your greed,
 the only card I need is
The Ace Of Spades The Ace Of Spades
 2 RIFFI

Playing for the high one,
 dancing with the devil,
 Going with the flow,
 it's all the game to me,
 HIDE'S DON'T FEAR'S

Seven or Eleven, snake eyes watching you,
 Double up or quit, double stake or split,
The Ace Of Spades The Ace Of Spades
 RIFFI

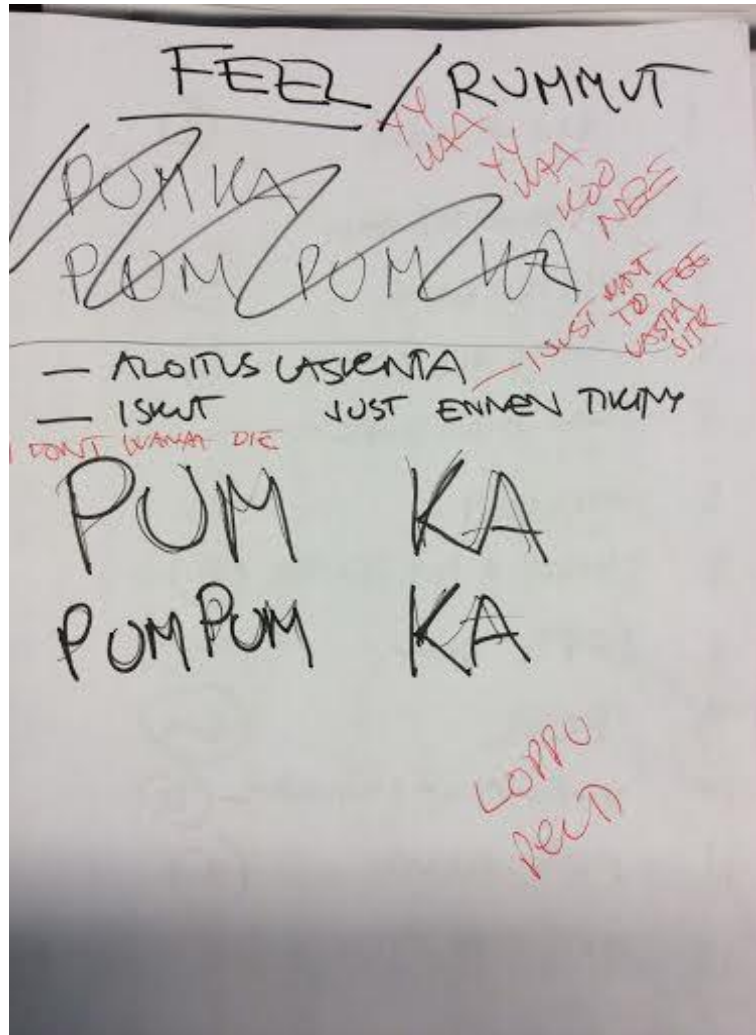
You know I'm born to lose,
 and gambling's made for fools,
 But that's the way I like it,
 baby I don't wanna live forever,
 OMA TITTI

And don't forget the joker!
 SOLO

3
 Pushing up the ante,
 I know you go to see me,
 Read 'em and weep,
 the dead man's hand again, RIFFI

I see it in your eyes,
 take one look and die, HIDE'S
 The only thing you see,
 you know it's gonna be,
The Ace Of Spades The Ace of Spades
 The Ace of Spades

Kuvio 29. Laulunuotti. Oppilas mieltää rytmin lauseiden sanarytmin mukaan. Hän on merkinnyt rytmisesti painokkaille iskuille tulevat kohdat visuaalisesti laatikoimalla, ympyröimällä ja punaisella värillä. Laulajan ei tarvitse tietää, missä kohtaa tahtia mikäkin sana on, vaan hän seuraa omaa karttaansa.



Kuvio 30. Rumpuoppilas, joka ei aikaisemmin soittanut rumpuja. Hän kuvailee kompin sanallistamalla: Pum on bassorumpu ja Ka on virvelirumpu. Biisitekstin pätkällä hän on merkinnyt kohdan, josta hänen soittonsa alkaa. Nuottikuva kertoo myös siitä, mitkä asiat voivat ensikertalaiselle olla vaikeita muistaa. Nuottiin on merkitty muistiin myös alkulasku (yy-kaa-yy-kaa-koo-nee) sekä muistutus ottaa rytmi kapuloilla jo ennen alkulaskua (Just ennen tikitys). Kappaleen loppuksi hänen täytyy muistaa lyödä crash-symbaaliiin (Loppu pelti)

Nuoteista sanoi rytmiä hahmottavansa 22 vastaajista. Käytännön kokemus kuitenkin osoitti, että hyvin harva, jos kukaan pystyi soittamaan rytmejä suoraan nuottiviivastolta luettuna.

Kinesteettiset keinot mainitsi 19 vastaajista. Keinoina mainittiin liikeradat, erityisesti rummuissa, tanssiaskleet, perusrytmi jalkaa naputtamalla tai käsirummutuksena.

”Vaikeissa tilanteissa kokeilen rytmiä tanssiaskelina. Kuulon tueksi tarvitsen rytmin sanallistamisen.”

Kinesteettisten keinojen käyttöä voi opettajan olla vaikea havainnoida, sillä nähtävästi niitä käytetään erityisesti yksin harjoitellessa ja esiintymistilanteessa niitä on vaikea erottaa perushuojumisesta lavalla. Esimerkiksi tanssin kautta hahmottamisen mainitsi vastaajista 3, mutta minulla oli mahdollisuus todistaa tätä vain yhden kohdalla: tanssia harrastanut oppilas harjoitteli synkooppeja flamenco-askelina.

9 Opettajien kokemuksia ja havaintoja

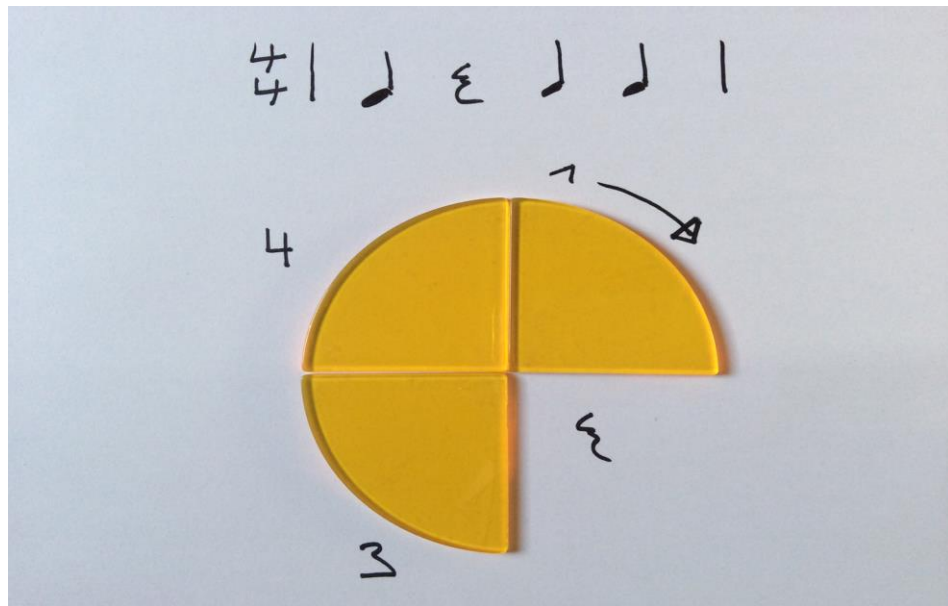
9.1 Yleisiä havaintoja

Kaikkein tärkein muistettava asia on, että mitään asiaa ei kannata mainostaa etukäteen helpoksi, sillä oppilas paineistuu, jos ei siitä huolimatta opikaan heti.

Sekä vasta-alkajille että pidempään musiikkia harrastaneille, joilta kuitenkin bändikokemus puuttuu, rytmien hahmotus on yksi vaikeimpia asioita. Tärkeä on muistaa laskea opetustilanteessa tempo huolellisesti ja ääneen oppilaille: yk-si, kak-si jne.

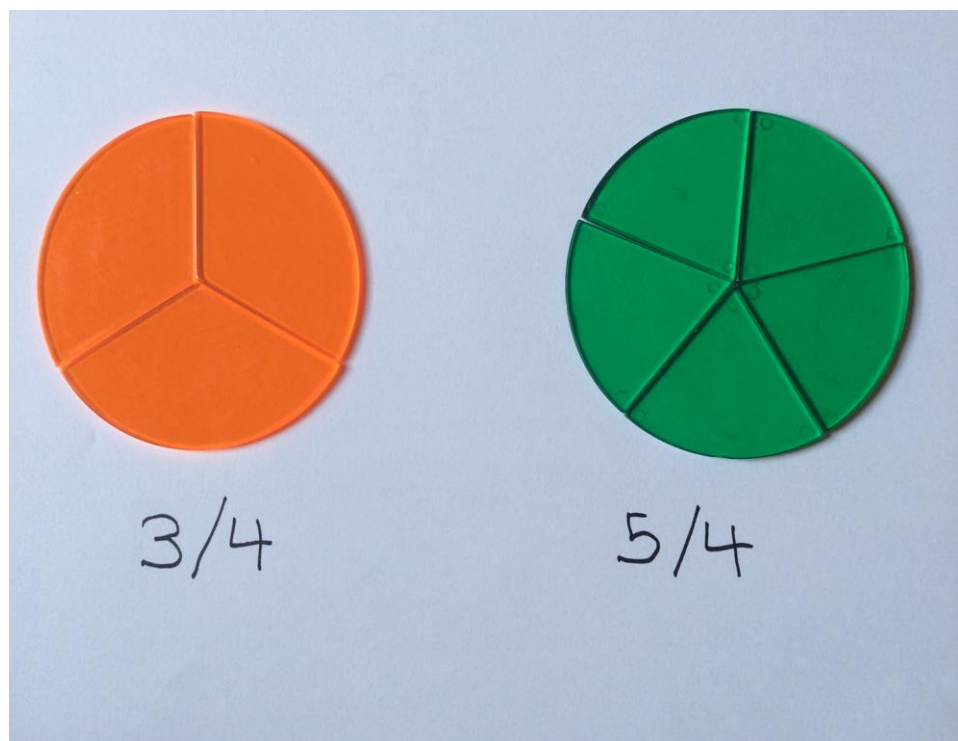
Vaikeampia rytmikuvioita voi opettaa esimerkiksi liikkeen avulla. Esimerkiksi itse opetin reggae-kompissa olennaisia ”takapotkuja” paikallaan kävellen ja taputtaen: askel pääiskulla (yk-) ja taputus sivuiskulla (-si). Osa oppilaista kehitti tähän myös omia tapojaan, esim. nyökkäyksen tai kevyen eteenpäin hyökkäyksen ”takapotkulla”.

Leirillä käytimme rytmin hahmotuksen tukena ennen kaikkea auditiivisia (sanallistavia) sekä kinesteettisiä keinoja, mutta vähemmän visuaalisia. Olen jälkikäteen miettinyt tahtien ja taukojen visualisointia. Apuvälineenä voisi toimia matematiikan opetuksesta tuttu ympyrän muotoinen murtokakku. Kakuissa on palasia kokonaisesta kiekosta (kokonuotti) kuudestoistaosasektoreihin (16-osanuotti) ja kaikilla viipaleilla on eri väri. Monimutkaisiakin rytmikuvioita voinee opettaa näillä viipaleilla ja ottamalla viipaleita pois taukojen kohdilla.



Kuvio 31. Rytmin voi havainnollistaa murtokakulla. Tahtia luetaan myötäpäivään. Tauon kohdalta (kakkonen) otetaan viipale pois.

Myös eri tahtilajeja on helppo opettaa murtokakujen avulla. Murtokakkuja musiikin opetuksen apuvälineenä en ole kuitenkaan vielä käytännössä kokeillut.



Kuvio 32. Eri tahtilajeja murtokakuilla havainnollistettuna.

9.2 Kielisoittimet: Yleistä

Basson ja kitaran kohdalla kannattaa käyttää aina samoja yhdessä sovittuja termejä. Ensin selvitetään oppilaalle, mitä ovat kieli, nauha ja hihna. Hihna oli yllättävän monen leiriläisen mielestä nauha, koska se on usein kangasta. Tämä taas aiheuttaa sekaannuksen, kun ruvetaan puhumaan otelaudan nauhoista.

Kielten osalta on turvallisinta puhua paksuimmasta ja ohuimmasta, ei korkeimmasta ja matalimmasta. Suurin osa harrastesoittajista näet mieltää matalimmaksi kieleksi sen, joka on lähinnä lattiaa eli "matalimpana".

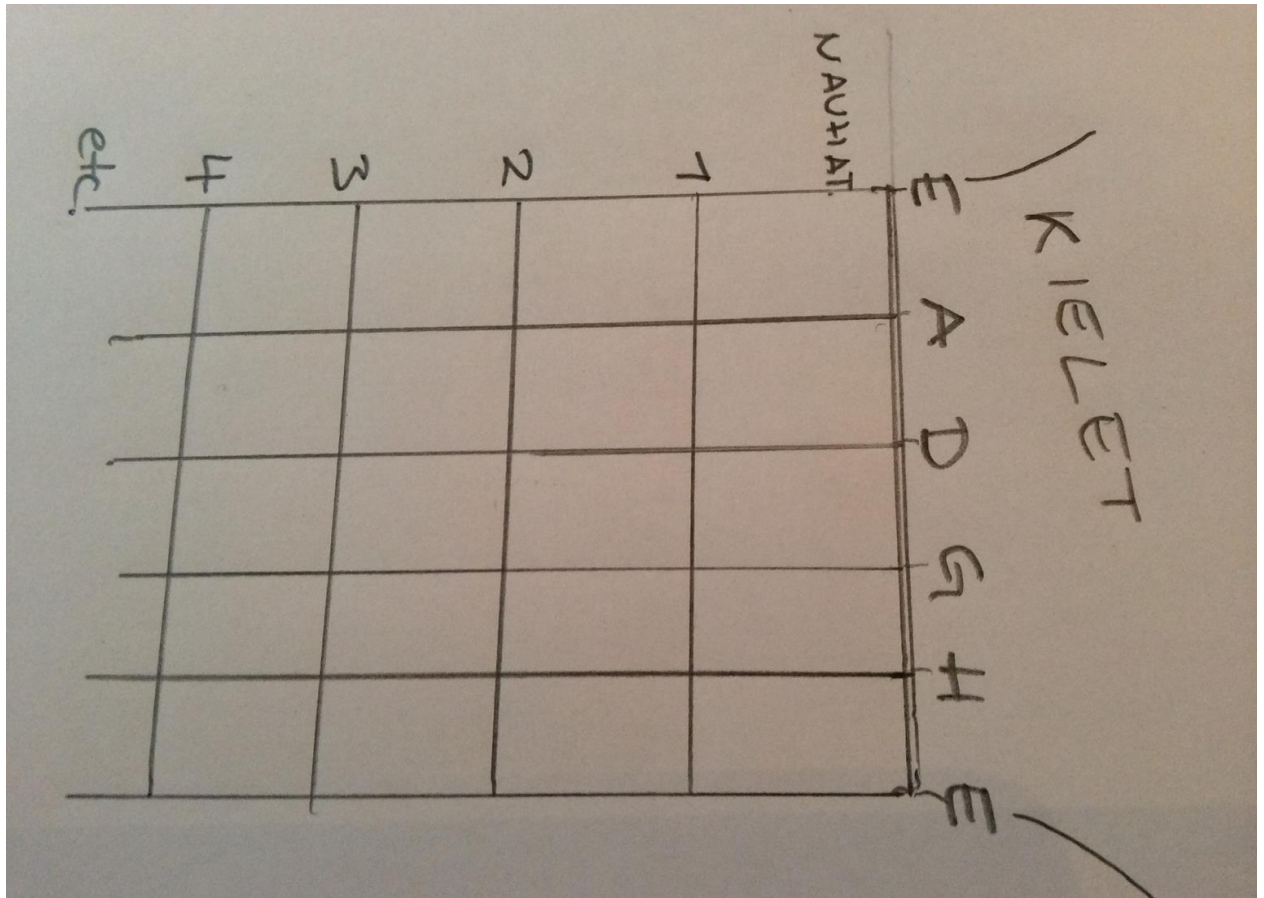
Painettujen äänten opettamisessa voidaan puhua, kuinka monennelta nauhalta painetaan tai käyttää apuna otelaudan upotusmerkkejä. Näille merkeille voi keksiä omat nimet, vaikkapa pyrpylä (pistemäiset merkit) tai loota (nelikulmaiset upotukset).

9.3 Kitaran soitto: Nauhanumerosysteemi ja äänipiirroksot

Pauli Halme on toiminut Kumpulan aikuisten bändileireillä kitaransoiton opettaja. Hänen kokemuksensa mukaan osa ensikertalaisista saa heti äänen kitarasta, osa ei. Kaikki kiinnostuneet on silti saatava mukaan yhteiseen bändisoittokokemukseen. Tämä onnistuu tekemällä kitaristien osuudet vastaamaan heidän taitotasoaan. Aloittelijat saadaan mukaan yhden tai kahden äänen osuuksilla. On painotettava sitä, että soittipa kitaristi sitten komppia kuuden kielen soinnuilla tai vain yhtä ääntä, ovat molemmat asiat tärkeitä kappaleen kokonaisuuden kannalta.

Sointumerkein kirjoitettuja avosointuja, jotka ovat ensimmäisestä asemasta ja joissa on vapaita kieliä, lukee noin 80% leirien kitaristeista, barre´-otteita tuntee erittäin harva. Keski-ikäiset leiriläiset eivät lue tabulatuuria, nuoret noin kaksikymppiset kyllä.

Pauli käyttää nauhanumerointisysteemiä, joka auttaa monia vasta-alkajia hahmottamaan soitettavat äänet.



Kuvio 33. Nauhanumerosysteemi

9.4 Basson soitto: Sanalliset kompit, huomio soittoasentoon näytettäessä

Pille Peltonen, bassonsoiton opettaja on leireillä opettaessaan havainnut, että erittäin harva oppilas lukee perinteistä nuottikuvaa ja heillekin on usein merkittävät äänet kirjaimin nuotin päälle. Haasteellista onkin, kuinka saada neuvottua ne äänet, joilla saadaan kappale soitettua, varsinkin silloin, jos oppilas ei lue lainkaan nuotteja, sointuja, eikä tabulatuuria, ja soittaa bassoa ensimmäistä kertaa. Bassostemmaa on usein pakko yksinkertaistaa ja usein neljä ääntä riittää. Oikeat ”soittokohdat” voidaan esittää myös näyttämällä. Osa leiriläisistä opettelee ne ulkoa, osa keksii oman tavan nuotintaa kappaleen muistin tueksi.

Basson soitossa korostetaan leirillä vahvaa rytmisoittamista, ei monimutkaisia kulkuja. Bassorummun ja basson yhteispeliä opetellaan. Pille ei opeta aloittelijalle oikeaoppista soittotekniikkaa, vaan keskittyy yhteissoiton opetukseen. Jos kaikki leiriaika kuluisi soittotekniikan hiomiseen, moni leiriläinen turhautuisi. Vastaavasti sointujen nimiä ei opetella, ellei niitä tunne ennakkoon.

Rytmikuviot sanallisina auttavat suurinta osaa leiriläisistä. Esimerkiksi kompeja voidaan esittää näin:

- Lippukomppi: Tsiu-tsi-diu
- 8-osakomppi: Dägä dägä

Kun opettaja näyttää esimerkkiä soittimen avulla, eikä oppilas näytä hahmottavan, mitä ääniä tarkoitetaan, on syynä usein opettajan liian vähäeleinen ja ”oikeaoppinen” soittotapa.

Bassolla samasta asemasta soittaessa sormet liikkuvat vain vähän, eikä ammattilainenkaan saa helposti selvää, mitä ääniä soitetaan. Selkeintä on näyttää painettavat äänet kaulan yläpuolelta yhdellä ja samalla sormella painaen. Tätä soittotapaa voi oppilaskin käyttää silloin, kun ei ulotu kaulan ensimmäisille nauhoille muuten.



Kuvio 34. "Liian oikeaoppinen" tapa näyttää.



Kuvio 35. Selkeä tapa näyttää painettu ääni.

Jokaisesta kappaleesta kannattaa opettajalla olla varastossa 2-3 eritasoista versiota (jota ei kuitenkaan kerrota ennakkoon oppilaille), joista valitaan heti sopiva basistin kykyjen mukaan. Näin kukaan ei koe soittavansa helpotettua versiota.

Ensikertalaisia on nimenomaan bassonsoittajissa ollut erityisen paljon. Mielenkiintoista on, että nähtävästi ne leiriläiset, joilla on suurimmat turhaumat klassisesta pianonsoitosta, valitsevat leirillä instrumentikseen juuri basson.

9.5 Koskettimien soitto: Näyttämällä, värien avulla, ”avosoinnuilla”

Pianon koskettimistolta on hankala hahmottaa melodioita ja sointuja, jollei niitä näytä yhden sormen tekniikalla. Soinnut voi näyttää hitaina murtosointuina ääni kerrallaan ja melodiat yhdellä sormella soittaen. Vasta kun oppilas on hahmottanut, mitä hänen tulee soittaa, voidaan miettiä soittoa helpottavia sormituksia.

Aloittelevan kosketinsoittajan on vaikea tajuta opetettavaa asiaa, jos opettaja soittaa sen eri oktaavialasta, kuin mistä oppilaan on tarkoitus se soittaa. Esimerkit kannattaa näyttää aina niin, kuin oppilaan toivotaan ne soittavan.

Kun soitettavan kappaleen jokin osa päättyy samaan ääneen tai sointuun, jolla seuraava osa alkaa, oppilaan on usein vaikea erottaa, missä osien raja kulkee. Ääni tai sointu jää toistamatta, kun se on jo kerran soitettu. Yksinkertainen apu tähän ongelmaan on opettaa kaksi perättäistä samaa ääntä eri oktaaveista (bassossa ja kitarassa eri kieliltä). Sointujen kohdalla taas valitaan eri käännökset. Näin aloittelevakin soittaja hahmottaa osien alun ja lopun. Silloin on bänditreenitilanteessa helppo lähteä kappaleen keskeltä, jonkin osan alusta tai soiton lomassa ohjeistaa, mihin osaan seuraavaksi mennään.

Varsinkin klassista pianoa soittaneet kokevat usein yksinkertaisen sointukomppauksen liian yksinkertaisena ja pyrkivät soittamaan klassisvaikutteisia arpeggioita. On kuitenkin syytä korostaa soitteen merkitystä kokonaisuuden osana. Usein itse bändisoittotilanteessa yksinkertaiselta vaikuttanut komppaus tuottaakin rytmisiä vaikeuksia.

On myös syytä muistaa, että varsinkin klassisen soittotuntitaustan omaava henkilö tuntee yksittäisten nuottien nimet, mutta ei tunne sointuja, sillä se ei kuulunut klassiseen pianonopetukseen.

Tapausesimerkkejä erilaisista oppilaista

LAURA on soittanut nuorena klassista pianoa usean vuoden ajan. Hän lukee nuotteja jokseenkin sujuvasti, mutta synkopoitujen rytmien hahmottaminen on vaikeampaa. Rytmien sanallistaminen auttaa. Komppinuotin nähdessään hän kirjoittaa sointujen sävelet viivastolle sointumerkin yläpuolelle.

MIKAEL on puoliammattilainen basisti, joka ei ole aikaisemmin soittanut koskettimia. Hän kuitenkin lukee pianollakin nuotteja ja sointuja melko sujuvasti. Tästä huolimatta hän päättää viime kädessä kuulokuvan perusteella, kuinka sävelkulut ja soinnut menevät.

TARJA on opiskellut nuorena klassista pianoa. Silti hän opettelee sointujen äänet, kuviot ja rytmin ulkoa. Kappaleen rakenteen hän seuraa sanoista. Hänellä on vaikeuksia rytmiluvussa.

MERI on opetellut itsekseen soittamaan vähän pianoa. Hän piirtää sointumerkkien alle pianon koskettimiston, jossa käytettävät äänet merkitään pallukoilla, samaan tapaan kuin sointuoppaissa.

ANNUKKA kirjoittaa sointujen äänet laulun sanojen tavujen kohdalle. Ilman laulutekstiä hän ei hahmota kappaleen rakennetta tai eri sointujen kestoja.

KAISU on poikkeus klassista pianoa opiskelleiden joukossa. Hän lukee auttavasti sointumerkkejä ja osaa tehdä joitain sointukäännöksiä.

HEBA tekee trenattavista kappaleista kokonaan itse kehittämänsä muistikartan. Hän opettelee kappaleet kuulon avulla ja lähestyy soittamista teknologian näkökulmasta käyttäen tablettia ja puhelinta äänilähteinä.

RIITTA on käynyt kymmenisen vuotta klassisilla pianotunneilla. Hän ei kuitenkaan halua seurata perinteistä nuottikuvaa, eikä hän lue sointumerkkejä lainkaan. Hän kirjoittaa sointujen äänet viivaston sijaan paperille, alhaalta ylöspäin lueteltuna ja kutsuu itse näitä ”avosoinnuiksi”. Sointujen keston hän kirjoittaa neljäsosaiskuina. Rytmit hän sanallistaa opettajan avustuksella omilla muistisäännöillä, esimerkiksi ”pikku pöks”, ”tsiu-tsi-diu”, ”pa-paa” tai ”töng-töng-töng-töng”.

The image shows a handwritten musical score on a piece of paper. The score is divided into two main sections: **MYRKKY** and **RIITTA**. Each section has an **INTRO** and several main parts labeled **A**, **B**, and **C**. The notation consists of letters (A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K, L, M, N, O, P, Q, R, S, T, U, V, W, X, Y, Z) and numbers (1, 2, 3, 4) arranged in boxes and connected by lines. The letters represent notes, and the numbers represent durations. The notation is written in a simple, hand-drawn style on a piece of paper placed on a wooden surface.

Kuvio 36. ”Avosoinnut” käytössä.

SANNA on leiriläinen, jolla ei ollut ollenkaan aikaisempaa soittokokemusta. Hän soittaa ensimmäistä kertaa koskettimia, eikä tunne edes sävelten nimiä. Hän muistaa sävelkulut visuaalisina kuvioina ja hahmottaa lähtöäänäen vaikkapa painettavan koskettimen yläpuolella olevasta tekstistä kosketinsoittimen hallintapaneelissa, esimerkiksi enter tai bank.

MAIKKU on leiriläinen, jolla ei myöskään ole lainkaan aikaisempaa soittokokemusta. Hän ei tunne sävelten nimiä. Hänelle luontevin tapa hahmottaa soitettavat äänet ovat kuvionuottien värikoodit koskettimistossa. Koskettimistoon liimattiin kuvionuottitarrat ja Maikku kirjoitti itselleen kappaleen rakenteen auki väreinä: punainen, punainen, sininen, sininen jne.

9.6 Rumpujen ja perkussioiden soitto: Sanallistamista, kehorummutusta ja kompin melodია

Rumpujensoiton opettajana leireillä toimiva Jarkko Lepistö kertoo, kuinka hän lähestyy rumpalia, joka ensi kertaa istuu setin taakse: Hän opettaa ensimmäiseksi rumpaleita laskemaan kappaleen tahtilajin mukaan (esim. 1 - 2 - 3- 4) ja kappaleen käynnistävän alkulaskun (esim. 1 - 2- 1- 2- 3- 4) Tämän tarkoituksena on opettaa oppilasta laskemaan samassa tempossa, kuin aikoo soittaa.

Joidenkin oppilaiden kanssa käytetään aluksi kehorummutusta ja soitetaan kappaleen rytmi omaan kehoon. Tämä saattaa auttaa paitsi kehollista (kinestettistä) oppimista, mutta hälventää myös jännitystä heidän kohdalla, jotka eivät ole aikaisemmin rumpusetin takana istuneet.

Jarkko opettaa hahmottamaan rumpukompit " kompin melodია "- ajattelun kautta - bas-sorummun ja virvelirummun keskinäisinä suhteina, esimerkiksi TUM tah TUM TUM tah. Lisäksi hän käyttää paljon sanallistamista rytmin hahmottamisen keinona niin rummuissa kuin muissa perkussioissa.

- Shuffle: Tikkitakki
- 16-osanuotit: Satikuti

Vaikeammat rytmit , joita voi käyttää vaikka filleissä esimerkiksi seuraavasti:

- nakki peruna
- bataatti porkkana
- takatukka

The screenshot shows a music notation software interface with a score for two pieces: "Komppimelodia" and "Shuffle".

"Komppimelodia" (4/4 time):
 TUM-tah TUM-TUM-tah
 5 16-osanuotit

Shuffle (3/4 time):
 Tik - ki-tak - ki tik - ki-tak - ki
 Sa - ti - ku - ti sa - ti - ku - ti sa - ti - ku - ti sa - ti - ku - ti
 7 Erilaisia rytmejä vaikkapa filleihin
 Nak - ki pe - ru - na Ba - taat - ti pork - ka - na Ta - ka - tuk - ka

The interface includes a menu bar (Home, Note Input, Notations, Text, Play, Layout, Appearance, Parts, Review, View) and a status bar at the bottom (1 of 1, Bars: 9, No Selection, Concert pitch). The Windows taskbar is visible at the very bottom.

Kuvio 37. Rumpukompeja ja rytmejä sanallistettuna

9.7 Laulu: Konkreettiset mielikuvat ja malli auttavat, kun laulaminen pe- lottaa

Laulunopettaja Mikko Tohkanen pyrkii löytämään kullekin ohjelmassa olevalle kappa-
leelle laulajat jo ensimmäisen aamupäivän aikana, sillä kappaleiden sävellajit määräy-

tyvät laulajien mukaan. Mikko kertoo, että osa leiriläisistä pyytää päästä laulamaan tiettyä kappaletta, mutta toisinaan laulajia täytyy rohkaista ja suostutella. Epävarmimpia laulajia auttaa, jos biisi jaetaan kahden tai jopa useamman solistin kesken. Treeneissä Mikko laulaa kappaleet, varsinkin vaikeat kohdat malliksi oppilaille ja korostaa asennetta tekniikan kustannuksella. Hän korostaa kannustamisen merkitystä.

Laulun apuopettaja Saara Hämäläinen kysyy aluksi jokaiselta ohjattavalta laulajalta, haluaako hän, että harjoitettava kappale lauletaan ensin yhdessä vai laulaako Saara ensin kappaleen malliksi oppilaalle. Kolmas vaihtoehto, jota Saaran mukaan juuri kukaan ei halua tehdä, olisi, että oppilas laulaisi sen opettajalle.

Saara on itse nuorempi kuin suurin osa leiriläisiä. Hän ei kerro kohtaavansa auktoriteettiongelmia, vaan joutuu usein tukemaan oppilaan epävarmaa minäkuva, joka usein erityisesti laulutilanteissa näyttäytyy. Opettajan tukea ja läsnäoloa tarvitaan. Hän kertoo monen taantuvan opetustilanteessa lähes lapsen tasolle. Monet oppilaista ovat tilanteessa erittäin tosissaan.

Oppilaat pelkäävät erityisesti korkeita ääniä, joita he eivät usko pystyvänsä laulamaan. Saara kertoo usein soittavansa korkeat äänet oppilaille malliksi pianolla, jolloin huomataan, että pelätty ääni ei olekaan niin korkea kuin oppilas luuli. Oppilaita auttaa konkreettinen mielikuva: Saara neuvoo antamaan äänelle vastusta esimerkiksi painamalla jalkaa maahan tai vetämällä pöydän kulmasta.

Rytmit ovat monille laulajille vaikeita. Saara opettaa laulajia laskemaan tahdin iskut ja harjoitus- ja esiintymistilanteissa näyttää epävarmoille solisteille merkin ennen sisääntuloa.

Saara korostaa myös ääntämisen merkitystä laulamissa, sillä oikea ääntäminen auttaa laulamaan paremmin. Joskus esimerkiksi vokaalin I muuntaminen hieman E-vokaalin suuntaan helpottaa laulamista ja lopputulos on musikaalisempi. Saara korostaa, että riittävä määrä toistoja takaa parhaan lopputuloksen.

Palautetta hän antaa oppilaille ”hampurilaismallilla”: Ensimmäinen positiivinen palaute, väliin rakentava palautus siitä, mitä voisi vielä parantaa ja lopuksi vielä positiivinen loppulause.

9.8 Leiriläisten soittotraumat

Jo ensimmäisellä leirillä havaitsin, että aikaisemmat negatiiviset oppimiskokemukset olivat aiheuttaneet joillekin oppilaille traumoja, joita he tietoisesti tai tiedostamattaan olivat tulleet leirille purkamaan. Kunkin leirin alussa suoritetaan lyhyt esittäytyminen. Tämä venyi usein tunnin mittaiseksi, kun uusilla leiriläisillä on tarve puhua aikaisemmista opiskelukokemuksistaan – pääosiin negatiivisista.

Nämä traumat näyttäytyvät yksinomaan pitempään klassista musiikkia opiskelleilla, useimmiten juuri pianoa soittaneilla. Soittaminen oli yleensä loppunut vuosiksi kokonaan. Oppilailla oli lähes poikkeuksetta negatiivinen käsitys soittamisestaan ja itsestään soittajana. Eksaktiin nuottikuvaan tottuneilla oli vaikeuksia ymmärtää viitteellistä musiikin merkitsemistapaa sointumerkkeineen ja virheiden pelko oli vahvassa.

Kun oppilas sitten päätti osallistua bändileirille, hän valitsi usein jonkin toisen, hänelle uuden soittimen. Samalla hän yleensä halusi myös unohtaa nuotit ja luoda oman tapansa merkitä musiikkia muistiin. Pianistien kohdalla tuo soitin on yleisimmin sähköbasso tai rummut.

Kun” uudella” soittimella oli saatu ensimmäiset onnistuneet oppimiskokemukset, suurin osa halusi palata alkuperäisen, trauman aiheuttaneen soittimen pariin. Tämä voi olla yllättävän vaikeata ja opettaja voi kohdata todella odottamattomia reaktioita.

Kaikkein voimakkain soittotrauman aiheuttama reaktio tapahtui, kun pyysin erästä pianistia istumaan sähköpianon ääreen ja soittamaan jotakin osaamaansa kappaletta, jotta saisin käsityksen hänen osaamisestaan. Hän kieltäytyi ja sai paniikkihäiriökohdauksen pelkästä koskettimiston näkemisestä. Vaihdoin sähköpianon keyboardiin, jossa oli mukavia soundeja ja vilkkuvia valoja – näin oppilas sai uudelleen yhteyden koskettimistoon ja hänestä tuli bändileirien vakiokävijä. Samalla myös nuottikeskeinen opetustapa hylättiin ja etsittiin oppilaalle sopivin tapa hahmottaa harjoiteltava kappale.

Myös aikaisemman kokemuksen perusteella työhyvinvointipäivien bändiopetuksessa monet aikuiset näyttävät suhtautuvan bändisoittamiseen varsin emotionaalisesti ja pelokkaasti. Tämä seikka tulee huomioida aikuisten harrastepohjaisessa opetuksessa.

9.9 Opettajan rooli ohjaajana onnistumiseen

Opettajan kohtaaminen uuden leiriläisen kanssa ensimmäisen kerran on tärkeä hetki molempien kannalta. Jos leiriläisellä ei ole minkäänlaista soittokokemusta, hän saattaa pelätä tarttua mihinkään instrumenttiin. Opettajan tehtävä on tutustuttaa oppilas tarjolla oleviin soitinvaihtoehtoihin ja auttaa häntä löytämään niistä yksi tai useampia kiinnostuksen kohteita.

Koska Kumpulan bändileiritoiminta on matalan kynnyksen toimintaa, on soitinkokeilujen tapahduttava yksinkertaisia asioita esitellen. Opettajan ei esimerkiksi kannata esitellä omaa virtuositeettiaan, vaan kertoa perusasioita soittimen roolista bändissä ja korostaa pienienkin osasten merkitystä kokonaisuudessa. Tämä on helpompaa lyömäsoittimilla ja bassolla, soitinsoitinten kanssa täytyy lähteä liikkeelle yhden tai kahden äänen harmonioista. Tutustumisprosessin aikana täytyy opettajan myös pyrkiä luomaan kuva siitä tavasta, jolla kyseinen oppilas parhaiten hahmottaa opeteltavan kappaleen rytmin, harmonian, rakenteen ja soitettavat sävelet. Teoreettista puhetta äänistä ja soitumerkeistä tulee välttää, jollei oppilas nimenomaan osoita kiinnostusta tätä tietoa kohtaan.

Yhtä haastavaa kuin vasta-alkajan kohtaaminen on harrastuksessaan pitemmällä olevan ensitapaaminen leirillä. Klassista musiikkiopetusta saaneet ovat usein bändileirille tullessaan varautuneita ja saattavat jopa salata pitkäänkin jatkuneet instrumenttiopintonsa. Usein syynä tähän käytökseen ovat aiemmissa opinnoissa saadut ikävät oppimiskokemukset. Varsinkin pianistit sanovat mieluummin, että eivät osaa mitään. Opettajan poistuessa hetkeksi luokasta, saattaa sieltä silti kantautua Mozartin tai Chopinin pianomusiikkia. Tälle jo hankitulle soittotekniikalle on keksittävä käyttö bändisoitossa ja korostettava taas yksinkertaisten asioiden merkitystä. Oppilas saattaa aluksi pitää yksinkertaista komppisoittoa liian haasteettomana, mutta hyvin usein paljastuu, että pitkäänkin klassista musiikkia opiskellut leiriläinen on käytännössä samalla viivalla täysin vasta-alkajan kanssa bändisoiton suhteen.

Kun luottamuksellinen ja kannustava suhde oppilaaseen on luotu, on opettajan tehtävänä pitää innostuksen liekkiä yllä koko leirin ajan. Kun kokoonpanoja on monia ja tekemisen rytmi varsinkin aiemmin leireillä olleilla hektinen, ei tämä ole aina helppoa. Opettajan on jaksettava kysellä oppilailta, onko heillä sopivasti tekemistä tai tarvitsevatko he lisäohjausta joissakin asioissa. Usein hyvä keino on pyytää oppilasta tulemaan (instrumentista riippuen) johonkin harjoitustilaan ja esittämään joku osa jostakin hänen harjoittelemastaan leirin kappaleesta. Tämä sattumanvaraisesti valittu soite kertoo osaavalle opettajalle, missä asioissa on parantamisen varaa ja mitkä jo osataan.

Tärkeää on muistaa sanoa kaikki hyvät asiat ensin ja sitten kannustavassa hengessä harjoittelua vaativat kohdat. Oppilaan soitteita voi myös matkan varrella yksinkertaistaa. Silloin on ehdottomasti vedottava siihen, että uusi sovitus toimii paremmin. Klassisessa opetuksessa kappaleiden vaikeusaste ratkaisee sen, millä tasolla soittaja on. Bändileirikonseptissa vasta-alkaja ja virtuoosi voivat hyvin soittaa samaa kappaletta, omalle taitotasolleen räätälöidyn osuutensa turvin.

Olen monessa luvussa korostanut oppilaan omaan oppimistyyliin ja kannustavuuteen perustuvaa opetusmallia. Sen merkitystä ei voi korostaa liikaa, koska oppilaan harrastuksen syveneminen tai jopa jatkuminen on kiinni juuri siitä, millaiseksi hän kokee opetustilanteet. On myös niitä, joille entuudestaan tutun instrumentin soittaminen herättää vanhat traumaattiset oppimiskokemukset ja he sen takia haluavat opetella soittamaan jotain täysin uutta instrumenttia. Opettajan tehtävä on huomata tämä ajoissa, eikä vedota aiempaan soittotaustaan instrumentin valinnassa. Usein muutaman kerran leirille osallistuneet haluavat jossain vaiheessa kokeilla myös aiemmin opiskelemaansa instrumenttia, mutta uudella bändisoiton ehdoilla toimivalla tavalla.

10 Loppukonsertti osana leiritoimintaa

Aikuisten bändileirin huipennus on sunnuntaina klo 16.00 pidettävä loppukonsertti. Esitettäviä kappaleita on kymmenestä neljäntoista. Konserttia edeltää noin puolentoista tunnin mittainen kenraaliharjoitus. Kenraalin aikana harjoitellaan lavalle asettautuminen, tarvittavat vahvistimien säädöt ja soiton käynnistäminen oikeassa tempossa sekä balanssissa. Esiintymiseen ja lavalla luontevasti olemiseen panostetaan. Kerrataan myös, miten kuunnella omaa soittoaan (tai lauluaan) monitorikaiuttimista ja miten soittaa balanssissa muiden bändiläisten kanssa.

Konserttiohjelmisto sisältää musiikkia monista musiikkigenreistä ja kokonaisuudesta pyritään saamaan mielenkiintoinen, oikean konsertin kaltainen taiteellinen kaari.

On tärkeää, että leiriläisiä ei jätetä lavalle oman onnensa nojaan, vaan opettajat ovat vahvasti esityksissä läsnä ja auttavat oppilaita saamaan onnistumisen kokemuksia soitosta.

Käytännössä tämä voi tapahtua siten, että opettaja on lavalla soittajan vieressä ja näyttää tarvittaessa, missä kohtaa kappaletta ollaan tai mitä ääniä soitetaan. Moni oppilas toivookin, että opettaja istuu koko keikan ajan vieressä. Opettajalla voi olla vaikkapa oma basso tai kitara (jota ei ole kytketty vahvistimeen), jolla hän voi selkeästi näyttää, mitä ääniä painetaan. Opettaja myös tuntee oppilaansa tavan hahmottaa notataatiota ja osaa tarvittaessa näyttää oppilaan omasta lapusta, missä mennään tai kuiskata ohjeita.

Rumpuopettajan on hyvä olla rumpusetin vieressä. Hän voi soittaa tukena hi-hatiin neljäs- tai kahdeksasosia, naputtaa kapuloilla tahtia tai osoittaa niillä kulloinkin soitettavaa rumpua. Tämä on erityisen tärkeää silloin, kun kokemattoman rumpalin komppi ”käänny” eli bassorummun ja virvelin iskut vaihtavat paikkaa, eikä soittaja itse sitä huomaa. Toisinaan auttaa, jos opettaja soittaa vaikkapa lehmänkelloa tai tamburiinia rumpalin vieressä.

Laulajia voi ohjata kuoronjohtajan tavoin eturivissä istuen ja kuiskaamalla laulaen, jolloin vaikeatkin sisääntulot vaikkapa instrumentaalisoolojen jälkeen ovat hallittavissa, eikä laulajilta mene koko soolon aika kiinnioton jännittämiseen. Vastaavasti monelle laulajalle taukojen mieltäminen voi olla haasteellista, mutta opettajan merkkikieli auttaa.

Kitaraopettaja on lavalla ja mikkaa kitaroitten balanssia - nostaa vaikkapa soolujen voimakkuutta. Hän myös katsoo, että kitarasoundit ovat ne samat, joilla kappale on harjoiteltu. Kosketinsoitinopettaja taas vastaa siitä, että soittimissa on oikeat soundit ja transponointia käytettäessä sävellaji on kohdallaan.

Monet leireille osallistuneista ovat opiskelleet jossakin musiikkioppilaitoksessa ja esiintyneet matineoissa. Näissä tilaisuuksissa esiintyjä jää oman onnensa nojaan, eikä opettajan kuulu puuttua asiaan, jos oppilas unohtaa, missä kohtaa kappaletta on menossa tai jos hän soittaa väärin. Bändileirillä lähestymistapa on aivan vastakkainen.

Kaikki oppilaat eivät tätä tukea tarvitse saati halua, mutta monille se on ensiarvoisen tärkeää. Opettajan on kyettävä kahden treenipäivän aikana tunnistamaan ne leiriläiset, jotka kaipaavat ohjausta ja tukea lavalla konsertin aikana. Toki sama henkilö saattaa olla aivan erilaisessa tilanteessa soittaessaan eri instrumentteja tai laulaessaan.



Kuvio 38. Loppukonsertissa



Kuvio 39 a ja b. Opettajat tukena konserttitilanteessa.

11 Leiriläisten kokemuksia leiristä: Mikä on parasta, mikä mahdollista on kehitettävää

Leiriläisiä pyydettiin kyselykaavakkeen lopuksi kertomaan, mikä heistä oli parasta leirillä ja mitä kehitettävää he toiminnassa näkisivät.

11.1 Parasta yhteissoitto ja lehmänhermoiset opettajat

Lähes jokainen vastasi parasta olleen saada soittaa yhdessä muiden kanssa, bändissä. Kiitosta saivat myös leirin opettajat kannustavasta asenteestaan ja leirien yleisesti hyvä tunnelma.

"Yhdessä soittamisen riemu ja onnistuminen. Lehmänhermoiset opettajat, jotka jaksavat opettaa, vaikka oppilas ei heti oppisikaan."

"Hyvät opettajat ja innostava, positiivinen meininki. Ja tietysti se yhteissoitto."

"Soittaminen isolla porukalla on vaan mahtavaa. Tunne, jota ei muualta saa. Ammattitaitoiset opettajat."

"Muiden kanssa soittamisen opettelu".

11.2 Soittimien funktiot

Osa leiriläisistä kirjoitti tajunneensa bändileirillä ensimmäistä kertaa eri soittimien funktiot yhtyeessä ja oppineensa erottamaan niiden karakteristiset äänenvärit, soundit.

"Yhdessä soittaminen, yksittäisten instrumenttien saundien yhdistyminen kokonaisuudeksi ja hienon kuuloiseksi musiikiksi, tunnelmaksi."

11.3 Musiikkiopistoahdistus hälveni

Muutama klassiseen soitonopetukseen turhautunut leiriläinen oppi käsittelemään soittraumaansa opettajien ja vertaistuen voimin. Se auttoi heitä suhtautumaan jatkossa soittamiseen rennommin ja uskaltamaan kokeilla aivan uusia soittimia sekä laulua.

"Lisännyt rennompaa suhtautumista soittamiseen, enemmän soittamisen iloa, vähemmän tiukka-oppoista suorittamista. Leiriltä sain myös "diagnoosin" soitto-ongelmiini - kyseessä on musiikkiopistoahdistus. Leirin jälkeen olen jatkanut bändikerhossa ja kokeillut ekaa kertaa rumpuja, koskettimia ja jopa laulanut - sitä en uskonut ikinä uskaltavani!"

"Pääsin ehkäpä eroon vanhoista esiintymiseen liittyvistä lukoista, koska myös lauloin yhdessä biisissä, mikä oli itselleni tosi iso uskaltamisen kysymys."

11.4 Heittäytyminen ja hauskanpito

Omien rajojen kokeilu ja niiden ylittäminen on ollut monen osallistujan mielestä parasta.

"Heittäytyminen, hullu tekeminen ja omien rajojen ylittäminen konsertissa. Rohkaisu on ollut aivan mahtavaa."

"Heittäytyminen. Uusien soittimien kokeilu ja uusien ihmisten kanssa soittaminen live-tilanteessa."

"Omien taitojen kehittyminen, oman itsensä voittaminen ja hauskanpito."

Kiitosta saivat myös kappaleiden joustavat sovitukset, joissa räätälöitiin jo alkuun soittajan taitoihin sopivat osuudet, joita voitiin harjoitusten kuluessa tarpeen mukaan muunnella helpommiksi tai monimutkaisemmiksi - oppimisprosessin tahtiin.

11.5 Lisää musiikkityylejä

Leiriläisiltä pyydettiin myös ideoita leiritoiminnan kehittämiseksi. Puolet vastanneista ei keksinyt parannusehdotuksia ja noin kolmasosa halusi lisää aikaa soittamiseen. Leirin keston puitteissa on vaikea lisätä harjoittelu-aikaa, jonka osallistujat tuntuivat ymmärtäneen. Joku ehdotti leirin pidentämistä kolmipäiväiseksi, mutta tämä ei ole työssäkäyville harrastajille mahdollista.

Lisäksi yksittäisissä vastauksissa toivottiin lisää henkilökohtaista ohjausta, lisää soitettavia musiikkityylejä, esimerkiksi latinoa, ja jopa kotitehtäviä ja teorianopetusta, mikä oli yllätys matalan kynnyksen leirillä.

12 Leiriläisten musiikkiharrastuneisuus leirin jälkeen

"Leiri on tuonut minut bändisoittamisen pariin ja nyt soitan bändissä bassoa. Rohkeus ei olisi riittänyt ilman leirejä."

Kumpulan aikuisten bändileirille osallistuneista merkittävä osa jatkoi musiikkiharrastusta myös muutoin kuin bändileireillä bändileirien jälkeen.

Kyselyyn vastanneista (55 kpl) reilusti yli puolet (33 kpl) mainitsee jatkaneensa musiikkiharrastusta jossain muodossa.

Leirien jälkeen syntyi Kumpulan Kylätilaan bändikerhotoiminta vastaamaan leireillä innostuneiden tarvetta soittaa lisää ja löytää sopiva harrastebändi. Bändikerhot kokoon tuivat joko kerran viikossa (1h kerrallaan) tai kahdesti kuukaudessa (2h kerrallaan) bändileireiltä tutun laulunopettaja Mikko Tohkasen johdolla. Kyselylomakkeeseen vastanneiden ohella kaikista 140 vuosien saatossa leireille osallistuneista 48 jatkoi bändikerhossa harrastustaan. Tiedossa ei ole, jatkoivatko he yhden kauden vai useamman. Joukossa oli myös heitä, jotka osallistuivat bändileireille vain kerran sekä heitä, jotka osallistuivat bändileireille toistuvasti.

"Pari vuotta sitten leirin jälkeen iski "taiteen palo", marssin soitinkauppaan ja ostin ukulelen ja siirrätin pianon lapsuudenkodista meille."

Samassa määrässä (48 kpl) harrastuksen jatkajista kaksi jatkoi soittoharrastustaan musiikkioppilaitoksessa pedioppilaana ja 4 kpl yksityistunneilla bändikerhon ohella. 3 bändileirille osallistujaa suoritti lisäksi jonkin kesken jääneen tutkinnon musiikkiopistossa bändileirien jälkeen. Heistä yksi oli henkilö, joka ei jatkanut harrastusta bändikerhoissa, kaksi muuta kävi lisäksi bändikerhoissa.

Kaikkiaan siis ainakin 49 oppilasta 140:stä eli n. 35% jatkoi soittoharrastustaan tavalla tai toisella bändileirien jälkeen. On mahdollista, että kyselyyn vastaamattomien joukossa on lisää soittamistaan jatkaneita, mutta heistä tiedot puuttuvat.

"Harrastus on todellakin alkanut ja jatkunut. Nimenomaan ryhmässä soittaminen. Sain myös 20 vuoden luovuttamisen jälkeen suoritettua loppuun kesken jääneen pianon 3/3 tutkinnon."

13 Loppusanat

Ammattimuusikolle perinteinen nuotinlukutaito ja sointumerkkien ymmärtäminen ovat osa ammattitaitoa. Sen lisäksi tarvitaan myös kykyä kuunnella ja ymmärtää kansasoittajiaan. Helposti unohtuu, että monet meille itsestään selvät asiat eivät ole aloittelijoille lainkaan selviä. Epäselvää voi olla jopa se, mikä on kertosäe tai komppi.

Tutkimuskysymykseni "Voiko soittotaidottomille aikuisille opettaa bändisoittamista ja millä tavoin?" vaati myös itseltäni ja muilta Kumpulan aikuisten bändileirin opettajilta oppimisprosessia ja uudenlaista lähestymistapaa. Kun lauma ammattimuusikoita lähtee

opettamaan vasta-alkajia, joista iso osa ei tunne nuotteja tai sointuja, lopputuloksesta ei aluksi voi olla varmuutta. Yllätyksiä tuli itsellemmekin: opimme mm. mitä tarkoittaa tö-töng, pyrpylä tai pikku pöks.

Tutkimuskysymykseeni voin kartoitukseni perusteella vastata: Soittotaidottomille aikuisille voi viikonlopun aikana opettaa bändisoittoa hyvin tuloksin. Kumpulan aikuisten bändileirin konsepti osoittautui toimivaksi. Oleellista on kuitenkin laajentaa omaa näkökulmaa opettajana, unohtaa perinteiset opettamisen tavat ja kuunnella oppijaa herkällä korvalla. Ensisijaista ei ole opettaa perinteistä musiikin kieltä kuten nuotteja, sointuja, kertaus- tai segno-merkkejä. Opettajan tehtävänä on auttaa oppilaita kokemaan onnistumista henkilökohtaisella tasolla, musiikin riemua ja yhteissoittoa ryhmässä. Se on monelle ainutlaatuinen kokemus ja ensimmäinen bändisoittokokemus yleensäkin.

Jokaisella oppilaalla, oli ensikertalainen tai pidempään musiikkia harrastanut, on aivan omat tapansa hahmottaa, mitä harjoiteltavassa kappaleessa tapahtuu: mitä ääniä soitetaan, millä rytmillä ja millaisesta rakenteesta koko kappale koostuu. Havaintonani onkin, että opettaja ei voi voimakkaasti tarjota omaa tapansa ainoana oikeana tapana, vaan tapaa merkitä soitettavaa kappaletta tulee etsiä yhdessä oppilaan kanssa. Ei ole realistista odottaa, että oppilas oppii viikonlopun aikana minkään nuotinnussysteemin ja vielä kykenee soveltamaan sitä käytännössä. Kokemukseni mukaan pidempään musiikkia harrastaneet myös yliarvioivat oman kykynsä lukea nuottikirjoituksen informaatiota. Vaikka äänet olisivatkin tuttuja, ainakaan rytmiä ei hahmoteta nuotista. Lähes kaikki, riippumatta harrastuneisuuden määrästä, tarvitsivat nuottikuvan avaamista jollain itselleen soveltuvalla tavalla voidakseen soittaa bändissä. Osa oppilaista oli oma-toimisempia nuotinnussysteemien keksimisessä, osa tarvitsi enemmän tukea sopivien keinojen löytymiseen. Jopa pitkään klassista pianoa soittaneilla oli kullakin oma tapansa tehdä hahmottavista selventäviä merkintöjä nuottikuvaan.

Huomionarvoista oli se, kuinka monia erilaisia keinoja oppilailla oli. Osa keinoista oli visuaasia, osa auditiivisia ja osa kinesteettisiä, monet näiden yhdistelmiä. Keinot ja merkintätavat saattoivat vielä vaihdella samalla henkilöllä instrumentista toiseen. Työssäni pystyin kartoittamaan vain murto-osan oppilaiden moninaisista ja monesti kekseliäistä merkintätavoista. Mielenkiintoista olisi kartoittaa laajemmin bändisoittoa opiskelevien tapoja hahmottaa nuottikuvaa. Oma kartoitustyöni herättää kysymyksen, kuinka laajasti myös ammattisoittajilla tai -opiskelijoilla on omat tapansa merkitä ja hahmottaa musiikkia. Merkittäviä havaintoja Kumpulan bändileirin toimintamallista on monia.

Täysin eri lähtötason omaavat henkilöt voivat onnistuneesti soittaa samassa bändissä, kun roolit ovat oikein mitoitettut. On jopa suotavaa, että näin tehdään. Pidemmällä harrastuksessaan olevat suhtautuvat vakavammin rooliinsa aloittelevan auttajana ja aloittelevat saavat tukea omaan soittoonsa ja onnistumiseensa. Todennäköisesti oppilaat eivät itse edes huomaa tätä roolijakoa, sillä bändisoiton ollessa kaikille tasapuolisesti uutta, kukin keskittyy omaan suoritukseensa. Aikuiset hakevat elämyksellisyyttä harrastuksessaan. Ihmiset tulevat eri motiiveiden ohjaamina bändileirille: soittotraumojen purku, sosiaalisuus ja hauskan pito, toive bändikokemuksesta ensimmäistä kertaa elämässä. Aikuisille tärkeämpää kuin nuottien oppiminen on elämyksellisyys. Elämyshakuisuus on pystyttävä huomioimaan myös soitonopetuksessa.

Merkittäväällä osalla bändileirille osallistuneista oli pitkä kokemus klassisesta soitonopetuksesta, erityisesti pianosta. Pisimpään soittaneilla oli jopa yli 10 vuoden kokemus. Lähes poikkeuksetta kyseiset oppilaat puhuivat soittotraumastaan. Heidän kertomuksensa soitonopetuksesta poikkesivat hyvin vähän toisistaan. Pahimmillaan eräs oppilaista sai jopa hyperventilaatiokohtauksen vanhojen soittomuistojen takia. Mikäli aikuisille tarjotaan bändiopetusta, on oleellista huomioida mahdollisten soittotraumojen olemassa olo ja niiden purkaminen.

Kumpulan bändileirin oppilaista moni sai kipinän jatkoharrastukseen. Yli puolet kyselyyn vastanneista jatkoi musiikkiharrastustaan leirin jälkeenkin eri tasoilla säännöllisistä bändileireistä bändikerhoihin ja jopa tutkintojen suorittamiseen musiikkioppilaitoksissa. Häkellyttävää on se, että osa oppilaista kertoi oppineensa viikonlopun aikana enemmän kuin koskaan perinteisessä musiikinopetuksessa. Tämä kertoo innostuksesta ja elämyksestä. Ilmeisesti oikeanlaisen tuen saanti ja onnistumisen kokemus soittamisessa tuovat vuosien aikana hankitun passiivisen tiedon aktiiviseen käyttöön. Puolestaan heistä, joilla ei ollut aikaisemmin minkäänlaista soittokokemusta tai musiikinkieltä, osa on halunnut oppia lisää esimerkiksi soinnuista, joku jopa musiikin teoriasta. Tärkeää on kuitenkin muistaa, että oppiminen lähtee tällöin oppilaan omasta aloitteesta, ei opettajan tarjoamana tai tyrkyttämänä.

Aikuisten bändileirikonsepti ei kuitenkaan koskaan ole täysin valmis. Sitä kehitetään Kumpulan bändileirillä koko ajan oppilaiden tarpeita vastaavaksi. Joka leirillä on joku uusi osallistuja, jolla on oma, meille opettajille täysin vieras tapa oppia harjoiteltavat

asiat. Pyrin näissä tilanteissa aina keskustelemaan uuden tulokkaan kanssa hänen opimistavastaan ja kehittämään sen pohjalta meille yhteisen merkintätavan. Aikuisten harrastesoitossa tärkeintä tulisi olla itse bändisoittaminen ja yhdessä tekeminen. Kapaleet voi opetella ulkoa tai niistä voi tehdä muistiinpanoja omalla yksilöllisellä tavallaan. Hyvä yhteissoitto on tärkeämpää kuin väärrien äänien välttely.

Aikuisten bändiharrastaminen on kasvava ilmiö. Sillä alalla on myös tulevaisuudessa soitonopettajille töitä, edellyttäen, että opetusmenetelmät ovat riittävän kiinnostavat ja yksilöt huomioonottavat. Aikuisten harrastepohjainen bändisoitto antaa parhaimmillaan eväät harrastuksessa kehittymiseen. Samalla se kasvattaa myös valistuneita musiikin-kuluttajia, jotka voivat ajan myötä nostaa musiikin käyttöastetta ja työllistää muusikoita. Opinnäytetyöstä saamani tieto herättää myös monia kysymyksiä. Onko perinteinen soitonopetus liikaa kiinni nuoteissa? Tarvitaanko teoreettista tietoa, jotta oppilas pystyy soittamaan bändissä? Pitääkö nuotteja ja sointuja osata ja missä vaiheessa? Entä mitä on musiikillinen lahjakkuus ja miten sitä testataan?

Aikuisten bändileirillä tapasin useita oppilaita, jotka eivät ehkä perinteisillä kriteereillä pääsisivät mihinkään musiikkioppilaitokseen, mutta jotka epäilemättä ovat lahjakkaita ja pystyvät tuottamaan itselleen ja kuulijoille hyviä musiikillisia hetkiä. Samahan on lopulta todellisuutta myös oikeassa työelämässä, vaikkapa ammatikseen keikkailevassa rockbändissä.

Eri bändin jäsenillä voi olla keskenään hyvin eritasoisia valmiuksia esimerkiksi nuotinluvun ja teorian osalta, mutta yhteissoitto ja kommunikaatio toimivat. Silti osa bändin jäsenistä ei todennäköisesti läpäisisi musiikkioppilaitoksen pääsykokeita. Onneksi lavalla ainakin toistaiseksi ratkaisee soittotaito, ei tutkintotodistus. Mielenkiintoista olisikin kartoittaa, miten eri tavoin lopulta musiikin ammattilaisetkin hahmottavat soittamisen eri osa-alueineen.

Lähdeluettelo

Aksovaara Satu – Maunonen, Eskelinen Irmeli VUOSI. Oppimisen iloa tukeva oppimisympäristö. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Aspa-säätiö: erityisryhmän määrittely. Viitattu 30.3.2016.
<http://www.aspasaatio.fi/suuntaaja/suuntaaja-32011/erityisryhm%C3%A4>

Espoon kaupunki, erityisliikunta. http://www.espoo.fi/fi/FI/Kulttuuri_ ja_liikunta/Liikunta/Ohjattu_liikunta/Erityisryhmat

Erilaisten oppijoiden liitto, nettisivut. Omin tapa oppia.
<http://oppimateriaalit.jamk.fi/raportointiohje/tag/lahdemerkinta/>
www.erilaistenoppijoidenliitto.fi

Hakkarainen Kai 2007. Itseään ylittävä oppiminen. Viitattu 30.3.2016
<http://www.uasjournal.fi/index.php/kever/article/viewFile/13/26>

Järvinen Klaus, 2014. Puhelinhaastattelu 11.6.2014.

Koivisto Taru, Sibelius-Akatemia, lopputyö, 2001: Musiikinopettajien ja oppilaiden näkemyksiä oppimistyyleistä: <http://ethesis.siba.fi/ethesis/showrecord.php?ID=240825&print>

Kopare Merja: Aisteihin pohjautuvat oppimistyyli ja rytmien oppiminen huilunsoitossa, Jyväskylän ammattikorkeakoulu, 2007

Kumposti 1/ 4 / 2016: Minna Huotilaisen haastattelu, Musiikki: Yhteiskunnallinen sijoitus , s. 6-7

LukSitko 1/2011: Mä en ymmärtänyt niitä pallukoita, Erilaisten oppijoiden liitto

Luopajarvi Timo 2001: Rehtorin katsaus. Stadian vuosikertomus 2000, s. 8

Nokian Uutiset 12.12.2011: Nokian rock-kuorossa on mukana jo viitisenkymmentä laulajaa

Odendaal Albi, Sibelius-Akatemia, väitöskirja, 2013: Perceptual Learning Style as an Influence on the Practising of Instrument Students in Higher Music Education: http://ethesis.siba.fi/files/odendaal_thesis_web.pdf

Peippo, Juuso 2011. Nokian työväenopiston musiikin opettaja. Artikkelit: Nokian uutiset 12.12.2011.

Pylkkä, Outi . Jyväskylän ammattikorkeakoulu: Oppimiskäsitykset. (Viitattu 30.3.2016) <http://oppimateriaalit.jamk.fi/oppimiskäsitykset/>

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, Opetushallitus

Prashnig Barbara: Erilaisuuden voima – opetustyyli ja oppiminen, PS-Kustannus, 2000

Prashnig Barbara 2003: Eläköön erilaisuus – oppimisen vallankumous käytännössä, Atena,

Pääkkönen Hannu, Hanifi Riitta, Tilastokeskuksen hyvinvointikatsaus 2/2012: Suomalaisten vapaa-aika lisääntyy ja päivärytmit myöhentyvät: Ajankäytön muutokset 2000-luvulla: www.stat.fi

Resonaari, Kaarlo Uusitalo, puhelinhaastattelu 12.6.2014 ja nettisivut: www.resonaari.fi

Saastamoinen Ilpo, puhelinhaastattelu 12.6.2014 ja kotisivut: www.ilposaastamoinen.fi

Suomen Suzuki-yhdistys. Viitattu 30.3.2016. www.suomensuzukiyhdistys.net

Suomen virallinen tilasto (SVT), Ajankäyttötutkimus: Kulttuuri- ja liikuntaharrastukset 1981-2009: Kulttuuriharrastukset: <http://www.stat.fi/til/akay/index.html>

Wikipedia: Kuorosota: <http://fi.wikipedia.org/wiki/Kuorosota>

Wikipedia: K-70 kuoro: <http://fi.wikipedia.org/wiki/K-70>

Kyselylomake

Hei!

Olen Jussi Liski. Olet tavannut minut Kumpulan aikuisten bändileirillä. Teen opinnäytetyötäni Metropolia-ammattikorkeakolussa, aiheenani erilaiset tavat hahmottaa ja opettaa musiikkia. Lähdemateriaalina käytän bändileiriläisten kokemuksia.

Hienoa, jos jaat hieman aikaasi ja vastaat tähän kyselyyn.

1. Miksi osallistut leirille?

2. Oletko soittanut jo aiemmin jotain soitinta ja kuinka kauan?

3. Hahmotatko musiikkia

a nuoteista

b kuulemalla

c visuaalisesti (esim. Kitaran otetaulukko tai pianon sointutaulukko)

d muuten: miten?

4. Luetko sointumerkkejä (esim. C7)?

5. Luetko kuvionuotteja?

6. Hahmotatko rytmin

a nuoteista

b kuulemalla

c hokemina (esim. takatukka , dum dum, tsiu-tsi-diu)

d liikkeen (esim. tanssin) kautta

7. Mikä leirillä on ollut harrastuksesi kannalta parasta?

8. Viihdytkö paremmin henkilökohtaisessa opetuksessa vai ryhmän kanssa toimien?

9. Mitä haluaisit lisätä leirien ohjelmaan?

10. Jos sinulla on oma tapasi "nuotintaa" musiikkia ja haluaisit esitellä sitä, voit laittaa vaikka kuvan liitteeksi. Kaikki materiaali on tervetullutta. Käytän esimerkit nimettöminä ja kysyn vielä erikseen, saako niitä julkaista.

11. Ja vielä pari tietoa:

Olen:

mies

nainen

Ikäni:

alle 20,

20 – 24

25 – 29

30 – 34

35 – 39

40 – 44

45 – 49

50 – 54

55 – 59

60 – 64

65 tai yli

Kiitos ajastasi!

Toivottavasti nähdään jatkossakin Kumpulan Aikuisten Bändileirillä!

Terveisin Jussi Liski

lisjus@gmail.com,

puhelin 0400 607957